

TAMPEREEN
AMMATTIKORKEAKOULU

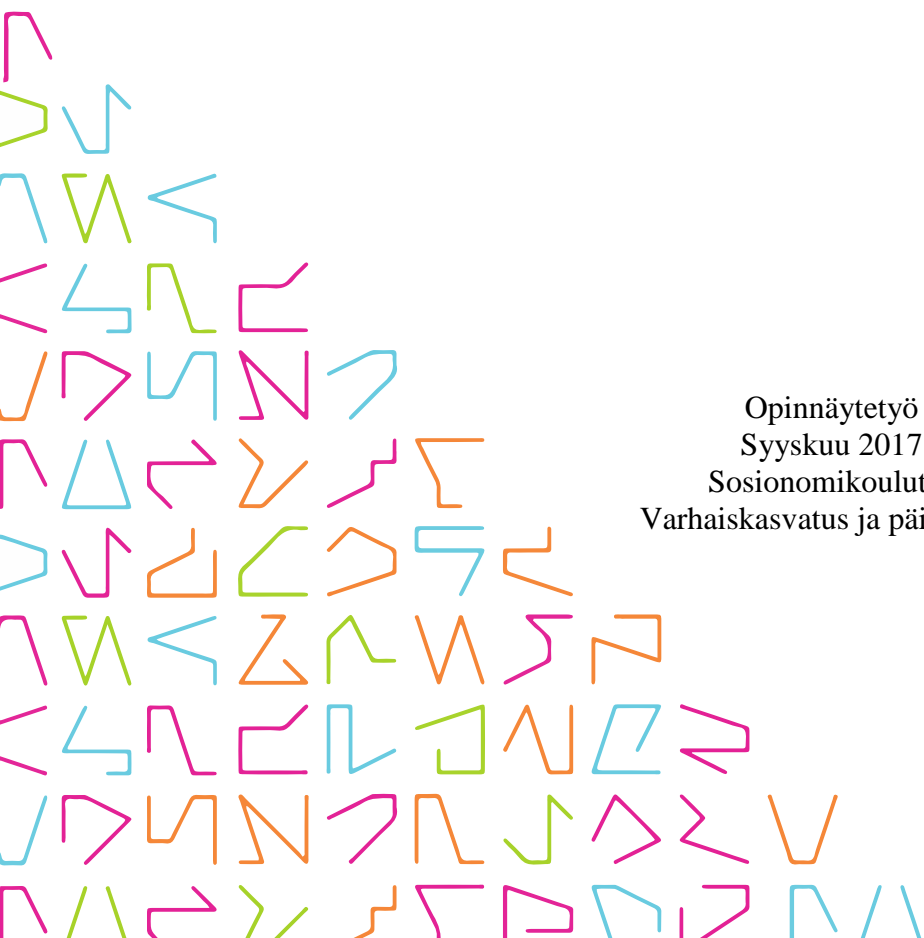
”SE EHKÄ KUVITTELEE OLEVANSA APINA SEN JÄLKEEN, MUT MITÄS SIITÄ”

Seikkailukasvatusta päiväkodin arkeen

Essi Mäkelä

Ella Siiki

Opinnäytetyö
Syyskuu 2017
Sosionomikoulutus
Varhaiskasvatus ja päivähoido

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma

MÄKELÄ, ESSI & SIIKI, ELLA:

”Se ehkä kuvittelee olevansa apina sen jälkeen, mut mitäs siitä”

Seikkailukasvatusta päiväkodin arkeen

Opinnäytetyö 76 sivua, joista liitteitä 18 sivua
Syyskuu 2017

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa seikkailukasvatusopas päiväkodin työntekijöille. Tavoitteena oli tuoda seikkailukasvatusta päiväkodin arkeen sekä tarjota keinoja tavoitteellisen seikkailukasvatuksen toteuttamiseen. Opinnäytetyössä haluttiin tutkia seikkailukasvatuksen toteuttamisen mahdollisuuksia arkilähtöisesti. Aiheen valinnan perustana oli mielenkiinto seikkailukasvatusta kohtaan.

Opinnäytetyössä käytettiin sekä kvantitatiivisia että kvalitatiivisia menetelmiä. Työ oli sekä kehittämistehtävä että tutkimus. Opinnäytetyön teoriaosuus koostettiin varhaiskasvatuksen ja seikkailukasvatuksen teoriasta. Alkukyselyn avulla selvitettiin työntekijöiden ajatuksia seikkailukasvatuksesta ja sen toteuttamisesta. Seikkailukasvatuksen havainnoimiseksi suunniteltiin seikkailuja ryhmän toteutettavaksi sekä tehtiin teemahaastattelut ryhmän työntekijöille. Kerätty aineisto sekä työntekijöiden kokemukset tukivat hyvin teoriatietoa. Keskeisimmäksi kokemukseksi nousi se, että seikkailukasvatusta voi käyttää arkilähtöisenä, pedagogisena menetelmänä ja oppimisen innostajana pientenkin seikkailujen muodossa. Pieniin seikkailuihin on helppo tarttua, eivätkä ne muuta päivärutiinia merkittävästi.

Opinnäytetyön yhtenä keskeisenä johtopäätöksenä voidaan todeta, että avoin ja mieluisa ilmapiiri ovat seikkailun onnistumisen kannalta tärkeämpiä kuin itse toiminta. Opinnäytetyö osoitti myös, että arjen tuomat haasteet pystytään muuttamaan mahdollisuuksiksi lisäämällä tietoa seikkailukasvatuksesta. Teoriatiedon sekä kerätyn aineiston pohjalta koottiin seikkailukasvatusopas: *Hei me seikkaillaan – Seikkailukasvatusta päiväkodin arkeen*. Opinnäytetyön keskeisiä johtopäätöksiä ja tuloksia pidettiin oppaan tausta-ajatuksena. Oppaan kohderyhmänä on varhaiskasvattajat. Oppaassa olevat seikkailut suunniteltiin hyödyntäen opittua sekä opinnäytetyöprosessissa saatua palautetta.

Asiasanat: seikkailukasvatus, varhaiskasvatus, osallisuus, oppimisympäristö

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services

MÄKELÄ, ESSI & SIIKI, ELLA:

”They may think they are a monkeys afterwards but so what”
Everyday adventure education for kindergarten

Bachelor's thesis 76 pages, appendices 18 pages
September 2017

The purpose of this thesis was to produce an adventure education guide for a kindergarten. The aim was to bring adventure education to every-day use.

This thesis was carried out as a project and it was both qualitative and quantitative in nature. The data were collected from three early childhood educators through interviews and observation of adventures they instructed. The data were analyzed using qualitative content analysis. The theoretical section consists of early childhood education in Finland and adventure education for children.

The main conclusion of this thesis was that adventure education can be used as an everyday, inspirational and pedagogic method even in the form of shorter adventures. Short-term adventures are easy to conduct without changing the daily routine. The findings indicate that the atmosphere is more important than the action for adventures to succeed. By increasing knowledge of adventure education, it is possible to alter everyday challenges to possibilities.

Key words: adventure education, early childhood education, participation, learning environment

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT.....	8
2.1	Opinnäytetyön taustaa.....	8
2.2	Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet.....	8
2.3	Yhteistyötaho.....	9
3	VARHAISKASVATUS.....	10
3.1	Varhaiskasvatuksen pedagoginen arki.....	10
3.2	Laaja-alainen osaaminen varhaiskasvatuksessa.....	11
3.3	Osallisuus.....	13
4	SEIKKAILUKASVATUS VARHAISKASVATUKSESSA.....	16
4.1	Seikkailukasvatus.....	16
4.2	Seikkailukasvatus varhaiskasvatuksessa.....	17
4.3	Seikkailukasvatus oppimisen alueiden edistäjänä.....	19
4.4	Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt seikkailujen mahdollistajina....	20
4.5	Varhaiskasvattajan rooli seikkailussa.....	23
5	OPINNÄYTETYÖPROSESSIN TOTEUTUS.....	26
5.1	Prosessin kuvaus.....	26
5.2	Tutkimuskysymykset.....	28
5.3	Tutkimusmenetelmät ja aineistonkeruu.....	29
5.4	Aineiston analyysi.....	32
6	KOKEMUKSET SEIKKAILUKASVATUKSESTA.....	34
6.1	Alkukysely lähtökohtana tutkimukselle.....	34
6.2	Seikkailukasvatuksen pedagogiset mahdollisuudet.....	36
6.3	Seikkailukasvatus laaja-alaisen osaamisen tukena.....	40
6.4	Arkipäivän seikkailujen toteuttaminen.....	43
7	KOKEMUKSISTA OPPAASEEN.....	46
8	JOHTOPÄÄTÖKSET.....	48
9	POHDINTA.....	51
9.1	Opinnäytetyö prosessina.....	51
9.2	Eettisyys ja luotettavuus.....	53
	LÄHTEET.....	56
	LIITTEET.....	59
	Liite 1. Saatekirje vanhemmille.....	59
	Liite 2. Seikkailusuunnitelmat.....	61
	Liite 3. Kyselylomake päiväkodin työntekijöille.....	67

Liite 4. Havainnointikaavake	70
Liite 5. Haastattelurunko	71
Liite 6. Asteikkokysymysten vastaukset	73
Liite 7. Seikkailukasvatusopas	77
ALKUSANAT	79
MITÄ SEIKKAILUKASVATUS ON?	80
SEIKKAILUOHJAAJAKSI EI SYNNYTÄ, VAAN KEHITYTÄÄN JA OPITAAN	82
SEIKKAILUT	84
Kadonneiden soitinten arvoitus	85
Sulaako lumi, jos siihen maalaa?	86
Kuka rakentaisi temppuradan?	87
Ukkeli, koti ja polku	88
Miten pikkuautolla maalataan?	89
Jotakin kaunista, jotakin vihreää, jotakin piikikästä	90
Hei, mikä tuolla välähti ja montako kertaa?	91
Kuka vei kaulurit?	92
Sulka taskuun ja menoksi!	93
Kesä keskellä talvea	94
Vinkkejä	95
HEI, ME RETKEILLÄÄN!	96
HYÖDYLLISIÄ MATERIAALEJA	97

1 JOHDANTO

Varhaiskasvatussuunnitelmassa nostetaan vahvasti esille leikin ja liikunnan tärkeyttä varhaiskasvatuksessa. Nämä ovat mielestämme myös seikkailupedagogisen ajattelun lähtökohdat. Vaikka päiväkodissa ei varsinaisesti toteutettaisi seikkailupedagogiikkaa, voi työntekijä omalla toiminnallaan tuoda pieniä seikkailuja päiväkodin arkeen. Lapsille seikkailut ovat tärkeitä ja usein mieleenpainuvia. Seikkailut tekevät arjesta lapsilähtöisempää ja mielekkäämpää sekä huomaamatta edistävät muun muassa motoristen taitojen kehittymistä ja kaikenlaista oppimista.

Lasten kanssa jo pienikin arjesta poikkeava toiminta voi olla seikkailu. Toiminnan ympärille voi rakentaa tarinan, joka luo seikkailuhenkeä koko ryhmälle. Ohjaajan oma asenne, mielikuvitus ja innostus ovat tärkeimpiä avainasioita seikkailukasvatusta toteutettaessa. Jos lapsille osaa myydä aktiviteetin jännittävästi, mielikuvitusta ruokkivana leikkinä, tylsänkin asian voi muuttaa hauskaksi seikkailuksi. Esimerkiksi uudelleen nimeämisellä tilanteesta saa mielenkiintoisen: Pukemisessa voidaan laittaa päälle seikkailuvarusteet ja kuviteltu jousipyssy, leikkien keräämistä voi kutsua salamasiivoukseksi.

Teemme opinnäytetyötämme seikkailukasvatuksen toteuttamisen mahdollisuuksista päiväkodin arjessa. Tutustuimme seikkailukasvatukseen ensimmäisen kerran keväällä 2016 seminaarityön puitteissa. Seikkailullinen kasvatusote kiinnosti meitä ja innosti pohtimaan asiaa lisää. Erityisesti meitä kiinnostaa seikkailujen arkipäiväisyys; aina ei tarvitse lähteä päiväkodin ulkopuolelle retkelle, seikkailu voi tapahtua esimerkiksi lepohetkeltä välipalalle siirryttäessä. Mielestämme seikkailujen avulla pystytään toteuttamaan monipuolista ja laadukasta varhaiskasvatustyötä.

Laadimme seikkailukasvatuksesta arkilähtöisen oppaan varhaiskasvattajien käyttöön. Teimme yhteistyötä yhden tamperelaisen päiväkotiryhmän kanssa. Suunnittelimme ryhmälle toteutettavaksi seikkailuja, joita käymme havainnoimassa. Käytämme oppaan koamisessa hyödyksi niin teorianäkökulmaa kuin havainnointia ja haastatteluja seikkailuihin liittyen. Opinnäytetyömme teoriaosuuteen saamme yhdistettyä kahta mielenkiintoista aihetta: varhaiskasvatus ja seikkailukasvatus. Tutkimme pääasiassa seikkailukasvatusta, joka on osa laajempaa varhaiskasvatuksen kokonaisuutta.

Kukaan ei saa olla matkustaja, vaan jokainen kuuluu miehistöön.

(Kurt Hahn)

Kurt Hahnin ajatus seikkailukasvatuksen toteuttamisesta tukee hyvin meidän ajatus-
tamme arkipäivän seikkailuista päiväkodissa. Lainaukseen tiivistyy hyvin seikkailukas-
vatuksessa tärkeässä roolissa oleva lasten osallisuus, jota tavoitellaan myös varhaiskas-
vatuksessa. Varhaiskasvattajan tehtävänä on huolehtia siitä, että jokainen pääsee osallis-
tumaan toimintaan haluamallaan tavalla. Pyrimme pitämään Hahnin ajatuksen lähtökoh-
taa opinnäytetyöprosessissamme.

2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT

2.1 Opinnäytetyön taustaa

Kiinnostuimme seikkailukasvatuksesta keväällä 2016, kun teimme varhaiskasvatukseen liittyvää seminaarityötä. Otimme aiheeksemme seikkailukasvatuksen, sillä emme tienneet aiheesta etukäteen ja se vaikutti kattavalta ja mielenkiintoiselta. Kävimme tutustumassa Pirkkalan Kurikankulman päiväkodissa seikkailu- ja elämyspedagogiikkaa toteutamaan Luhtaröllien luontoryhmään. Opimme seminaarityötä tehdessä paljon, mutta kevään 2016 päiväkotiharjoittelujen jälkeen halusimme syventää tietämystä seikkailukasvatuksen ja päiväkodin arjen yhdistämisestä.

Kiinnostus seikkailukasvatusta kohtaan on lisääntynyt viime vuosien aikana. Konkreettisesti kiinnostus näkyy yksittäisten seikkailujen järjestämisenä ja kokeiluina. Useilla varhaiskasvatuksen ammattilaisilla olisi kiinnostusta toteuttaa seikkailullisia menetelmiä, mutta seikkailukasvatukseen ei uskalleta kokemuksen puutteen takia tarttua. (Karppinen & Latomaa 2015, 141–142.) Olemme huomanneet päiväkotiharjoittelussa, että seikkailullisia elementtejä käytetään, mutta toiminta ei ole tiedostetusti seikkailukasvatusta.

2.2 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet

Opinnäytetyömme tarkoituksena on tuottaa seikkailukasvatusopas Tampereen kaupungin varhaiskasvattajille. Kokoamme oppaaseen seikkailun suunnitteluun ja toteutukseen liittyviä asioita, nimenomaan arkipäivän seikkailujen näkökulmasta. Tarkoituksena on antaa esimerkkejä muun muassa siirtymätilanteisiin ja pienryhmätoimintaan. Haluamme pitää ohjeet sellaisina, että niiden toteutus ei vaadi monen tunnin ennakkotyötä tai paljoa materiaaleja.

Seikkailukasvatusoppaan tuottaminen perustuu opinnäytetyöprosessin tutkimukselliseen osaan sekä teorian tietoon. Lisäksi hyödynnämme oppaan sisällön suunnittelussa yhteistyötä päiväkotiryhmän kanssa, jotta opas olisi mahdollisimman monipuolinen ja hyödyllinen.

linen. Keräämme seikkailuista kokemustietoa, mitä yhdistämme olemassa olevaan kirjallisuuteen. Kerromme tarkemmin oppaan tuottamiseen johtaneesta prosessista luvuissa 5 ja 6.

Opinnäytetyöprosessin tavoitteena on tuoda seikkailukasvatusta päiväkodin arkeen mahdollisimman helposti lisäämättä työmäärää. Haluamme rohkaista päiväkodin työntekijöitä hyödyntämään toiminnallista ja ilmiöpohjaista kasvatustotetta. Tavoitteenamme on tutkia seikkailukasvatuksen toteuttamisen mahdollisuuksia päiväkodin arjessa. Pyrimme opinnäytetyöllämme madaltamaan työntekijöiden kynnystä toteuttaa tavoitteellista seikkailukasvatusta päiväkodin arkisissa toiminnoissa ja toisaalta ymmärtämään, että sen toteuttaminen onnistuu jo pienillä asioilla.

2.3 Yhteistyötaho

Toteutamme opinnäytetyön yhteistyössä yhden päiväkotiryhmän kanssa. Päiväkodissa toimii seitsemän ryhmää, joissa on työntekijöitä hieman yli 20. Päiväkodin toimintaa kuvaa hyvin lause: autetaan lasta tekemään itse. Lapsuutta kunnioitetaan ja lapselle annetaan sekä rajoja että hoivaa, jotta lapset pääsevät turvallisessa ympäristössä toiminaan itse. Päiväkodissa halutaan antaa lapsille kokemuksia yhdessä tekemisen, kaikenlaisen elämän kunnioittamisen sekä erilaisten elämysten kautta.

Yhteistyöryhmässä on 20 lasta, joista osalla on erityisen tuen tarvetta. Ryhmässä työskentelee lastentarhanopettaja ja kaksi lastenhoitajaa sekä lisäksi avustaja muutaman päivänä viikossa. Yhteistyömme oli tiivistä noin viiden viikon ajan. Pidimme yhteyttä niin sähköposteilla ja tekstiviesteillä kuin keskustellen. Pääasiassa olimme yhteydessä lastentarhanopettajaan, joka piti muut työntekijät ajan tasalla.

3 VARHAISKASVATUS

3.1 Varhaiskasvatuksen pedagoginen arki

Varhaiskasvatuslain (36/1973) mukaan varhaiskasvatus on suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka. Varhaiskasvatuksella on kymmenen keskeistä tavoitetta, joista tämän opinnäytetyön kannalta oleellimmat ovat oppimisen edellytysten tukeminen sekä elinikäisen oppimisen ja koulutuksellisen tasa-arvon edistäminen, monipuolisen pedagogisen toiminnan mahdollistaminen sekä myönteisten oppimiskäsityksen luominen, monipuolisen ja kattavan varhaiskasvatusympäristön turvaaminen sekä lapsen osallisuuden varmistaminen.

Varhaiskasvatuksen tavoitteisiin pyritään pedagogisesti painottuvien varhaiskasvatuksen perustehtävien eli kasvatuksen, hoidon ja opetuksen, avulla. Perustehtävät muodostavat eheän kokonaisuuden, jota toteutetaan työntekijöiden, lasten ja ympäristön välisessä vuorovaikutuksessa. Lasten kasvua, kehitystä ja oppimista edistetään tämän kolminaisuuden avulla. (Opetushallitus 2016, 20-21.) Hyvä varhaiskasvattaja osaa hyödyntää monipuolisia opetusmenetelmiä, sillä lapset ovat erilaisia ja kaipaavat erilaista opetusta. Lapsen yksilöllinen huomioiminen edesauttaa päiväkodissa viihtymistä. (Kokljuschkin 1999, 38.)

Pedagogiikalla tarkoitetaan muun muassa kasvatuksen, opettamisen ja koulutuksen tutkimusta sekä kykyä työskennellä erilaisilla opetus- ja kasvatusaloilla ja monenlaisissa oppimisympäristöissä, ja sitä käytetään usein synonyymina kasvatukselle (Hännikäinen 2013, 32-33). Käsite *oppimisen pedagogiikka* kuvaa hyvin päiväkodin pedagogista arkea. Käsite sisältää lapsilähtöisyyden, yhteistyön merkityksen, ajatuksen lapsesta aktiivisena oppijana ja opettajan roolin oppimisen ohjaajana sekä monipuolisen oppimisympäristön rakentajana. (Louhela 2010, 152.) Varhaiskasvattajien yhtenäinen pedagoginen linja on oleellista päiväkodin sujuvassa ja toimivassa arjessa, mutta riippumatta siitä, mitä pedagogista suuntausta toteutetaan, tärkeintä on lapsi sekä kasvattajien asenteet (Paalasmaa 2011, 293).

Pedagogista otetta toteutetaan päiväkodin arjessa eri perustoimintojen, kuten pukeutumista ja siirtymistilanteiden sekä ulkoilun, yhteydessä. Päiväkotipäivästä suuri osa kuluu perustoimintoihin, mutta jokainen hetki on tärkeä lapsen kehittymisen ja osallisuuden kannalta; jos päiväohjelma, struktuuri, on suunniteltu ja toteutettu hyvin, se edistää lapsen ajattelun, aktiivisuuden ja luovuuden kehittymistä. Toistuva struktuuri ei kuitenkaan saa muuttua rutiininomaiseksi suorittamiseksi. (Kettukangas & Härkönen 2014, 100-101.)

Arkioppimista tapahtuu kaikkialla koko ajan - jokainen päiväkodin arjessa tapahtuva tilanne voi olla pedagoginen (Kronqvist 2016, 13). Pedagogisessa arjessa kasvattaja osaa hyödyntää tietoa lapsen kehityksestä sekä kuunnella ja mahdollistaa lapsen osallisuuden. On tärkeää, että esimerkiksi lasten käytettävissä olevat materiaalit ovat näkyvillä ja ulottuvilla, jotta lapset pystyvät tekemään itse mahdollisimman paljon. (Kettukangas & Härkönen 2014, 105.) Kun pedagoginen arki on toimivaa ja laadukasta, se mahdollistaa lasten kasvun laaja-alaiseen osaamiseen (Opetushallitus 2016, 22).

3.2 Laaja-alainen osaaminen varhaiskasvatuksessa

Laadukkaalla varhaiskasvatuksella pyritään lasten laaja-alaiseen osaamiseen, joka koostuu ajattelusta ja oppimisesta, kulttuurisesta osaamisesta, vuorovaikutuksesta ja ilmaisusta, itsestä huolehtimisesta ja arjen taidoista, monilukutaidosta ja tieto- ja viestintäteknologian osaamisesta sekä osallistumisesta ja vaikuttamisesta. Laaja-alaista osaamista voidaan vahvistaa laadukkaana pedagogisen toiminnan avulla. Sen kehittymiseen vaikuttavat muun muassa toimintatavat, oppimisympäristöjen hyödyntäminen sekä oppimisen ja hyvinvoinnin tukeminen. Onkin tärkeää huomioida laaja-alaisen osaamisen tavoitteet sekä varhaiskasvatuksen perustehtävien toteuttamisessa että toimintatapojen ja oppimisympäristöjen kehittämisessä. (Opetushallitus 2016, 21–22.)

Vuorovaikutus muiden ihmisten ja ympäristön kanssa on oleellista lapsen laaja-alaisen oppimisen kannalta. Ajatteluun ja oppimiseen liittyvät taidot kehittyvät, kun lapsi pääsee vuorovaikutukseen sekä refleктоimaan omaa ja muiden toimintaa. Kulttuurista osaamista vahvistetaan tukemalla vuorovaikutustaitoja sekä rohkaisemalla lasta tutustumaan uusiin asioihin, ihmisiin ja kulttuureihin. Vuorovaikutustaitojen harjoittelu on tärkeää,

jotta lapsi omaksuu hyvät yhteistyötaidot sekä ystävällisen lähestymistavan. (Opetushallitus 2016, 22-23.)

Vuorovaikutustaitoja harjoitteleamalla lapsi oppii myös monilukutaitoa, joka yhdessä tieto- ja viestintäteknologian kanssa on tärkeä linkki osallistumisen mahdollisuuksiin sekä kasvatukselliseen ja koulutukselliseen tasa-arvoon. Osallistumisen ja vaikuttamisen osa-alueen tavoitteena on tukea lapsen oma-aloitteisuutta sekä osallistumiseen ja vaikuttamiseen vaadittavia taitoja. Laaja-alaisen osaamisen osa-alueena itsestä huolehtiminen ja arjen taidot tarkoittavat lapsen itsenäisyyden tukemista sekä kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin opettamista. Tärkeänä osa-alueena voidaan myös mainita tunnetaidot; tunteiden käsittely, ilmaisu sekä itsesäätely. (Opetushallitus 2016, 23-24.)

Laaja-alaiseen osaamiseen kasvamista tuetaan varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määriteltyjen oppimisen alueiden avulla. Nämä alueet ovat kielten rikas maailma, ilmaisun monet muodot, minä ja meidän yhteisömme, tutkin ja toimin ympäristössäni sekä kasvan, liikun ja kehityn. Oppimisen alueet määrittävät tavoitteita ja sisältöjä pedagogiseen toimintaan. Jotta lapsen oikeus monipuolisiin oppimiskokonaisuuksiin toteutuisi, oppimisen alueita ei ole tarkoituksen mukaista käsitellä irrallisina kokonaisuuksina, vaan niitä kuuluu liittää yhtenäisiksi kokonaisuuksiksi lapsen kiinnostuksen ja osaamisen mukaisesti. On oleellista käsitellä oppimisen alueita kaikissa päiväkotiarjen tilanteissa pelkkien lyhyiden tuokioiden sijaan. (Opetushallitus 2016, 39–40.)

Ilmaisun monet muodot – oppimisen alue sisältää musiikillisen, kuvallisen, sanallisen ja kehollisen ilmaisun. Ilmaisun moniin muotoihin voidaan tutustua hyödyntäen moniaistillista toimintaa, erilaisia oppimisympäristöjä sekä lähialuetta. Eettinen ajattelu, erilaiset katsomukset, lähiyhteisöjen menneisyys, nykyisyys ja tulevaisuus sekä media sisältyvät oppimisen alueeseen *minä ja meidän yhteisömme*. Tämän oppimisen alueen avulla pyritään kehittämään lasten valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa ihmisten erilaisuutta ja taitoja toimia monimuotoisessa yhteiskunnassa. (Opetushallitus 2016, 42-44.)

Oppimisen alue *tutkin ja toimin ympäristössäni* käsittää matematiikan, ympäristökasvatuksen ja teknologiakasvatuksen. Teknologiakasvatuksella halutaan rohkaista lapsia tutkivaan ja kokeilevaan työtapaan sekä luodaan mahdollisuuksia keksiä omia ratkaisuja.

Kasvan, liikun ja kehityn – oppimisen alueeseen sisältyy liikkuminen, ruokakasvatus, terveys ja turvallisuus. Tämän oppimisen alueen tavoitteena on yhteistyössä lapsen kodin kanssa valaa perusta lapsen terveyttä ja hyvinvointia arvostavaan sekä fyysiseen aktiivisuuteen kannustavaan elämäntapaan. *Kielten rikas maailma* liittyy vahvasti muihinkin oppimisen alueisiin. Tähän oppimisen alueeseen sisältyy kielellisten taitojen ja valmiuksien sekä kielellisten identiteettien kehittäminen. (Opetushallitus 2016, 40, 44-46.)

3.3 Osallisuus

Lasten oikeuksien sopimuksessa (YK 1989) lapselle taataan muun muassa oikeudet kuuluksi tulemiseen, osallistumiseen sekä vaikutusmahdollisuuteen. Nämä ovat osallisuuden lähtökohtia. Osallisuuden voisi määritellä tarpeiden täyttymisenä, omatoimisena harjoitteluna, vastuuseen kasvamisena, oppimisena aikuisen turvassa, maailman yhteisenä tulkitsemisenä, vaikuttamiskokemuksina sekä oikeutena iloita itsestään. (Leinonen 2014, 20.) Osallisuus mahdollistaa luottamuksen rakentamisen aikuisten ja lasten välillä sekä luottamuksen osoittamisen lapsia kohtaan. Tällainen luottamus tekee lapsista uudenlaisia toimijoita, jotka voivat kehittää omaa osaamistaan ja osoittaa kykyjään rohkeammin. (Turja 2016, 52–53.)

Varhaiskasvatuksen osallisuus toteutuu parhaassa tapauksessa päiväkodin arkitilanteissa, vuorovaikutussuhteissa ja kohtaamisissa varhaiskasvattajan kanssa. Työntekijöillä on vastuu osallisuuden toteutumisesta ja toisaalta valta estää sen toteutuminen toimintatilanteissa. (Leinonen 2014, 17.) Osallisuuden toteuttaminen päiväkotiryhmässä vaikuttaa lapsiin positiivisella tavalla. Kyky ajatella omaa ajatteluaan eli metakognitiiviset taidot kehittyvät, jolloin lapsen käsitys itsestään selkeytyy ja itseluottamus kasvaa. Aloitteellisuus paranee, kun lapsi huomaa, että häneen luotetaan ja hänen ideansa otetaan vastaan. Osallisuus mahdollistaa myös sosiaalisten taitojen kehittymistä. Yhteiseloön liittyvät taidot pääsevät kehittymään, kun lapsille annetaan vastuuta. Esimerkkinä voisi mainita toisten huomioon ottamisen: laitetaan tavarat leikkien jälkeen omille paikoilleen ilman erillistä sanomista niin, että seuraava leikkijä löytää ne helposti. (Turja 2016, 52–53.)

Osallisuuden portaita voi käyttää kuvaamaan myös seikkailukasvatuksen osallisuuteen liittyviä tavoitteita. Portaita on viisi ja jokaiseen niistä kuuluu kolme eri kasvattajalle tarkoitettua kysymystä. Taulukossa 1. esittelemme portaat Shierin osallisuuden tasomallin mukaisesti (Shier 2001, 111; Leinonen 2014, 23).

TAULUKKO 1. Osallisuuden tasomalli (Shier 2001, 111; Leinonen 2014, 23)

Osallisuuden tasot	Avautuminen →	Mahdollistaminen →	Velvoittaminen
5. Lapset jakavat vallan ja vastuun päätöksentekoprosessissa.	Oletko valmis jakamaan sinulle aikuisena kuuluvaa valtaa lasten kanssa?	Onko teillä toimintatapoja, joilla aikuiset ja lapset voivat jakaa valtaa ja vastuuta päätöksentekoprosessissa?	Voivatko aikuiset ja lapset jakaa valtaa ja vastuuta työyhteisösi päätöksentekoprosesseissa?
4. Lapset otetaan mukaan päätöksentekoprosessiin.	Oletko valmis ottamaan lapset mukaan päätöksentekoprosessiin?	Onko sinulla toimintatapoja, joilla voit ottaa lapset mukaan päätöksentekoprosessiin?	Tuleeko lapset ottaa mukaan päätöksentekoprosessiin työyhteisösi toiminnassa?
3. Lasten mielipiteet otetaan huomioon.	Oletko valmis huomioimaan lasten mielipiteet?	Mahdollistaako päätöksentekoprosessisi lasten mielipiteiden huomioimisen?	Tuleeko lasten mielipiteille antaa niille kuuluva arvo työyhteisösi päätöksentekoprosessissa?
2. Lapsia tuetaan ilmaisemaan näkemyksiään.	Oletko valmis tukemaan lasta ilmaisemaan näkemyksiään?	Työskenteletkö niin, että lapsen tukeminen ilmaisemaan näkemyksiään on mahdollista?	Onko lapsen tukeminen ilmaisemaan näkemyksiään osa työyhteisösi toimintaperiaatteita?
1. Lapset tulevat kuulluksi.	Oletko valmis kuuntelemaan lasta?	Työskenteletkö niin, että lapsen kuuleminen on mahdollista?	Kuuluuko lapsen kuunteleminen työyhteisösi toimintaperiaatteisiin?

Osallisuuden portaiden, tasomallin, lisäksi osallisuutta voi tarkastella yhteisöllisyyden näkökulmasta. Osallisuutta voi olla yksilötasolla niin, että yksilö pääsee vaikuttamaan omaan tekemiseensä, yhteisössä niin, että yksilö pääsee vaikuttamaan yhteisön asioihin sekä yhteiskunnassa niin, että yksilö pääsee vaikuttamaan laajempiin rakenteisiin ynnä muihin. Yhteisöllisessä osallisuudessa tärkeää on dialogi ja vastavuoroinen neuvottelu.

Osallisuuden ehtona on oikeus tulla kuulluksi ja nähdyksi sekä luottamus ja ennen kaikkea lapsen subjektiivinen tunne näistä. (Kataja 2014, 61, 65-66.) Yhteisöllinen osallisuus korostuu seikkailukasvatuksessa. Seikkailukasvatus toteutuu osallisuuden eri tasojen välillä, ja onkin hyvä muistaa, että kaikki lapset eivät automaattisesti ole samalla osallisuuden portaalla.

4 SEIKKAILUKASVATUS VARHAISKASVATUKSESSA

4.1 Seikkailukasvatus

Seikkailukasvatus ja elämypedagogiikka ovat toisiaan tukevia käsitteitä, ja voisi sanoa, että seikkailukasvatus on elämypedagogiikan osa-alue. Seikkailukasvatus on käytäntöä, jota elämypedagogiikan käsite edustaa kasvatustieteessä. (Karppinen 2010, 125.) Seikkailukasvatus mielletään usein fyysiseksi tekemiseksi, kun taas elämypedagogiikka on kokonaisvaltaisempaa kokemista (Telemäki & Bowles 2001, Yhteenveto). Oleellisena erona käsitteiden välillä on se, että elämypedagogiikka on suunnitelmallisempaa, seikkailukasvatuksessa on enemmän tilaa spontaaniuteen ja toiminnan aitouteen (Karppinen & Latomaa 2015, 47). Usein on tarkoituksenmukaista puhua yhdistetysti elämys- ja seikkailukasvatuksesta, sillä käsitteiden erottaminen voi olla haastavaa (Suomen nuorisokeskusyhdistys ry. 2013).

Yksi merkittävistä elämys- ja seikkailupedagogiikan kehittäjistä on Kurt Hahn (1886-1974), jonka pedagogiikassa keskeisimpiä ajatuksia ovat lapsen omien piirteiden, kuten uteliaisuuden, säilyttäminen sekä auttamisen halun ja yhdessä kokemisen vahvistaminen. Avainsanoja Hahnin pedagogiikassa ovat yksilöllisyys, toiminta, itsensä löytäminen ja emotionaalisuus. Oleellista Hahnin pedagogiikassa ei ole tieto ja kirjaviisuus, vaan nimenomaan tietojen soveltaminen käytännössä. Hahn ei niinkään pitänyt tärkeänä opillisia saavutuksia, vaan menetelmää, jolla saavutukset toteutettiin. (Telemäki 1998, 13, 17; Kokljuschkin 1999, 14; Telemäki & Bowles 2001, 16, 48.)

Teoriahistoriallisesti seikkailukasvatus voidaan suhteuttaa pragmatistiseen *learnig by doing* -ajatteluun, kokemuksellisen oppimisen teoriaan, hermeneuttiseen henkityteelliseen pedagogiikkaan ja ihmisen kokonaisvaltaisuutta painottavaan reformipedagogiikkaan. Toiminnallisuutta korostava *learning by doing* -ajattelu on reformipedagogi John Deweyn (1859-1952) kasvatustieteellisen teeman keskeinen teema. Deweyn kasvatustieteellinen filosofia vaatii testaamaan teorian, oletukset, käsitykset ja ajatukset käytännössä, ja siinä korostetaan oppijan omaa aktiivisuutta sekä oppimisen yhteisöllisyyttä. Seikkailukasvatuksessa

Deweyn ajatukset toteutuvat, kun seikkailut vaativat osallistujaa tarkastelemaan käsityksiään itsestään, toisista ihmisistä, ympäristöstä ja todellisuudesta. (Karppinen 2010, 125-126; Väkevä 2011, 71-73; Karppinen & Latomaa 2015, 46-47.)

Seikkailukasvatus on tavoitteellista elämyksen ja seikkailun suunnittelua ja toteutusta – seikkailut eivät vain vahingossa tapahdu (Karppinen & Latomaa 2015, 9). Seikkailukasvatusta voi toteuttaa monilla tavoilla, mutta toiminnasta löytyy aina tiettyjä ominaisuuksia kuten tavoitteellisuus, toiminnallisuus ja osallistaminen sekä arkielämästä poikkeava ympäristö, sosiaalisuus ja pyrkimys kokonaisvaltaiseen kokemukseen (Suomen nuorisokeskusyhdistys ry. 2013). Seikkailukasvatus on monialaista ja sen toteuttamiselle ei ole tarkkoja raameja. Vahvuuksia toiminnassa on muun muassa kehollisuus ja ihmisen huomioiminen kokonaisuutena, oppiminen kokemusten kautta ja arkiroolien mullistaminen sekä aitojen ympäristöjen hyödyntäminen, jotka haastavat luovaan ajatteluun. (Suomen nuorisokeskusyhdistys ry. 2016.)

Seikkailukasvatuksen avulla vahvistetaan yksilön kasvua ja oppimista toivottuun suuntaan. Yleisenä tavoitteena on ihmisenä kehittyminen. Seikkailumenetelmän avulla kasvatettavaan voidaan vaikuttaa monipuolisesti ja kokonaisvaltaisesti. Kasvatettava itse on aktiivisen oppijan roolissa, ja oppiminen riippuu hänen omista taidoistaan, kyvyistään ja tahdostaan. Oleellista seikkailukasvatukselle ovat prosessimainen toiminta, reflektiivisyys, dialogisuus sekä keskittyminen jokaisen omiin voimavaroihin ja siihen, miten osallistujien taitoja ja voimavaroja voidaan yhdessä hyödyntää. (Karppinen 2010, 118; Suomen nuorisokeskusyhdistys ry. 2016.) Seikkailukasvatus antaa mahdollisuuden ihmisenä kehittymiseen, jos henkilö uskaltaa antautua seikkailun vietäväksi ja rikkoa rajojaan (Kiiski 1998, 109).

4.2 Seikkailukasvatus varhaiskasvatuksessa

Seikkailukasvatus tukee lapsen kokonaisvaltaista oppimista lapselle luonnollisilla tavoilla: leikkiminen, liikkuminen, tutkiminen sekä taiteellinen ilmaiseminen. Lapsi on luonnostaan utelias ja oppii niin maailmasta kuin itsestään tutkimalla, ihmettelemällä ja kysymällä (Lipponen 2016, 31). Varhaiskasvatuksessa seikkailu on usein toiminnallista, mutta seikkailukasvatusta voi toteuttaa myös esimerkiksi paikallaan maaten, mielikuvien

avulla. Toiminnalliset, fyysisyyttä korostavat, seikkailut toteuttavat John Deweyn *learning by doing* -ajattelua. Lapsi oppii kokemustensa kautta ja lisäksi toiminnallisuus kehittää parhaiten lapsen ajattelukykyä. (Kokljuschkin 1999, 31-32.)

Seikkailukasvatuksen lähtökohtana on utelias ihminen. Seikkailukasvatusta käytetään mahdollistamassa kasvuprosessi, jossa lapsi on kokonaisvaltainen toimija. Oleellista on, että lapsi pääsee osallistumaan aktiivisesti toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen. Seikkailu toimii oppimisen innostajana ja sitä voidaan käyttää arkipäiväisissä tilanteissa. Seikkailujen avulla lapsi saa onnistumisen ja pettymisen kokemuksia, joita on tärkeä oppia käsittelemään. (Kokljuschkin 1999, 31, 34; Karppinen & Latomaa 2015, 140.)

Päiväkodissa tapahtuva seikkailukasvatus luo hyvän pohjan lapsen minäkuvalle ja itsetunnolle. Monet onnistumisen kokemukset ja itse tekeminen osana ryhmää tukevat lapsen kokonaispersoonallisuuden kehittymistä sekä vahvistavat itsetuntoa. Lapsi oppii toimimaan ryhmän jäsenenä, kun työntekijä luottaa lapseen ja antaa heidän ratkoa mahdollisia ongelmia yhdessä; yhteistyötaidot kehittyvät kuin huomaamatta toiminnan ohessa. Yhteisistä asioista päättäminen, yhteisten tavoitteiden asettaminen, vastuunotto, ongelmanratkaisu ja tuen antaminen toisille ovat keskeisiä taitoja, joita opetellaan seikkailujen ohessa. (Kokljuschkin 1999, 34–35, 42.)

Seikkailukasvatuksen avulla on helppo toteuttaa eheyttävää oppimista, jota sovelletaan esimerkiksi ongelmanratkaisu- ja ryhmätilanteissa. Tällaisissa tilanteissa lapset pääsevät käyttämään omia taitojaan luonnollisesti omalla tavallaan. Lapsille ei anneta valmiita ratkaisuja, mutta tuetaan ja autetaan tarvittaessa. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 100–101.) Seikkailukasvatuksen avulla voidaan myös tukea lapsen luovuutta ja motorisia taitoja, kun hyödynnetään erilaisia toimintaympäristöjä. Seikkailukasvatus on kuitenkin ennen kaikkea työväline eikä ihmeiden tekijä, joka itsestään pääsee tavoitteisiin varhaiskasvattajan roolista riippumatta. Seikkailukasvatusta käyttämällä avautuu mahdollisuuksia lasten havainnointiin ja toiminnan kehittämiseen. (Kokljuschkin 1999, 34–35, 42, 58.)

Seikkailu löytyy jokapäiväisistä ympäristöistä sekä lasten välisistä suhteista, jos se halutaan löytää. Päiväkodissa tapahtuvat seikkailut eivät vaadi suurta draamaa tai erikoista ympäristöä, tärkeintä seikkailuissa on mennä niihin täysillä mukaan. Haastavaa onkin

kasvattajan näkökulmasta antautua seikkailulle, sillä työntekijät monesti kiinnittävät huomiota vain tiedon siirtämiseen. Yksi pedagogisen suunnittelun lähtökohtia on lasten kiinnostuksen kohteiden ja näkökulmien hyödyntäminen. Lapsi oppii kuin huomaamatta häntä kiinnostavia ja sopivasti haastavia asioita. Varhaiskasvattajan tulisi nähdä opetetavat asiat sekä oppimisympäristöt myös seikkailujen mahdollistajana, jotta oppiminen olisi hauskaa ja siitä syntyisi seikkailu. (Kokljuschkin 1999, 60, 64-65; Karila 2013, 27.)

4.3 Seikkailukasvatus oppimisen alueiden edistäjänä

Laaja-alaiseen osaamiseen sekä oppimisen alueisiin liittyviä taitoja voidaan harjoitella seikkailukasvatuksen avulla. Seikkailukasvatuksen näkökulmasta on helppoa ja jopa toivottavaa toteuttaa oppimisen alueita erilaisina yhdistelminä. Sillä seikkailukasvatus on prosessiluontoista ja se muodostuu suunnittelusta, toteutuksesta ja purkuvaiheesta, se on siirrettävissä minkä tahansa aiheen käsittelyyn. Ammattitaitoinen varhaiskasvattaja, jolla on tietoa ja ymmärrystä lapsen kehityksestä ja oppimisesta, voi hyödyntää seikkailuja tehdäkseen oppimisesta hauskan prosessin. (Kokljuschkin 1999, 35; Louhela 2010, 156, 160.) Esittelemme tässä muutaman päiväkodin arkeen sopivan esimerkin oppimisen alueiden toteuttamisesta seikkailukasvatuksen avulla.

Päiväkodissa matematiikkaa voidaan harjoitella kaikissa arjen tilanteissa, esimerkiksi laskemalla yhdessä lapsen kanssa vaatekappaleiden määrää tai tutkimalla erilaisia oppimisympäristöstä löytyviä muotoja (Mattinen 2016, 221-222). Seikkailukasvatuksen avulla ympäristökasvatusta ja matematiikkaa voidaan harjoitella eri oppimisympäristöissä esimerkiksi majaa rakentamalla. Voidaan tutkia rakennustarvikkeiden pituutta ja määrää tai majan geometristä rakennetta; tehdäänkö majasta kolmion, neliön tai jonkun ihan muun muotoinen. (Allinen & Korhonen 2007, 198).

Ympäristöstä opitaan huomaamatta esimerkiksi havainnoimalla, miten erilaiset sääolosuhteet ja vuodenaajat vaikuttavat liikkumiseen ja lähiympäristöön. Luontoretket, joissa pedagogisena tarkoituksena on tutustua erilaiseen ympäristöön, voivat olla seikkailuja. Jos retkestä tekee eväretken, mehun ja keksien avulla, seikkailuelämys on taattu. Kielellistä osaamista voidaan harjoittaa esimerkiksi kertomalla tarinoita ympärillä näkyvistä asioista. Kun lapsen kielelliset taidot kehittyvät, lapselle avautuu erilaisia vaikuttamisen

keinoja sekä osallisuuden ja aktiivisen toimijuuden mahdollisuuksia. (Allinen & Korhonen 2007, 198-199; Saloranta 2010, 165; Opetushallitus 2016, 40.)

Mediakasvatuksella pyritään tukemaan lapsen taitoja median parissa; mediasisällön todenmukaisuutta tutkiskellaan ja harjoitellaan lähde- ja mediakriittisyyttä (Opetushallitus 2016, 44). Seikkailukasvatuksen keinoin mediakasvatusta voisi toteuttaa esimerkiksi valokuvaamalla tai omien uutislähetysten esittämisellä. Valokuvausta voi yhdistää kaikenlaiseen toimintaan: Kuvia voi hyödyntää muistin tukena esimerkiksi kuvaamalla luonnon materiaaleista muodostamia kirjaimia ja kiinnittämälle kuvat kirjaimista seinälle. (Allinen & Korhonen 2007, 198; Manninen-Riekkoniemi & Partimaa 2010, 146-147.)

4.4 Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt seikkailujen mahdollistajina

Oppimisympäristö on laaja käsite, joka kattaa niin tilat, paikat ja välineet kuin yhteisöt, toiminnan ja käytännöt, jotka tukevat oppimista. Uuden oppiminen, erilaisten ongelmien ratkaiseminen sekä uusien asioiden ymmärtäminen ovat keskeisiä oppimisympäristöissä toteutuvia teemoja. Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjen ulottuvuuksia ovat muun muassa fyysinen, psyykinen, sosiaalinen, kulttuurinen ja kognitiivinen. Näiden ulottuvuuksin avulla oppimisympäristöjä hyödynnetään varhaiskasvatuksen tavoitteisiin pääsemiseksi ja lapsen itsetunnon sekä sosiaalisten ja kognitiivisten taitojen kehittämiseksi. (Kronqvist & Kumpulainen 2011, 45, Opetushallitus 2016, 31.)

Fyysisellä oppimisympäristöllä tarkoitetaan näkyvää ympäristöä, kuten huonekaluja, piha-alueita sekä esineiden säilytystä. Siihen kuuluvat myös esteettisyyteen vaikuttavat asiat, kuten akustiikka, valaistus ja sisustus. On tärkeää, että varhaiskasvatuksen oppimisympäristöstä löytyy tilat niin liikuntaan, tutkimiseen ja leikkimiseen kuin rauhassa olemiseen sekä pienryhmätoimintaan. Hyvä fyysinen oppimisympäristö mahdollistaa arkisten seikkailujen toteuttamisen; ei tarvitse lähteä pois päiväkodin alueelta voidakseen seikkailulla, sillä päiväkotiki voi parhaimmillaan olla monipuolinen seikkailupaikka. (Kokljuschkin 2001, 80; Kronqvist & Kumpulainen 2011, 49; Hurme & Kyllönen 2014, 30; Opetushallitus 2016, 31.)

Yksi oppimisympäristöjen osa-alue on psyykkinen ympäristö. Se sisältää myönteisen ja kannustavan ilmapiirin, pedagogisen johdonmukaisuuden, mahdollisuuden kaikenlaisten tunteiden ilmaisuun sekä aikuisten läsnäolon ja herkkyyden kuulla ja nähdä lapsia. Psyykkisen ympäristön kanssa käsi kädessä kulkee sosiaalinen oppimisympäristö. Siihen kuuluu osallisuus, sosiaaliset taidot, kuten anteeksi pyytäminen, oman mielipiteen ilmaiseminen sekä toisista välittäminen ja auttaminen. Myös seikkailuissa on oleellista ryhmähenki ja yhdessä toimiminen. Sosiaalinen ympäristö toimii parhaimmillaan innostajana ja antaa tilaa ympäröivään maailmaan tutustumiseen (Kokljuschkin 1999, 42; Hurme & Kyllönen 2014, 29, 31; Parikka-Nihti & Suomela 2014, 80.)

Pedagogiseen oppimisympäristöön kuuluu muun muassa kehitystasoon soveltuvat tehtävät, selkeät ohjeistukset, mahdolliset ongelmat, joita lapset voivat ratkoa yhdessä sekä ympäristön erilaiset, oppimiseen kannustavat välineet. Pedagoginen oppimisympäristö on osittain tietoisesti ja osittain tiedostamatta rakennettu paikka, joka muokkaantuu jatkuvasti arjen käytännöissä. Mahdollisuus epäonnistua ja saada hyväksymisen kokemuksia luovat pedagogista turvallisuutta. Emotionaalinen turvallisuus eli turvallisuuden tunne syntyy, kun lapsella on varmuus siitä, että hän selviää. Kyseessä on subjektiivinen tunne, joka mahdollistaa oppimisympäristöjen monipuolisen hyödyntämisen. (Kronqvist & Kumpulainen 2011, 47; Raittila 2013, 71-72; Hurme & Kyllönen 2014, 29, 31.)

Hyvä oppimisympäristö mahdollistaa emotionaalisen turvallisuuden, joka muodostuu lapsen fyysisestä, psyykkisestä, sosiaalisesta ja pedagogisesta turvallisuudesta. Nämä osa-alueet linkittyvät toisiinsa jatkuvasti luoden eheän kokonaisuuden varhaiskasvatuksen oppimisympäristöistä. Laadukkaiden oppimisympäristöjen toteuttaminen ei ole mahdollista ilman erilaisten näkökulmien yhdistämistä. Turvallisuus on kaiken perusta ja sen osa-alueet muodostavat toteutuessaan hyvän oppimisympäristön, joka mahdollistaa varhaiskasvatuksen perustehtäviin keskittymisen. Turvallisuuden pohjalta voi alkaa rakentaa kasvua ja oppimista. (Kronqvist & Kumpulainen 2011, 47; Hurme & Kyllönen 2014, 30-31.) Kokonaisvaltainen turvallisuus on keskeistä seikkailukasvatuksessa ja se onkin seikkailun mahdollistava tekijä, eikä este. On kuitenkin tärkeää, pystyä ottamaan pieni riskejä seikkailun lomassa, jotta tapahtuisi jotain jännittävää. (Kokljuschkin 1999, 51-51.)

Hyvät oppimisympäristöt eivät yleensä synny itsestään. Vastuu sellaisen oppimisympäristön muodostamisesta, jossa lapsi pääsee keskittymään toimintaan, on varhaiskasvattajalla (Hurme & Kyllönen 2014, 23). Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjä luodessa täytyy olla vahva tietopohja lapsen oppimisesta ja kehityksestä. Hyvät oppimisympäristöt tukevat päiväkodissa opittuja asioita niin, että lapset kohtaavat käsiteltäviä aiheita myös esimerkiksi leikkiessään. Pelkästään toimivat oppimisympäristöt eivät riitä; varhaiskasvattajan täytyy osata hyödyntää niitä ja nähdä niissä mahdollisuuksia monipuoliseen toimintaan. Seikkailullisesta näkökulmasta tilojen on hyvä olla muokattavia, ja varhaiskasvattajien täytyy sietää sitä, että lapset muokkaavat tiloja omiin tarpeisiinsa sopiviksi. (Kokljuschkin 78, 80-81.)

Varhaiskasvattajan vastuu ei kuitenkaan tarkoita sitä, että aikuinen tekisi kaiken valmiiksi, vaan on hyvä rakentaa oppimisympäristöjä yhdessä lasten kanssa. Tällöin annetaan tilaa lasten aidolle toimijuudelle. Lapset ovat varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjen toimijoita, joten he ovat asiantuntijoita niitä kehitettäessä. Lasten asiantuntijuus on tärkeä ottaa huomioon, jotta voidaan tukea lapsia luovaan ja vastuulliseen toimijuuteen. Lasten toimijuus voidaan määritellä lasten subjektiivisuutena; he eivät ole vain toiminnan kohteita vaan itsenäisesti toimintaa luovia yksilöitä. Subjektiivisuus näkyy muun muassa aloitteellisuutena, kykynä esittää mielipiteitä, tunteena siitä, että lapset voivat itse vaikuttaa, sekä osallisuutena. (Kokljuschkin 2001, 71; Kronqvist & Kumpulainen 2011, 43–46.)

Kronqvist ja Kumpulainen (2011, 63) ovat määrittäneet tulevaisuuden oppimisympäristöjä, joissa varhaiskasvatuksen ulkopuolisten oppimisympäristöjen hyödyntämisen lisäksi muun muassa rohkaistaan aktiiviseen ja osallistavaan oppimiseen, hyödynnetään erilaisia menetelmiä ja pedagogisia innovaatioita sekä yhdistellään eri oppimisen alueita. Vuonna 2016 laadituissa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus 2016) painotetaan samankaltaisia asioita. Seikkailukasvatuksen avulla pystytään hyödyntämään kaikenlaisia oppimisympäristöjä sekä tuomaan ”tulevaisuuden oppimisympäristöjä” käytäntöön.

Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjen täytyy olla muuntautuvia, yksilöt ja yhdenvertaisuuden huomioon ottavia, monipuolisia ja virikkeellisiä. Niissä täytyy ottaa huomioon

lapsen ikä ja kehitys, jotta ympäristöt olisivat kehittäviä, opettavaisia sekä turvallisia. Oppimisympäristöjen monipuolistamiseksi voidaan tehdä yhteistyötä lähiseudun toimijoiden, kuten kirjaston ja teatterin, kanssa. (Opetushallitus 2016, 16, 32.) Päiväkodeilla olisi hyvät edellytykset tarjota liikuntaan ja seikkailuun kannustavia oppimisympäristöjä, joissa olisi mahdollista oppia ja kokea uutta, kaikkia aisteja käyttäen. Vaikka oppimisympäristöt kannustaisivat seikkailuun, myös rauhallisempia tiloja on tärkeä olla. Tällöin jokainen lapsi voi saada onnistumisen kokemuksia ja oppia sellaisessa ympäristössä, mikä sopii hänen oppimistyyliinsä. (Kokljuschkin 2001, 80-81.)

Seikkailulliset oppimisympäristöt kannustavat lasta uteliaisuuteen ja antavat hänelle mahdollisuuden tutkia ja kokeilla ympäristöään yksin, yhdessä muiden lasten kanssa tai varhaiskasvattajan johdolla. Varhaiskasvattajan täytyy uskaltaa lähteä seikkailuun, uskaltaa ottaa vastaan kaikenlaista ilman ennakkoluuloja. Seikkailut mahdollistavat omien voimien ja rajojen kokeilun turvallisessa oppimisympäristössä, joissa lasten luonnolliset toimintatavat pääsevät valloilleen. On tärkeää, että lapset voivat leikkiä seikkaillessaan myös päiväkodin sisätiloissa, joissa aikuinen on läsnä ja tilanne on turvallinen. Seikkailullinen oppimisympäristö syntyy, kun turhat kiellot ja säännöt jätetään pois. (Kokljuschkin 1999, 40; Kokljuschkin 2001, 84; Louhela, 2010, 152; Parikka-Nihti & Suomela 2014, 82.)

4.5 Varhaiskasvattajan rooli seikkailussa

Vaikka yhdessä tekeminen ja lasten osallisuus ovat seikkailukasvatuksessa oleellisia, varhaiskasvattajan rooli ohjaajana on erittäin tärkeä. Aikuisen tehtävänä on kulkea lasten rinnalla ja tarvittaessa ohjata tilannetta sekä antaa lasten tehdä omia ratkaisuja ja päätelmiä selittämättä tilannetta tarpeettoman paljon. (Louhela 2010, 152.) Lähtökohtaisesti lastentarhanopettajalla on seikkailukasvatuksen toteuttamiseen vaadittavat kasvatukselliset tiedot ja taidot sekä mielikuvitusta ja harkintakykyä. Avainasemassa onkin kasvattajan uskallus kokeilla uusia asioita ja luottaa siihen, että seikkailut monipuolistavat oppimista ja tukevat lapsen kokonaisvaltaista kasvua. (Kokljuschkin 1999, 66.)

Seikkailujen ohjaaminen vaatii ammattitaitoa, joka sisältää niin omia kokemuksia kuin turvallisuusosaamista ja taitoa ohjata ryhmää. Seikkailuohjaajaksi ei synnytä vaan opitaan

ja kehitytään toiminnan myötä. Seikkailuohjaaja kehittyy jatkuvasti muun muassa saadessaan seikkailullisesta toiminnasta omia kokemuksia ja päästessään sitä kautta reflektimaan koettuja tilanteita ja esimerkiksi vuorovaikutussuhteita. (Lehtonen, Mäkelä & Pulli 2007, 127-128.) Omien kokemusten määrää tärkeämpää on kuitenkin varhaiskasvattajan asenne seikkailuja kohtaan. Kun varhaiskasvattajalla on hyvä tunne seikkailusta ja hän eläytyy toimintaan, se auttaa lastakin heittäytymään seikkailuun. (Kokljuschkin 1999, 58.)

Seikkailuohjaajan on varmistettava, että jokainen lapsi pääsee osaksi tekemisen riemua hänelle mielekkäällä tavalla. Varhaiskasvattajan rooli seikkailuissa on mahdollistaa lasten itsenäisen toiminta ja huomata syyt seikkailun lomassa syntyviin ongelmiin, jotta hän pystyisi tukemaan oikeassa asiassa ja ohjaamaan toimintaa seikkailun tavoitteita kohti. On kuitenkin tärkeää tarjota lapsille haastavia tilanteita seikkailuissa, jotta lapset pääsevät kokeilemaan ja kehittämään taitojaan niin fyysisesti kuin psyykkisesti turvallisessa ympäristössä. (Kokljuschkin 1999, 58-59; Lehtonen ym. 2007, 128-129.)

Niin seikkailuissa kuin muissakin varhaiskasvatuksen tilanteissa on tärkeä muistaa, että jokainen pystyy parhaimpaansa, kun hänellä on turvallinen olo (Hurme & Kyllönen 2014, 23). Turvallisuus on laaja kokonaisuus, jonka pitäisi olla läsnä kaikessa seikkailutoiminnassa. Varhaiskasvattajan on tärkeä luoda ja ylläpitää turvallista seikkailuympäristöä, jotta kaikki pääsevät kokemaan seikkailun maailman luottavaisin mielin. Kasvattajan ja lasten välinen luottamuksellinen suhde on suuressa roolissa seikkailujen onnistumisessa. Kun varhaiskasvattaja luottaa omiin taitoihinsa ja varmistaa turvalliset rajat, lasten on helpompi osallistua seikkailuihin ja oppia uutta. Itseluottamuksen ja oppimisen kannalta on erittäin tärkeää, että lapset osallistuvat seikkailuihin, joissa heillä on mahdollisuudet pärjätä. (Kokljuschkin 1999, 58; Lehtonen ym. 2007, 134, 137.)

Seikkailukasvatus on suunnitelmallista toimintaa. Ammattitaitoinen varhaiskasvattaja osaa suunnitella monipuolisia seikkailuja, jotka sopivat tietyille lapsiryhmälle ja joissa otetaan huomioon lasten kehitystasot. Varhaiskasvattaja voi hyödyntää suunnittelussa omia kokemuksiaan siitä, miltä seikkailu tuntuu, soveltaakseen seikkailun tasoa lapsiryhmälle sopivaksi. Suunnitelmassa tulisi ottaa huomioon valmistelu, toteutus ja purku. Vaikka seikkailujen suunnittelu on välttämätöntä, jotta toiminta olisi tavoitteellista, joustavuus on ehdottoman tärkeää. Lasten mielikuvitukselle on jätettävä tilaa, jotta seikkailu

pääsee muotoutumaan toiminnan yhteydessä. (Kokljuschkin 1999, 34, 59, 61; Lehtonen ym. 2007, 130.)

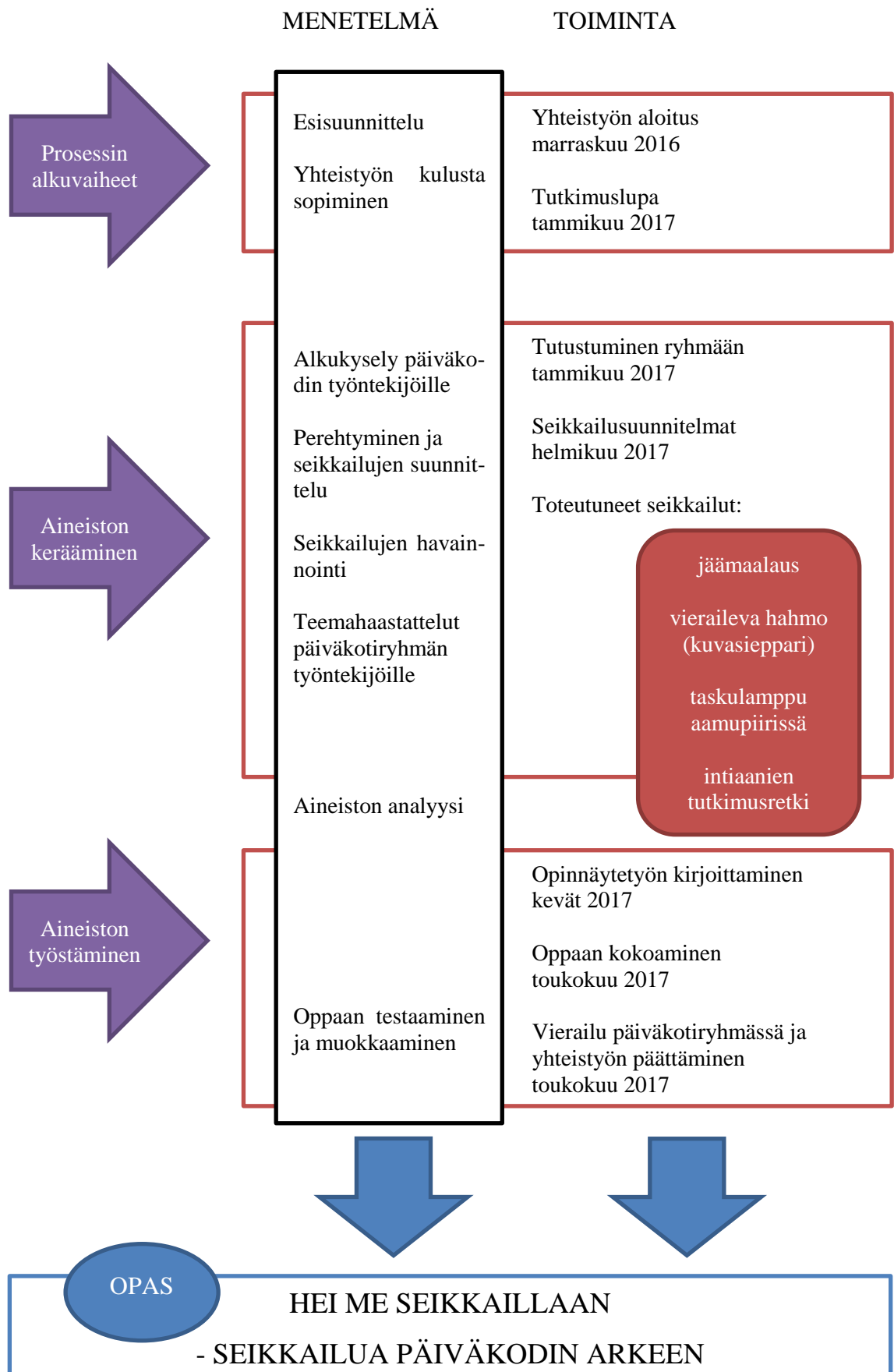
Päiväkodin arjesta ja ympäristöstä löytyy paljon mahdollisuuksia seikkailuille, ja onkin hyvä sisällyttää seikkailuun tuttuja arkipäivän elementtejä, jotta se tuntuisi lapsista turvalliselta ja hallittavalta. Seikkailu voi perustua esimerkiksi tarinan ympärille tai siinä voidaan hyödyntää lasten sen hetkisiä kiinnostuksen kohteita. Suunnittelussa lähtökoh- tana on tavoite, jonka mukaan valitaan seikkailun sisältö. Varhaiskasvattajan olisi hyvä pohjustaa lapsille seikkailua jo etukäteen. Toteutusvaiheessa varhaiskasvattajan tulee olla avoin lasten ideoille ja spontaaniudelle. Purkuvaihe mahdollisimman nopeasti seikkailun jälkeen on oleellinen, jotta lapsi saisi kokemuksen siitä, että hänen tunteensa ja tuntemuk- sensa ovat tärkeitä, ja että muutkin kokevat samankaltaisia asioita. (Kokljuschkin 1999, 61-63.)

5 OPINNÄYTETYÖPROSESSIN TOTEUTUS

5.1 Prosessin kuvaus

Opinnäytetyömme aihe muotoutui ajatuksesta ideaksi syksyn 2016 aikana. Esittelimme ideapaperin syyskuussa ja jatkoimme siitä kohti tutkimussuunnitelman tekoa. Syksyn aikana alkuperäinen yhteistyötahomme jättäytyi pois, sillä suunnitelma toteutuksesta muuttui. Päiväkotiryhmä, jonka kanssa teimme yhteistötä, lähti mukaan opinnäytetyöhön marraskuussa 2016. Pian sen jälkeen esittelimme valmiin tutkimussuunnitelman ja haimme tutkimuslupaa Tampereen kaupungilta. Saimme tutkimusluvan 4.1.2017.

Yhteistyö päiväkodin kanssa konkretisoitui alkukyselyllä tammikuussa 2017. Annoimme ryhmän vanhemmille saatekirjeen (ks. Liite 1), jossa pyysimme lupaa valokuvaamiseen. Helmikuun aikana esittelimme tai lähetimme sähköpostilla yhteensä neljä eri seikkailusuunnitelmakokonaisuutta, joissa oli yhdestä neljään suunnitelmaa (ks. liite 2). Ryhmän työntekijät valitsivat suunnitelman ja muokkasivat sitä ryhmän tarpeisiin sopiviksi. Esitelmme prosessia tarkemmin kuviossa 1.

KUVIO 1. Prosessin kuvaus

Kävimme havainnoimassa neljän eri seikkailun toteuttamista: jäämaalaus 31.1., vierai-leva hahmo 7.2., taskulamppu aamupiirissä 14.2. ja intiaanien tutkimusretki 21.2. Ensimmäinen seikkailu toteutettiin päiväkodin lähipuistossa. Lapset maalasivat jäähän ja teokset kuvattiin. Seuraavassa seikkailussa kuvasieppari oli ”vienyt lasten kuvat”, ja aamupiirissä jokainen etsi oman kuvansa vihjeen avulla. Kolmas seikkailu oli pienimuotoinen, mutta lapsista jännittävä; aamupiiri kulki tutulla kaavalla, mutta taskulampun valossa. Intiaanien tutkimusretkellä lapset saivat ”seikkailuliivit” sekä intiaanien sulat. He kävivät lähipuistossa tutkimassa muun muassa korkeita ja matalia paikkoja.

Helmikuun loppupuolella haastattelimme ryhmän työntekijöitä seikkailukasvatukseen sekä seikkailusuunnitelmiin liittyen. Maaliskuun aikana analysoimme kerätyn aineiston ja käsitelimme teoreettisia lähtökohtia. Huhtikuun käytimme opinnäytetyön kirjoittamiseen ja seikkailukasvatusoppaan hahmottelemiseen. Kirjoitustyö valmistui toukokuun alkupuolella ja sen jälkeen kokosimme oppaan valmiiksi. Kävimme näyttämässä opasta ryhmän työntekijöille. Teimme vielä viimeiset muutokset oppaaseen heidän kommenttiansa perusteella. Esitimme opinnäytetyömme syyskuussa 2017.

5.2 Tutkimuskysymykset

Tarkastelemme seikkailukasvatusta ja sen toteuttamista varhaiskasvattajan näkökulmasta. Laadimme kaksiopinnäytetyömme tavoitteiden mukaista tutkimuskysymystä sekä muutaman tarkentavan kysymyksen, jotka palvelevat opinnäytetyömme tutkimuksellista osaa. Kysymykset pysyivät opinnäytetyömme suuntaa antavana lähtökohtana koko prosessin ajan.

Tutkimuskysymykset:

- Millaisia pedagogisia mahdollisuuksia kasvattajat näkevät arkipäivän seikkailuissa?
 - Miten kasvattajat arvioivat seikkailun tukevan laaja-alaista osaamista edistäviä oppimisen alueita?
- Miten toteuttaa arkipäivän seikkailuja päiväkodissa?
 - Mitä mahdollisuuksia ja/tai haasteita toteuttamisessa on?
 - Mitä seikkailut vaativat työntekijöiltä?

- Miten hyödyntää oppimisympäristöjä ja olemassa olevia materiaaleja?
- Miten lapset kokivat arkipäivän seikkailut?

Ensimmäisellä tutkimuskysymyksellä haluamme nostaa esiin työntekijöiden kokemuksia ja omia havaintojamme. Haluamme kuulla kasvattajien näkemyksiä pedagogiikasta ja siitä, miten lapset lähtivät seikkailuun mukaan. Kysymyksen avulla saamme luotua oppaaseen mahdollisimman pedagogisia, varhaiskasvatukseen sopivia seikkailusuunnitelmia. Toisella tutkimuskysymyksellä ja siihen liittyvillä alakysymyksillä pyrimme tuottamaan laadukkaan seikkailukasvatusoppaan. Kysymykset tuottavat konkreettisia havaintoja työntekijöiden näkökulmasta, jolloin opas saadaan muodostettua työelämään sopivaksi.

5.3 Tutkimusmenetelmät ja aineistonkeruu

Opinnäytetyömme on kvalitatiivinen eli laadullinen. Laadullisessa tutkimuksessa ei pyritä etsimään totuutta, vaan havainnoimaan tietyn ilmiön piirteitä (Vilkka 2015, 120). Hyödynnämme opinnäytetyössämme niin tutkimuksellista kuin toiminnallista otetta, vaikka emme itse osallistu seikkailutoimintaan. Työmme on ennen kaikkea kehittämistehtävä, sillä tuotamme seikkailukasvatusoppaan, jonka avulla pyrimme vaikuttamaan varhaiskasvatuksen käytäntöihin.

Opinnäytetyömme tutkimusmenetelmiä ovat puolistrukturoitu alkukysely ja haastattelu sekä havainnointi. Laadullisessa tutkimuksessa avainasemassa on vastausten ja aineiston sisällön laatu eikä määrä (Vilkka 2015, 129). Laadullisessa tutkimuksessa ei yleistetä vaan tarkoituksena on tietyn ilmiön kuvaaminen ja ymmärtäminen. Tutkimus perustuu sanoihin ja lauseisiin, eikä lukuihin. (Kananen 2008, 24). Tutkimusmenetelmämme ovat kuitenkin osittain kvalitatiivisia ja osittain kvantitatiivisia. Käytämme tutkimusmenetelmiä hyödyksi arjen seikkailujen suunnittelemiseksi ja havainnoimiseksi. Työstämme seikkailukasvatusoppaan päiväkodin arkeen teoriakirjallisuuden pohjalta. Lisäksi hyödynnämme tutkimusmenetelmien avulla saatuja tuloksia teemojen rajaamiseksi ja oppaan elävöittämiseksi.

Puolistrukturoidulla kyselyllä tarkoitetaan kyselyä, jossa on sekä asteikkokysymyksiä että avoimia kysymyksiä. Asteikkokysymyksissä esitetään väittämiä, ja vastaaja valitsee siihen sopivimman vaihtoehdon. Käytämme Likertin asteikkoa, jossa vastausvaihtoehdot laskevat eli siirrytään ”täysin samaa mieltä” - vaihtoehdosta ”täysin eri mieltä” – vaihtoehtoon. Pyrkimyksenä on saada keskenään verrattavissa olevia vastauksia. Avointen kysymysten tarkoituksena on kerätä vastaajien mielipiteitä ja ajatuksia aiheesta mahdollisimman vähällä ohjaamisella. Kyselylle tyypillistä on kysymysten johdonmukainen asettelu, esimerkiksi kyselyssämme edetään yleisistä asioista yksittäisiin. (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 2014, 200; Vilka 2015, 106-107.)

Kysely on meille sopiva tutkimusmenetelmä, sillä saamme sen avulla nopeasti ja tehokkaasti työntekijöiden mielipiteitä ja ajatuksia. Kysely olisi hyvä testata etukäteen ammattitaitoisen kohderyhmän kanssa. Me pääsimme testaamaan kyselyn pituuteen ja ajankäyttöön sekä kysymysten asettelua ja selkeyttä. Olisi ollut hyvä saada arviota myös mahdollisista puuttuvista tai tarpeettomista kysymyksistä, mutta resurssimme eivät riittäneet seikkailukasvatuksen ammattilaisten etsimiseen. On tärkeää, että kyselyn jokainen kysymys käsittelee vain yhtä asiaa. Laadimme kysymykset tämän ajatuksen pohjalta (ks. Liite 3). (Valli 2015, 86-87; Vilka 2015, 107-108.)

Keräsimme aineistoa havainnoimalla seikkailujen toteuttamista. Havainnointi on monipuolinen tutkimusmenetelmä, jos ilmiö on havainnoitavissa. Havainnoinnin avulla saadaan tietoa siitä, mitä ja miten ihmiset tekevät, mutta ei vastauksia miksi-kysymyksiin. Havainnoinnin lisänä onkin hyvä käyttää haastattelua, jotta henkilöt voivat kertoa syitä toiminnallaan. (Vilka 2015, 143.) Havainnoinnin ehdottomana etuna on suoran ja välittömän tiedon saanti toiminnasta ja käyttäytymisestä. Sen avulla pääsemme seuraamaan työntekijöitä luonnollisessa ympäristössä.

Havainnointityylimme oli systemaattisen ja osallistuvan havainnoinnin välimuoto. Havainnointikaavakkeemme on suurelta osin systemaattinen, mutta sitä pystyi täyttämään myös osallistuvalla tyylillä; toimintaan mukauttamalla ja avoimesti. Systemaattisesta havainnoinnista kertoo myös se, että olimme ulkopuolisia tarkkailijoita, emmekä osallistuneet toimintaan. Eettisesti tärkeää on se, että työntekijät tiesivät olevansa havainnoinnin kohteita. (Hirsijärvi ym. 2014, 212-216; Grönfors 2015, 151-152.) Havainnointi oli

meille muuta aineistoa tukeva tutkimusmenetelmä. Havainnointi sopii meidän opinnäytetyöhömme, sillä sen avulla saimme seikkailusta aineistoa, joka tukee työntekijöiden itse kertomaa tai toisaalta paljastaa ristiriitaisuuksia.

Aloitimme havainnoinnin jo ennen varsinaisen aineiston keruuta. Käytännössä kävimme tutustumassa ryhmän toimintaan kahtena aamupäivänä, jotta tulisimme lapsille tutuiksi ja saisimme ideoita seikkailuihin ryhmän arjen kautta. Lisäksi kävimme neljä kertaa havainnoimassa seikkailujen toteutumista ja työntekijöiden toimintaa havainnointikaavakkeen avulla (ks. Liite 4). Laadimme havainnointikaavakkeen tutkimuskysymysten ja seikkailukasvatuksen tavoitteiden pohjalta.

Käytimme aineistonkeruussa puolistrukturoitua eli teemahaastattelua. Halusimme toteuttaa yksilöhaastattelut, jotta voisimme tarjota luottamuksellisen haastattelutilanteen, jossa työkaverin läsnäolo ei pääse vaikuttamaan vastauksiin. Teemahaastattelussa oleellista on, että haastateltavalle annetaan tutkimuskysymysten kannalta keskeiset teemat, joista keskustellaan. Teemahaastattelussa haastateltavan rooli on pitää tilanteessa tietyt raamit, jotta pysytään teemojen käsittelyssä vaikuttamatta kuitenkaan haastateltavan mielipiteisiin tai sanavalintoihin. Tarkoituksena on antaa haastateltavalle mahdollisuus tulkita asioita, antaa niille merkityksiä sekä kuulla työntekijöiden omia kokemuksia ja mietteitä puhutussa muodossa. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 75; Vilka 2015, 122-124, 126.)

Laadimme tutkimuskysymysten pohjalta haastattelurungon (ks. Liite 5), jonka lähetimme työntekijöille viikkoa ennen haastatteluja. Ennen varsinaista haastattelua kävimme tilanteen läpi haastateltavan kanssa ja annoimme mahdollisuuden kysyä teemoista tarkentavasti. Painotimme sitä, että teemoista sai puhua haluamassaan järjestyksessä ja myös jättää käsittelemättä teemoja, joista ei ollut sanottavaa. Haastattelutilanne oli rauhallinen ja kiireetön. Äänitimme haastattelut voidaksemme litteroida ne sanasta sanaan. Keskustelimme haastateltavien kanssa vielä äänityksen jälkeen siitä, miltä seikkailut ja haastattelu heistä tuntui, jotta tilanteesta ja yhteistyöstä jäisi mukava olo.

5.4 Aineiston analyysi

Käytämme opinnäytetyössämme sisällönanalyysia, jonka avulla kuvataan sanallisesti kerättyä aineistoa. Sisällönanalyysin tarkoituksena on kuvata ilmiötä tiivistetyssä muodossa niin, että sen laadullinen sisältö ja informaatio säilyvät. Laadullisen aineiston voi analysoida teoria- tai aineistolähtöisesti tai hyödyntämällä niiden yhdistelmää. Teorialähtöisessä analyysissa käsiteltävä ilmiö määritellään tietyn teorian mukaisesti ja luokittelu perustuu aikaisempaan tietoon. Aineistolähtöisessä analyysissa teoreettiset käsitteet määritellään kerätyn aineiston mukaan. Sisällönanalyysin avulla aineisto järjestetään muotoon, joka mahdollistaa johtopäätösten tekemisen. (Kananen 2008, 90-91; Tuomi & Sarajärvi 2013, 103, 113.) Tässä opinnäytetyössä käyttämämme sisällönanalyysi on yhdistelmä teoria- että aineistolähtöisistä analyyseistä.

Laadimme päiväkodin työntekijöille kyselyn, jolla kartoitimme työntekijöiden tietämystä ja mielteitä seikkailukasvatuksesta sekä mielenkiintoa seikkailujen toteuttamista kohtaan. Päätimme toteuttaa kyselyn paperisena, jotta lomake olisi helppo täyttää työpäivän aikana. Vastausprosentti on 26. Vealin mukaan yleinen vastausprosentti on vain 25-30, eli saimme keskiarvomäärän vastauksia (Vilka 2007, 59). Vastaajista puolet oli lastentarhanopettajia ja puolet lastenhoitajia.

Laadimme yhteenvedon kyselyn avointen kysymysten vastauksista käyttäen sisällönanalyysia. Muodostimme asteikkokysymyksistä taulukot (ks. Liite 6), joissa näkyy vastaajan työnimike. Käytimme kyselyn tuloksia pohjana seikkailusuunnitelmille, joita päiväkotiryhmä toteutti. Havainnoimme seikkailujen toteutusta neljä kertaa, laatimamme havainnointikaavakkeen avulla. Kirjoitimme havainnot ja heränneet ajatukset puhtaaksi heti seikkailun seuraamisen jälkeen, jotta asiat olisivat tuoreessa muistissa. Luokittelimme havainnoinnit kaavakkeen mukaisesti eri teemoihin, jotka myöhemmin yhdistimme haastatteluista nousseisiin teemoihin.

Seikkailujen havainnoinnin jälkeen haastattelimme ryhmän työntekijöitä seikkailukasvatukseen ja toteutettuihin seikkailuihin liittyvistä teemoista. Haastatteluja oli yhteensä kolme, emme haastatelleet ryhmän avustajaa. Äänitimme haastattelut ja sen jälkeen litteroimme ne sanasta sanaan. Litterointi tarkoittaa äänitetyn aineiston muuttamista kirjalliseksi (Vilka 2015, 137). Litteroitua aineistoa syntyi noin kolmekymmentä sivua.

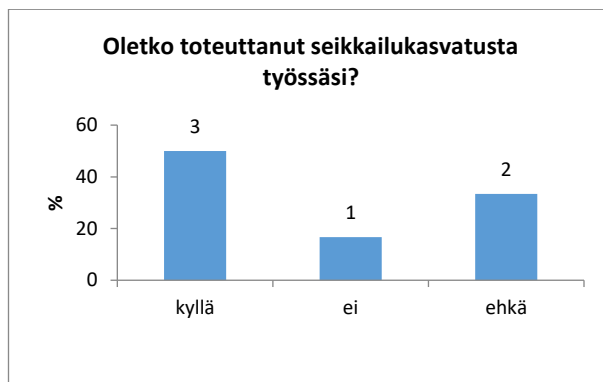
Litteroitu aineisto pelkistetään, jotta sitä on helpompi käsitellä. Yksi pelkistämisen muoto on koodaaminen, eli aineiston käsittely asiasisältöjä luokittelemalla. Oleellista on, että koodauksella ei heikennetä aineiston laadullista sisältöä vaan tiivistetään ja selkeytetään tekstiä. Jotta koodaus tukisi tutkittavaa ilmiötä, tutkijoilla tulee olla teoriaosaamista käsiteltävästä aiheesta. Onnistuessaan koodaus on analyysin vaihe, jonka avulla analyysin jatkaminen on mahdollista. (Kananen 2008, 88-89.) Aloitimme koodauksen poistamalla litteroidusta aineistosta haastateltaville tyypillisiä täytesanoja, kuten niinku ja tota. Koodasimme aineistot värikoodeilla asiasisällön mukaan keskittyäksemme tutkimuskysymysten kannalta oleellisiin asioihin.

Koodaamisen myötä teemoittelimme eli ryhmittelimme laadullisen aineiston asiasisältöjen mukaan. Teemoja syntyi yhteensä kuusi. Teemoittelun tarkoituksena on painottaa, mitä haastattelun teemoista on sanottu sekä etsiä kokemuksia ja näkemyksiä tutkimuskysymysten käsittelemiseksi. Tässä opinnäytetyössä teemoittelu oli helppoa, sillä edeltävänä tutkimusmenetelmänä käytettiin teemahaastattelua. On mahdollista, että teemahaastattelun analyysissä huomataan uusia tutkimuskysymyksiin vastaavia teemoja. Litteroimamme haastattelut keskittyivät annettuihin teemoihin, eikä uusia teemoja noussut esiin. (Kananen 2008, 91; Tuomi & Sarajärvi 2013, 93). Alkaessamme tutkia aineistoa tulosten ja johtopäätösten näkökulmasta, yhdistimme havainnointien ja haastattelujen toisiaan tukevat teemat yhdeksi aineistoksi.

6 KOKEMUKSET SEIKKAILUKASVATUKSESTA

6.1 Alkukysely lähtökohtana tutkimukselle

Teetimme päiväkodin työntekijöille alkukyselyn saadaksemme lähtökohdat seikkailujen suunnittelemiselle sekä käsityksen siitä, kuinka tuttua seikkailukasvatus on. Halusimme tietää, ovatko työntekijät toteuttaneet seikkailukasvatusta aiemmin. Vastaukset löytyvät kuviosta 2.

KUVIO 2. Oletko toteuttanut seikkailukasvatusta työssäsi?

Vastausvaihtoehto *ehkä* konkretisoi aiemman havaintomme siitä, että seikkailukasvatusta ei aina toteuteta tarkoituksella. Halusimme tietää, mitä seikkailukasvatuksella vastaajien mielestä tarkoitetaan. Vastauksista huomaa sen, että seikkailukasvatus mielletään usein ulkona tapahtuvaksi toiminnaksi, jossa lasten mielikuvitus ja osallisuus ovat keskeisessä roolissa. Osa vastaajista korosti toiminnan monipuolisuutta ja eri aistien hyödyntämistä.

Seikkailla voi äänimaailmassa kuunnellen, seikkailla voi eri liikuntamuotoja hyväksi käyttäen.

Paljon ulkoilua ja luonnossa samoilua.

Kysyimme, mitä seikkailukasvatus vaatii työntekijältä. Mielikuvituksellisuus ja taito heittäytyä nousivat esiin lähes kaikissa vastauksissa. Myös innostuneisuutta ja sitä, että jaksaa iloita pienistä asioista pidetään tärkeänä. Yksi vastaajista korosti varhaiskasvatuk-

sen pedagogiikan merkitystä lapsen kuulemisen ja lasten ideoiden toteuttamisen näkökulmasta. Hän sanoo, että myös aikuiset voivat olla rohkeita. Varhaiskasvattajalta vaaditaan joustavuutta sekä aikaa suunnitella seikkailuja.

Halua tehdä lapsen vähän jännittävämpi ja siten ottaa kaikki lapset huomioon.

Heittäytymistä, luovuutta.

Neljä vastaajista pohti päiväkodin arjessa toteuttavien seikkailujen mahdollisuuksia ja haasteita. Päivärytmi ja siihen liittyvät rutiinit nähdään haastavina tekijöinä ryhmäkoon ja kiireen lisäksi. Haasteena nousi esiin myös liian kontrollissa olevat aikuiset sekä suunnittelemattomuuden sietämisen vaikeus ja pelko heittäytyä. Mahdollisuuksia nähdään paljon, mutta vastaajat eivät ole erotelleet niitä juurikaan.

Mahdollisuuksia on vaikka kuinka paljon. Mm. toiminnot pystyy saamaan mielenkiintoisemmiksi lapsille seikkailuteemaan liittyvillä asioilla.

Kiire, väsymys estävät näkemään mitään uutta missään.

Ei haasteita; seikkailu onnistuu missä tahansa ympäristössä jos sille haluaa aikaa...

Esitimme kyselylomakkeessa erilaisia väittämiä seikkailukasvatuksesta ja sen toteuttamisesta asteikkokysymysten muodossa. Vastausvaihtoehtoja oli 1=täysin eri mieltä, 2=jokseenkin eri mieltä, 3=en osaa sanoa, 4=jokseenkin samaa mieltä sekä 5=täysin samaa mieltä. Ensimmäinen väittämämme oli: *mikä tahansa oppimisympäristö soveltuu seikkailukasvatukseen*. Vastaukset olivat asteikolla 1-3, lastentarhanopettajista kaikki vastasivat *täysin samaa mieltä*. Toinen väittämä oli: *oppimisympäristöjä täytyy muokata seikkailukasvatusta vasten*. Yksi lastentarhanopettajista ja yksi lastenhoitajista vastasivat olevansa *täysin eri mieltä*, muiden vastaukset olivat asteikolla 1-3.

Kolmas väittämä, *kuka tahansa voi toteuttaa seikkailukasvatusta*, jakoi mielipiteitä. Kaksi lastentarhanopettajista ja yksi lastenhoitajista olivat *täysin samaa mieltä*, muut vastaukset olivat asteikolla 2-4. Väitimme, että *lapset voivat osallistua seikkailun suunnitteluun ja toteuttamiseen*. Molempiin väittämiin kaikki lastentarhanopettajat ja yksi lastenhoitaja vastasivat *täysin samaa mieltä* ja kaksi lastenhoitajista *jokseenkin samaa mieltä*. Viimeinen väittämämme oli: *seikkailut tukevat lapsen monipuolista oppimista*. Lastentarhanopettajat olivat *täysin samaa mieltä*, lastenhoitajista kaksi vastasi olevansa *jokseenkin samaa mieltä* ja yksi ei osannut sanoa.

Selvitimme kyselyssä asteikkokysymysten avulla myös, voisiko varhaiskasvattaja toteuttaa seikkailukasvatusta seuraavissa päiväkodin toiminnoissa: varhaiskasvatus, retki, ulkoilu, koko ryhmän toiminta, pienryhmätoiminta, pukeutuminen ja siirtymätilanteet. Vastajat olivat joko *täysin tai jokseenkin samaa mieltä* kaikissa väittämissä. Kaikki lastentarhanopettajat vastasivat jokaiseen kohtaan *täysin samaa mieltä*.

Tarkemmat vastaukset asteikkokysymyksiin löytyvät liitteestä 5. Hyödynsimme asteikkokysymysten vastauksia sekä muita esiin nousseita asioita pohtiessamme seikkailusuunnitelmien teemoja (ks. Liite 6). Halusimme ottaa suunnitelmissa huomioon kyselyn vastaukset, jotta seikkailujemme toteuttaminen olisi työntekijöille mahdollisimman mielekästä. Kyselyn vastaukset toimivat pohjana myös oppaan kokoamisessa.

6.2 Seikkailukasvatuksen pedagogiset mahdollisuudet

Kaikki haastateltavat näkivät seikkailukasvatuksessa pedagogisia mahdollisuuksia ja toisaalta myös esimerkiksi ajankäytön tuomia haasteita. Ajankäyttöön vaikuttaa suuresti päivittäinen struktuuri ja turhatkin rutiinit, joita työntekijät olisivat haastattelujen mukaan valmiita muuttamaan. Haastateltavat kertoivat, että voisivat ujuttaa struktuuriin pieniä seikkailuja, esimerkiksi kerran viikossa ja/tai retkien yhteyteen. Yksi haastateltavista myös nosti esiin sen, että seikkailua voisi hyödyntää struktuuriin kuuluvissa siirtymätilanteissa, jotta siirtymistä tulisi mukavampia ja sujuvampia.

Itseasiassa voi ujuttaa siihen kivasti, et opettais näille lapsille, että silloin tapahtus jotain tai tekis sen siihen struktuuriin, semmosen paikan missä sitä [seikkailua] vois.

Antaa niiden [lasten] tehdä, että ei se että mun täytyy kauheen struktuurissa niitä pitää.

Vois ihan hyvin, joo siihen [perusarkeen] just, se ois musta paras ihan näihin meidän jokapäiväsiin.

Haastateltavat korostivat sitä, että pienet seikkailut riittävät; ei tarvitse järjestää montaa tuntia kestäviä spehtaakkeleja. Yksi haastateltava puhui struktuuriin tuotavista seikkailuista aamupiirin näkökulmasta. Hän kertoi huomanneensa, että jos aamupiirissä on pienikin poikkeava juttu, seikkailullinen elementti, koko päivä sujuu paremmin, kun lapset aloittavat päivän mielekkäällä tekemisellä.

Aamupiirissä joku juttu, niin koko päivään, että sä saat ne lapset tietylle sellaselle mukavalle, että niillä on kiva olla yhdessä ja tosi mukavaa, kun ne sitten ne oppii ja niistä on paljon mukavampaa, ne tykkää tehdä niitä arkihommia ja kaikki menee paljon paremmin.

Tosi kiva juttu. Ei tartte niin hirveen monimutkasesti lähtee ajattelemaan, että joku ihan yks juttu vaan.

Haastattelussa nousi esiin seikkailukasvatuksen merkitys lasten osallisuuden kannalta. Ehdottoman positiivista toiminnassa on ollut se, että kaikki lapset pystyvät osallistumaan riippumatta mahdollisista fyysisistä tai psyykkisistä haasteista. Seikkailut ovat rohkaisseet lapsia tekemään itse ja kertomaan ideoita, myös hiljaisemmat lapset ovat alkaneet puhua seikkailujen lomassa. Myös vanhempien osallisuus on kasvanut seikkailujen myötä; yksi haastateltavista kertoo, että vanhemmat ovat halunneet jutella toiminnasta ja päiväkodin arjesta enemmän, kun keskustelun on voinut aloittaa seikkailuista.

Siinä tavallaan tulee hyvin kivasti se ryhmä, että kaikki voi osallistua.

Möyhitään sitä porukkaa niin paljon, että sieltä sais ne äänet kuuluviin.

Keskustelua herätti se koko tapahtuma, mikä on kauheen kiva, että vanhemmat avaa suun, että sehän oli yks iso asia.

Seikkailukasvatus on osallistavaa toimintaa, mutta on varhaiskasvattajan vastuulla, että kaikki lapset pääsevät osallistumaan haluamallaan tavalla. Huomasimme seikkailuja havainnoidessamme, että lapset tarvitsevat yksilöllisesti tukea osallisuudelleen. Työntekijät osasivat ottaa jokaisen lapsen tarpeet huomioon, esimerkiksi antamalla sopivan haastavia vihjeitä toiminnan lomassa. Haastatelluissa nousi esiin se, että työntekijän täytyy tuntea ryhmänsä ja osata lukea sitä, jotta toiminta olisi mielekästä ja jokainen voisi toteuttaa itseään juuri hänelle sopivalla tavalla. Varhaiskasvattajan täytyy osata huomioida lasten kehityserot ja kehityshaasteet voidakseen avata jokaiselle lapselle mahdollisuuden aitoon toimijuuteen.

Ammattilaisen nähdä se, että se on kaikille, et osata sieltä, et kaikki pystyis olemaan mukana.

Kaikki sen teki, ja se tavallaan miten se esitettiin, et se esitetään niin, että kaikki pääsee osallistuun.

Lapsi toimii – toimijuus – ja sitä kautta se osallisuus tulee, elikkä se [lapsi] toimii itse, itse täällä ryhmässä ja pystyy ja että on mahdollisuudet sitä kautta antaa toimia.

Yksi haastateltavista nosti esiin näkökulman seikkailukasvatuksen hyödyntämisestä arkisissa tilanteissa silloin, kun tilanne on niin sanotusti karkaamassa käsistä tai aikuista itseään ärsyttää. Seikkailukasvatus olisi hänen mukaansa hyvä menetelmä muuttaa tilanteet positiivisiksi ja hauskoiksi, jolloin ärsyttävästä tunteesta päästään nopeammin eteenpäin. Kun varhaiskasvattajalla on seikkailujen kaltaisia välineitä takataskussaan, ja epätoivotuun käytökseen voi puuttua rakentavasti ja siirtää huomion mukaviin asioihin, se palvelee koko ryhmää. Havaintomme ryhmästä tukevat tätä ajattelua. Pienikin seikkailullinen elementti teki toiminnasta sujuvampaa, esimerkiksi lasten oli selkeästi helpompi istua aamupiirissä, kun mukana oli seikkailua.

Meillä on tosi mukavaa siinä ja ne pukee, eikä ne riehu siinä yhtään.

Juuri niitä [seikkailuja] olisi varastossa tavallaan siinä aina, esimerkiksi haastavien lasten kanssa, että vois sillai mukavalla tavalla lähestyä niitä asioita.

Tietysti tärkeää rakentavalla tavalla puuttua, et aina kun sellasia välineitä on, niin se on aina erittäin hyödyllistä koko ryhmälle, kaikille.

Haastateltavat korostivat tiimityön merkitystä seikkailujen suunnittelussa ja toteutuksessa. Toiminta on johdonmukaista, kun kaikki tietävät, mitä tehdään. Havainnoidesamme huomasimme tiimityön tärkeyden. Vaikka vain yksi olisi ohjannut seikkailua, on tärkeää, että muutkin varhaiskasvattajat ovat niin sanotusti kartalla, jotta esimerkiksi kesken toimintaan saapuvalla lapselle voidaan kertoa, mitä tapahtuu. Kun varhaiskasvattaja tuntee ryhmänsä, hän osaa suunnitella seikkailut sellaisiksi, että ne eivät ole esimerkiksi liian jännittäviä. Haastateltavat pohtivat, että seikkailua suunniteltaessa on hyvä miettiä, kenelle seikkailu sopii; onko se pienryhmälle vai kaikille. Myös lasten ideoita voi käyttää hyödyksi.

Se on tiimityötä, ettei yksin ei pysty mitään tämmösiä.

Osa voi pelkää hirveen herkästi. Jotkut laulut voi olla niin pelottavia, että meillä ei lapset halua ollenkaan laulaa jotain lauluja, et ne pelkää niitä, tai et ottaa semmoset huomioon sitten myös.

Sen ei tarvi olla mitän sen kummempaa välttämättä, mutta tietenkin -- pitää sillai suunnitella, että ottaako siihen, jos se koko ryhmälle on, niin huomioida kun on eri ikäisiä lapsia tai sit jos ottaa pienryhmän -- semmosta se vaatii se seikkailukasvatus ja etukäteen suunnittelua.

Suunnittelun lisäksi haastatteluissa nousi esiin seikkailun joustavuus. Lasten ideoita ja ehdotuksia on otettava huomioon myös seikkailun lomassa; suunnitelma voi muuttua paljonkin. Aikuisen tulee kuitenkin pitää huolta siitä, että toiminta on sopivan tasoista ja

mielekästä mahdollisista muutoksista huolimatta. Haastateltavat pohtivat myös sitä, että joustavuutta tarvitaan, jotta varhaiskasvattaja hyväksyy sen, että kaikki eivät halua osallistua.

Mä en voi aina olla jonkun kultareunuksisen kaavakkeen kanssa jossakin.

Lastentarhanopettaja tai lastenhoitaja tajuaa sen joustavuuden merkityksen ja ne osaa niitä lankoja siitä vedellä, että onko hirveen vaikeeta tai helppoo.

Ei tarvi olla, että nyt sun on pakko ettei se korkein paikka, että antaa mennä vaan.

Haastateltavat kokivat seikkailukasvatuksessa pedagogisia mahdollisuuksia, mutta toteivat toteutuksen olevan silti haastavaa esimerkiksi ajanpuutteen, tarkan struktuurin vuoksi ja työntekijöiden asenteiden vuoksi. Työntekijöiltä vaaditaan kykyä suunnitella seikkailut lasten tason mukaisiksi sekä taitoa ja halua joustaa alkuperäisestä suunnitelmasta. Haastateltavat kokivat, että seikkailukasvatuksen avulla voidaan mahdollistaa koko ryhmän osallisuus.

6.3 Seikkailukasvatus laaja-alaisen osaamisen tukena

Seikkailukasvatusta voi hyödyntää päiväkodin arjessa, kun toiminnalla pyritään laaja-alaiseen osaamiseen sekä oppimisen alueisiin tutustumiseen. Haastatteluissa nousi esiin, että seikkailukasvatuksella voidaan toteuttaa kaikkia oppimisen alueita ja yhdistellä niitä tilanteesta riippuen. Havaitsimme seikkailuja seurattaessa sen, että seikkaillessa hyödynnettiin useampia oppimisen alueita kuin olimme suunnitteluvaiheessa ajatelleet.

Nämä [osaamisen alueet] asiat tulee yhteenkin, yhdessä voi harjoittaa näitä kaikkia.

Yksi haastateltava muistutti, että lapset ovat rationaalisia ja oppivat säännöt, joten heihin voi luottaa. Uudenlainen toiminta ei ns. karkaa käsistä, kunhan varhaiskasvattaja luottaa

itseensä ja lapsiin. Myös havainnoidessa huomasimme, että mitä varmemman oloinen varhaiskasvattaja oli, sitä innokkaammin lapset lähtivät toimintaan mukaan. Vaikka toiminta oli uudenlaista ja vauhdikasta, lapset silti käyttäytyivät ja toimivat päiväkodin sääntöjen mukaisesti.

Lapsihan on rationaalinen olento eli hän oppii säännöt eli ei mene lapsesta.

Kaikki haastateltavat korostivat mielekkään tekemisen merkitystä oppimisen näkökulmasta. Lapset oppivat helpommin ja huomaamatta, kun toiminta on – seikkailujen avulla – kivaa ja mukavaa. Toiminnan positiivinen luonne on näkynyt myös lasten yhteistyönä. Lapset ovat olleet innostuneita, kun on tehty kokonaan uusia juttuja tai siirretty tuttu toiminta erilaiseen ympäristöön. Yhdessä haastattelussa nousi esiin se, että lasten mielenkiinto herää, kun poiketaan perusrutiinista ja tehdään asioita eri tavalla. Havainnointimme tukee ajatuksia lasten innokkuudesta; lapset esimerkiksi kyselivät seikkailussa esiintyneen hahmon perään ja pohtivat ennen aamupiiriä, mitä retkikuva ja sulka tarkoittavat.

Sillä tavalla mukavasti ne lapset oppii, koska niillä on kauheen positiivinen, hyvä fiilis.

Joku asia tehdään eri tavalla kuin perus rutiinilla, niin lapsethan heti mielenkiinto herää aina, eli siis itseasiassa ihan joka ikisessä asiassa, että siinä herää myös niillä erityislapsilla.

Lapsethan on aina innoissaan mukana lähtemään kaikkeen semmoseen mukavaan.

Seikkailukasvatuksella pystytään vahvistamaan muun muassa kognitiivisia taitoja. Haastatteluissa nousi esiin seikkailullisen toiminnan merkitys lapsen oman ajattelun ja luovuuden kehittymisessä sekä onnistumisen kokemisessa. Kognitiivisista taidoista esimerkiksi muisti kehittyy, kun mielekkäitä seikkailuita muistellaan jälkeen päin; mitä tein, miten tein, miksi tein, miltä minusta tuntui. Haastateltavat pohtivat sitä, että erilaisten

taitojen oppimisen kannalta seikkailujen ei tarvitse olla mullistavia – pienet asiat ovat merkityksellisiä.

Musta tuntuu, että tää oli semmosta ku tää on kauheen luovaa ja sellasta pistää sen lapsen oman ajattelun liikkeelle, et kun ei ookaan ja pitää miettiä ja päähkäillä ja tulee tämmösen mielenkiintosen leikin kautta näitä.

Muistia kehitettiin ku katottiin ne jälkikäteen, että hei mitä mä tein siellä, nyt mikä tää oli.

Pienet asiat loppujen lopuks sisältää tosi paljon suuria asioita.

Haastatteluissa korostui myös lasten sosiaalisten taitojen kehittyminen. Seikkailujen lomassa lapset tekivät yhteistyötä, auttoivat toisiaan, eivätkä riidelleet. Kun tekeminen oli kivaa, esimerkiksi vuoron odottaminen sujui paremmin kuin yleensä, ja odottaessa lapset kannustivat toisiaan. Havaitsimme samoja asioita, esimerkiksi kärsimättömän oloinen lapsi jaksoi keskittyä todella hyvin, kun toiminta oli jännittävää, ja ilmapiiri tuntui rennolta ja turvalliselta.

Opitaan, miten mukavaa on olla yhdessä, kun on kauheen kivaa.

Kukaan ei tapellut, meillä oli kauheen kivaa. Ne osaa heti ku meillä on tosi mukavaa ja säilytetään sellanen hyvä ilmapiiri.

Haastateltavat kokivat seikkailukasvatuksen yhtenä hyvänä vaihtoehtona arkipäiväisen oppimisen piristämiseksi. Kaikenlainen uusi toiminta herättää lasten mielenkiintoa ja sitä kautta tukee oppimisen prosessia kuin huomaamatta. Haastatteluissa keskeisiksi osaamisen teemoiksi nousivat sosiaaliset - ja kognitiiviset taidot. Varhaiskasvattajien näkemykset sekä meidän havaintomme tukivat hyvin toisiaan.

6.4 Arkipäivän seikkailujen toteuttaminen

Haastateltavat pohtivat arkipäivän seikkailuja. Kaikki korostivat tässäkin asiassa sitä, että pienet seikkailut ja muutokset riittävät. On tärkeää tähdätä arjen tasolle, jotta seikkailuja voi toteuttaa luomatta itselleen stressiä toiminnan suuruudesta. Seikkailujen toteuttamista helpottaa punainen lanka, teema, joka kulkee seikkailun lomassa. Pienissäkin seikkailuissa täytyy haastateltavien mukaan muistaa ottaa huomioon lasten ideat ja ehdotukset. Jos lapset innostuvat jostakin tietystä seikkailusta ja prosessiluontoinen toiminta sopii ryhmälle, voi pienenkin seikkailun ympärille rakentaa laajempaa kokonaisuutta.

Aina kun on suunnitelma, niin se kannattaa tehdä niin arjen tasolla kun ikinä voi olla.

Sillä tavalla että se jättäis tosi paljon sitä semmosta tilaa sitten kummiski ryhmälle ja mutta olis sitten niin arjessa kiinni kun ikinä, että ihan pieniä arjen asioita.

Ne on kivoja kun ne on lyhytkestoisia. Vois olla myös semmosia prosessiluontoisia, että tehdään joku vähän pidempi, että on joku tietty teema ja tehdään sen myötä ja laajennetaan sitä.

Työntekijät näkevät arkipäivän seikkailuissa valtavasti mahdollisuuksia. Seikkailujen avulla voidaan toteuttaa ”kaikkea kivaa” ja se on hyvä tapa oppia esimerkiksi vuorovaiikutustaitoja. Seikkailuja voi suunnitella mihin vaan ja miten vaan, jolloin mahdollisuuksia on rajattomasti. Haastetta syntyykin siitä, miten mahdollisuuksia osattaisiin hyödyntää. Yksi haastateltavista nosti mahdollisuudeksi sen, että pienen seikkailun voi toteuttaa niin sanotusti lennosta, kunhan suunnitelma muokkautuu omissa ajatuksissa. Haastateltavien mukaan arkipäivän seikkailujen toteuttamiseen haasteita luovat oppimisympäristöt, esimerkiksi jos päiväkodin piha on pieni, kiinteät perustoiminnot, kuten ruokailut, sekä suunnitteluun tarvittava aika.

Mahdollisuudet, niitä on tosi paljon kun vaan osais ottaa ne käyttöön.

Sä pystyt tavallaan ite siihen [seikkailuun]. Mäkin vaan sanoin, että mä nyt otan tästä tän ja mä voin hoitaa tän homman.

Vaikka oppimisympäristöt voivat haastateltavien mielestä luoda haasteita seikkailutoiminnalle, he toisaalta myös painottivat niiden luomia mahdollisuuksia. Oppimisympäristöjä voi hyödyntää monipuolisesti, esimerkiksi hyödyntämällä taskulampun valoa aamupiirissä. Haastateltavat pitivät siitä, että toimintaan ei välttämättä tarvita runsaasti materiaaleja, kun painotetaan arkipäivää seikkailuissa.

Lähdetään siitä, mitä meillä tässä on.

Meidän ei tarte hirveesti mitään materiaaleja lähtee haalimaan.

Haastateltavat pohtivat sitä, että lisätieto seikkailukasvatuksesta helpottaisi suunnittelua ja muun muassa oppimisympäristöjen hyödyntämistä. Yksi haastateltavista arveli, että lisätieto, kuten selkeät suunnitelmatkin, voisi helpottaa rutiineista pois pääsyä. Tässäkin korostuu työntekijän oman asenteen merkitys seikkailullisen toiminnan toteuttamisen kannalta.

Pitäs ehkä perehtyä vähän enemmän, että pääsis oikein tiäkkö siihen sen ytimeen ja siihen ajatukseen, että mikä se viime kädessä on.

Vaikka niin ei sais ajatella, että aina on tehty niin, mutta tietyt rutiinit ne vaan toistuu vuodesta toiseen.

Aikuinen kääntää ne omat aivonsa sillä tavalla sillai allttiille sellaselle muutokselle. Niistä rutiineista oppii pois.

Haastateltavien pohdinnat arkipäivän seikkailuista sopivat hyvin yhteen meidän havainnointimme kanssa. Pienet muutokset, kuten sulka taskuun ”tutkimusretkelle”, tekevät toiminnasta seikkailua vaatimatta työntekijöiltä ylimääräistä panosta. Havaitsimme yhteistyön aikana muutosta aikuisten asenteissa. Viimeisellä kerralla aikuiset uskalsivat selkeästi heittäytyä enemmän niin toimintaan kuin lasten ideoihin ja ehdotuksiin. Arkipäivän

seikkailut tarjoavat mahdollisuuksia ja uutta näkökulmaa rutiineihin uudenlaisen toiminnan avulla.

7 KOKEMUKSISTA OPPAASEEN

Olemme tehneet seikkailujen suunnittelua ajatellen hyödyllistä pohjatyötä jo kevään 2016 seminaarityön sekä varhaiskasvatusopinnojen aikana. Seikkailukasvatuksen ja varhaiskasvatuksen teoriat olivat vahvana taustana suunnittelutyössä, jossa lähtökohtana pidimme lapsi- ja arkilähtöisyyttä sekä seikkailukasvatuksen tavoitteita. Lisäksi osallistuimme Aistiseikkailu-koulutukseen syksyllä 2016. Koulutuksesta sai hyviä näkökulmia yksinkertaisten seikkailujen suunnitteluun.

Käytimme hyväksemme aikaisempaa tietoa, mutta suunnittelimme seikkailut alusta asti itse. Halusimme hyödyntää seikkailuissa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määriteltyjä osaamisen alueita, jotta seikkailut olisi helppo yhdistää osaksi päiväkodin pedagogista arkea. Pääsimme havainnoimaan seikkailujen toimivuutta, ja pystymmekin käyttämään päiväkotiryhmälle suunniteltuja seikkailuja ja havainnointia pohjana seikkailukasvatusoppaassa *Hei me seikkaillaan - Seikkailua päiväkodin arkeen*.

Aloimme tehdä seikkailusuunnitelmia, kun olimme saaneet vastaukset alkukyselyyn. Kysyimme, voisiko varhaiskasvattaja toteuttaa seikkailukasvatusta esimerkiksi ulkoillessa tai pukeutumistilanteissa. Halusimme tutustua alkukyselyn vastauksiin, jotta seikkailusuunnitelmat vastaisivat työntekijöiden toiveita ja niitä olisi mielekästä lähteä toteuttamaan. Lisäksi kysyimme päiväkotiryhmän työntekijöiden ajatuksia seikkailuista. Työntekijöiltä nousi toive päiväkodin vuosisympyrän hyödyntämisestä, jotta teemat sopisivat heidän arkeensa. Saimme jokaisen seikkailun jälkeen työntekijöiltä palautetta sekä lisätoiveita, joita pystyimme hyödyntämään tulevissa suunnitelmissa.

Haastatteluissa oppaan kannalta keskeiseksi teemaksi nousi arkilähtöisyys - mitä lähempänä arkea, sitä parempi. Toive lisätiedosta seikkailukasvatukseen liittyen näkyy oppaassa lyhyenä teoriaosuutena, jossa tiivistyy seikkailukasvatuksen ydin. Lisäksi kokosimme oppaaseen listan hyödyllisistä kirjoista ja internet-sivuista. Toiveeksi nousi, että seikkailuissa olisi variaatioita, jotta niitä voisi hyödyntää monen tasoisten lasten kanssa. On kuitenkin varhaiskasvattajan omalla vastuulla muokata seikkailu juuri hänen ryhmälleen sopivaksi. Pyrimmekin laatimaan seikkailut niin, että ne luovat pohjan, jota on helppo muokata.

Suunnittelimme oppaaseen yhteensä kymmenen seikkailua sekä kokosimme vinkkejä esimerkiksi siirtymätilanteissa toteutettavaan seikkailuun. Oppaan seikkailut ovat niin sanottuasti eri kokoisia, eli osa vaatii enemmän aikaa ja valmisteluja kuin toiset. Kaikki seikkailut ovat kuitenkin toteutettavissa lyhyelläkin varoitusaikalla ja vaativat varhaiskasvatustajalta eniten nimenomaan eläytymistä ja heittäytymistä. Seikkailujen lisäksi oppaaseen on listattu muutamia retkikohteita Tampereelta. Valikoimme retkikohteet hyvien kulkuyhteyksien sekä edullisuuden ja ilmaisuuden takia. Lisäksi kohteissa on mahdollisuus päästää lasten ideat ja luovuus valloilleen.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyömme tavoitteena oli tuoda seikkailukasvatusta päiväkodin arkeen mahdollisimman helposti lisäämättä työmäärää ja sen takia tutkia seikkailukasvatuksen toteuttamisen mahdollisuuksia arjessa. Halusimme koota laadukkaan seikkailukasvutsoppaan osana opinnäytetyötämme, jotta saisimme prosessimme näkyväksi varhaiskasvattajille, ja kynnys seikkailukasvatuksen toteuttamiseen madaltuisi. Esittelemme tässä luvussa keskeisiä opinnäytetyöprosessista nousseita johtopäätöksiä, jotka toimivat oppaan tausta-ajatuksena.

Seikkailujen kokeileminen päiväkotiryhmässä innosti työntekijöitä ja herätteli heitä kokeilemaan uudenlaisia menetelmiä. Haastatteluissa nousi esiin lasten kiinnostus seikkailuja kohtaan sekä kokemus siitä, että seikkailut olivat hauskoja. Seikkailukasvatusta kannattaakin siis hyödyntää varhaiskasvatuksessa, sillä se tukee lasten kehitystä ja erilaisia oppimistyyliä mielekkäällä tavalla sekä innostaa uuden oppimiseen ja samalla tarjoaa myös työntekijöille uusia voimavaroja innostavan tekemisen kautta.

Kokljuschkinin (2001, 85) mukaan varhaiskasvatus tarvitsee erilaisia menetelmiä tukeakseen moninaisia oppimistyyliä, kuten auditiivista ja kinesteettistä. Seikkailukasvatuksen avulla pystytään tukemaan varhaiskasvatuksen yleisiä tavoitteita sekä yksilöllistä oppimista. Linnosuo (2007, 213) korostaa seikkailukasvatuksen kannattavuutta toiminnan monipuolistamisena; osallistujien itsetunto ja motivaatio oppimiseen kohosivat, kun he saivat hyödyntää yksilöllisiä oppimistyyliä ja -taipumuksia.

Tutkimus osoitti, että kasvattajien oli vaikea nimetä ja eritellä tarkemmin pedagogisia mahdollisuuksia. Toiminnan haasteita nousi esiin enemmän ja ne vastasivat päiväkodin yleisiä haasteita, kuten ajankäyttöä ja tiukkaa struktuuria. Kaikki haastateltavat kuitenkin olivat sitä mieltä, että mahdollisuuksia on varmasti paljon ja esimerkiksi osallisuuden toteutuminen on helpompaa seikkailukasvatuksen avulla. Mahdollisuuksien näkemistä helpottaisi tiedon lisääminen, mikä olikin opinnäytetyömme yhtenä tavoitteena, ja itsessään perustelee oppaan tarpeellisuutta. Kataja (2014, 68) pohtii, ovatko strukturi ja esimerkiksi työvuoroon sidotut tehtävät osallisuuden esteenä – jääkö lasten ideoille ja aloitteille

tilaa. Tiedon lisääminen ja seikkailullisen työmenetelmän sisäistäminen voisi helpottaa myös rutiineista ja vallasta luopumista ja sitä kautta edistää osallisuuden mahdollisuuksia.

Onnistunut seikkailukasvatus vaatii lasten osallisuutta, mikä korostuu myös varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus 2016). Seikkailukasvatus on lähtökohtaisesti osallisuuden kolmannella portaalla (ks. taulukko 1. s. 14), jossa lasten mielipiteet huomioidaan aidosti, ja toisaalta osallisuus tapahtuu yksilöllisellä ja yhteisöllisellä tasolla (Kokljuschkin 1999, 31,61). Seikkailukasvatuksen mahdollisuus onkin juuri siinä, että toiminnan ollessa hauskaa ja mielekästä sekä sellaista, mihin saa osallistua haluamallaan tavalla, lapsen on helpompi luottaa omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Huomasimme, että seikkailullisen toiminnan lomassa varhaiskasvattajan on helpompi, jopa huomaamattaan, jakaa vastuuta lasten kanssa ja ottaa heidän ideoitaan vastaan, ja sitä kautta mahdollistaa jokaisen lapsen pääsy osallisuuden ylimmälle portaalle. Varhaiskasvattajan uskaltaessa jakaa vastuuta ja heittäytyä seikkailuun, osallisuuden korkeimmatkin tasot on mahdollista saavuttaa.

Tutkimuksemme osoitti, että seikkailukasvatusta voi toteuttaa missä tahansa ympäristössä ja vähäisillä materiaaleilla. Varhaiskasvattajalla täytyy olla uskallusta ja kekseliäisyyttä hyödyntää olemassa olevia oppimisympäristöjä ja materiaaleja esimerkiksi käyttämällä taskulamppua varjojen luomiseksi tai muodostamalla pöydistä ja tuoleista jännittävän radan. Tavallisesta leikkipuistoretkestä saa uudenlaisen seikkailun, kun askarellaan vessapaperirullista kiikarit ja lähdetäänkin tutkimaan, mitä leikkipuistosta ja matkalta sinne löytyy. Karppinen ja Latomaa (2015, 140) korostavat ohjaajan asenteen tärkeyttä – tutuissa ympäristöissä voi toteuttaa uudenlaista toimintaa, jos työntekijä on motivoitunut ja innostaa myös toisia.

Tutkimuksen aikana havaitsimme, että hyvin suunnitellut seikkailulliset elementit menettävät merkityksensä, jos varhaiskasvattaja ei eläydy seikkailuun ja heittäydy avoimeen ilmapiiriin. Seikkailuissa ilmapiiri on tärkeämpää kuin toiminta. Kokljuschkin (1999, 58) korostaa, että tunne on edellytyksenä onnistuneelle seikkailulle ja kasvattajan täytyy pystyä eläytymään seikkailuun. Varhaiskasvattajan kyky jättää opettajan valta sivuun ja toimia tasa-arvoisesti lasten kanssa, kuitenkin pitäen langat käsissään, on avain seikkailun onnistumiseen.

Tutkimuksemme osoitti, että arjen seikkailuissa esiin nousevat haasteet ja uhat, kuten ajankäyttö ja kasvattajien epävarmuus osaamisestaan, eivät ole liian suuria selvitettäviksi. Haasteet on mahdollista muuttaa mahdollisuuksiksi: esimerkiksi ajankäytön ongelmaa voi lievittää ottamalla seikkailun osaksi viikko-ohjelmaa, mikä edesauttaa myös seikkailujen toteutumista eivätkä ne jää ajatuksen ja suunnitelman tasolle. Varhaiskasvattajien tiedon lisääminen sekä koulutukset seikkailukasvatuksen mahdollisuuksista ja toteuttamisesta tekee seikkailujen ohjaamisesta varmempaa ja helpottaa heittäytymistä ja eläytymistä sekä tavoitteellisen seikkailun eteenpäin viemisessä.

Karppinen (2010, 121) sekä Lehtonen, Mäkelä ja Pulli (2007, 127-129, 138) painottavat kokemuksen ja reflektion tärkeyttä uuden oppimisessa sekä ohjaamisen varmuudessa. He korostavat kuitenkin myös sitä, että seikkailuohjaajan ei tarvitse olla mestari, vaan tiedostaa omat kykynsä ja tuntemuksensa, jotta ohjaaminen on turvallista ja ammattitaitoista. On tärkeää muistaa, että seikkailuohjaajuus on jatkuva prosessi ja tärkeintä onkin halu kehittyä.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus 2016) on paljon seikkailukasvatukseen sellaisenaan sopivia asioita ja teemoja, kuten oppimisen alueiden monipuolinen yhdisteleminen, toimintakulttuuri oppivan yhteisön sekä leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustavan yhteisön näkökulmasta ja osallisuuden mahdollistavat oppimisympäristöt. Varhaiskasvatuksessa on siis edellytyksiä seikkailukasvatuksen toteuttamiseen, varhaiskasvattajien täytyy vain nähdä mahdollisuudet uudenlaiseen, osallistavaan toimintaan, seikkailuun. On kuitenkin tärkeää muistaa, että jännitys ei ole oleellisinta, vaan se, mitä lapsi oppii seikkailujen lomassa itsestään ja ympäristöstään (Kokljuschkin 1999, 49).

9 POHDINTA

9.1 Opinnäytetyö prosessina

Seikkailukasvatus on vaikea määritellä, ja on jopa pohdittu, että seikkailu kuolee, jos se saadaan määriteltyä tarkasti. Tiukat teoreettiset viitekehykset eivät kuulu seikkailuun, vaan jokainen seikkailun ohjaaja luo toteutukselle oman viitekehyksen hyödyntäen niin teoriaa kuin omia kokemuksiaan sekä tietojaan ja taitojaan. Vaikka seikkailua itsessään ei voi määritellä, ohjaajan on hyvä kuitenkin tuntea seikkailukasvatuksen lähtökohdat voidakseen ohjata pedagogista, tavoitteellista seikkailua.

Tärkeintä seikkailullisessa toiminnassa on ilmapiiri, joka mahdollistaa elämykset ja luovuuden. Meidänkin seikkailusuunnitelmien toteutus voisi olla erittäin opettajalähtöistä, jos aikuinen ei ota toimintaan lasten kanssa tasa-arvoista otetta eikä uskalla heittäytyä seikkailun vietäväksi. Seikkailukasvatuksen avulla voidaan tarjota jännittäviä kokemuksia, ja myös aikuiselta voi löytyä lapsille ominaisia leikkisiä piirteitä seikkailun lomassa. Piirteiden avulla luodaan seikkailu, toiminta on vain seikkailun tukena. Seikkailukasvatusta hyödyntämällä tuetaan lasten luovuutta ja ongelmanratkaisukykyä sekä kehitetään myönteistä minäkuvaa. Seikkailukasvatuksen avulla tuetaan lasten kasvua tasapainoisiksi aikuisiksi ja painotetaan tulevaisuuden työntekijöiden tärkeitä piirteitä.

Tutkimme opinnäytetyössämme seikkailukasvatuksen toteuttamista päiväkodin arjessa. Seikkailukasvatus on laaja aihealue, joka tarjoaa lukemattomia mahdollisuuksia toiminnalle ja sen tavoitteille. Seikkailun tarkoituksena on löytää jokaisen sisäinen lapsi, ja seikkailua voikin hyödyntää monenlaisten ryhmien kanssa iästä ja taustasta riippumatta. Seikkailukasvatus voi sijoittua luontoon esimerkiksi melomisen ja kiipeilyn muodossa – sen ei tarvitse olla lähellä arkea. Seikkailut, joissa tekeminen on suurempaa, vaativat ohjaajalta laajempaa ammattitaitoa, jotta pedagogisuus ja toiminnan tavoitteet säilyvät mukana. Päiväkodissakin seikkailukasvatus on mahdollista viedä kauas arjesta, jos varhaiskasvattajat ovat siihen valmiita. Esimerkiksi yön yli kestävät retket tai ongella käyminen ovat mahdollisia pientenkin lasten kanssa.

Opinnäytetyöprosessimme on ollut laaja. Olemme päässeet kehittymään ammatillisesti ja tutustumaan muun muassa varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin, jotka ovat käytössä silloin, kun siirrymme työelämään. Saamme kokoamastamme oppaasta hyvän pedagogisen työvälteen, jota voi soveltaa koko sosiaalialan kentällä. Työelämän kannalta myös parityöskentely on ollut hyödyllistä, sillä tulemme varmasti työskentelemään työparin tai tiimin kanssa. Onkin ollut tärkeä prosessin aikana huomioida omia vahvuuksiaan ja heikkouksiaan nimenomaan yhteistyön näkökulmasta. Opinnäytetyöprosessin aikana olemme molemmat oppineet kärsivällisyyttä ja pitkäjänteisyyttä. Olemme nauttineet pitkästä prosessista, jonka olemme vieneet alusta loppuun. Lisäksi olemme oppineet tarkastelemaan omaa työtämme objektiivisesti ja kehittävästi sekä toisaalta olemaan ylpeitä aikaansaannoksestamme.

Tehdessämme parityötä koko opinnäytetyöprosessin ajan, olemme huomanneet siinä lähinnä positiivisia asioita. Yhteistyömme on sujunut hyvin ja olemmekin sekä haastaneet että kannustaneet toisiamme. Opinnäytetyömme kannalta parityöskentely on ollut hyödyllistä, sillä olemme päässeet keskustelemaan aktiivisesti eri näkökulmista sekä pohtimaan ja tarkastelemaan kriittisesti omaa työtämme. On myös tullut helpommaksi sekä antaa että vastaanottaa palautetta. Parityöskentelyn haasteena on välillä ollut aikataulujen yhteensovittaminen. Aikataulutkin on kuitenkin saatu sovittua melko pienellä järjestyksellä, sillä molemmilla on ollut samat tavoitteet opinnäytetyön tekemisessä.

Parityöskentely mahdollisti sen, että saimme tehtyä opinnäytetyön tutkimusosasta laajan, ja sitä kautta panostettua laadukkaaseen oppaaseen. Vaikka teimme kaiken työn yhdessä, emmekä jakaneet vastuualueita, olimme tehokkaita ja saimme esimerkiksi havainnoinnista monipuolisempaa yhdessä. Havainnointi oli tutkimusmenetelmistämme kaikkein haastavin, ja siinä erityisesti konkretisoitui parityöskentelyn merkitys ja mahdollisuudet, sillä havaintomme tukivat toisiaan ja toisaalta olimme kiinnittäneet huomioita eri asioihin. Parityöskentelyn avulla saimme oppaasta monipuolisen kokonaisuuden, sillä pysyimme keskustellen tutustumaan teorian tietoon ja tutkimustuloksiin.

Seikkailukasvatus on tutkimusaiheena mielenkiintoinen. Jäimme pohtimaan seikkailukasvatuksen toteutusta eri koulutustasoilla, miten seikkailullisuutta saisi esimerkiksi alakoulun tai lukion toimintaan. Päiväkotiryhmässä oli muutama erityistä tukea tarvitseva

lapsi. Siitä meidän kiinnostuksemme heräsi ja olisikin kiinnostavaa jatkossa tutkia seikkailukasvatusta erityislasten näkökulmasta. Haastatteluissa nousi esiin kasvatuskumppanuuden vastavuoroisuuden lisääntyminen seikkailuja koskevien keskustelujen myötä. Vanhempien näkökulma seikkailukasvatuksen toteuttamiseen päiväkodissa tai kotona, voisi olla mielenkiintoinen aihe tutkimukselle. Olisi myös mielenkiintoista tutkia seikkailukasvatuksen toteuttamista sosiaalialan eri kentillä, kuten lastensuojelussa tai ikäihmisten kanssa tehtävässä työssä.

9.2 Eettisyys ja luotettavuus

Opinnäytetyöprosessimme on pitkä, ideointivaiheesta lopullisen työn esittelyyn. Tutkimusetiikka kulkee mukana koko ajan, ja lisäksi pyrimme pitämään toimintamme avoimena ja helposti lähestyttävänä. Olemme keränneet ja säilyttäneet tutkimusaineiston luotettavasti ja pyrimme tarkastelemaan sitä mahdollisimman objektiivisesti. Tiiviissä yhteistyössä objektiivisuus tuntui välillä haastavalta, mutta onnistuimme mielestämme säilyttämään luotettavan tutkimuksellisen otteen aineiston analysoinnissa. Eettistä ja luotettavaa tutkimusotetta tuki se, että teimme opinnäytetyön yhdessä, jolloin pystyimme peilaamaan subjektiivisia näkemyksiämme säilyttääksemme objektiivisen näkökulman. Luotettavuuden kannalta olemme niin opinnäytetyössä kuin vuorovaikutuksessa yhteistyötahon kanssa perustelleet ja selittäneet omat valintamme ja ratkaisut, joita olemme työssämme tehneet.

Mitä useampaa tutkimusmenetelmää käyttää, sitä luotettavammat tulokset ovat. Käytimme opinnäytetyöprosessissa sekä kyselyä ja haastatteluja että havainnointia saadaksemme mahdollisimman luotettavan ja kattavan aineiston. Hyödynsimme sähköisiä ja painettuja lähdemateriaaleja. Seikkailukasvatuksesta on verrattain vähän teoriakirjallisuutta. Osa teoksista on yli kymmenen vuotta vanhoja, mutta tietopohjaltaan silti käytettävissä olevia ja luotettavia. Vertasimme vanhempien kirjojen sisältöjä uudempiin välttääksemme vanhentuneen tiedon käyttämisen. Vaikka nimenomaan seikkailukasvatuksesta ei ole paljon lähdekirjallisuutta, etsimme tietoa myös muista siihen liittyvistä aiheista saadaksemme kattavaa ja luotettavaa tietoa. Tutustuimme myös eri kielisiin seikkailukasvatusta käsittelevään lähdemateriaaleihin. Niitä oli kuitenkin haastavaa soveltaa

opinnäytetyössämme, sillä varhaiskasvatukseen liittyvä seikkailukasvatus on aina kulttuurisidonnaista sekä maan varhaiskasvatustilanteiden mukaista.

Ohjaaminen on seikkailukasvatuksessa erittäin tärkeässä asemassa. Emme itse ohjanneet opinnäytetyön puitteissa, mutta havainnoimme ohjaamistilanteita. Tämä palveli meidän opinnäytetyötämme, havainnoitava tilanne oli aidompi, kun ryhmä tunsivat ohjaajat ja toisensa. Osallisuuden kannalta tärkeää on lasten kannustaminen toimintaan osallistumiseen, heidän omilla ehdoillaan. On hyvä houkuttaa lapsia mukavuusalueiden ulkopuolelle, mutta kannustaminen ei saa kääntyä painostamisen puolelle. Lapsillakin on itsemääräämisoikeus ja täytyy muistaa, että toisille osallisuutta on jo tekemisen seuraaminen. Tällaisissa tilanteissa ohjaajan täytyy tehdä selväksi, että toimintaan voi koska vaan tulla mukaan. Päiväkotiryhmän työntekijät ohjasivat ammattitaitoisesti.

Havainnoimme ryhmää jo ennen seikkailusuunnitelmien toteuttamista, jotta lapset ja työntekijät tottuisivat meihin eikä läsnäolomme vaikuttaisi heidän käytökseen. Vaikka käytimme havainnointia lähinnä tukemassa muita tutkimusmenetelmiä, havainnoimme yhtä aikaa saadaksemme samasta tilanteesta monipuolisemman katsauksen. Näillä keinoilla pyrimme saamaan havainnoinnista mahdollisimman luotettavat aineistot. Emme videokuvanneet tilanteita, ja kuvaamista jättäminen voisi vaikuttaa luotettavuuteen heikentävästi, sillä emme voisi tarkastella tilanteita jälkikäteen. Päätimme tietoisesti jättää kuvaamisen väliin, sillä se ei palvele ryhmän luontevuutta eikä liikkuvuutta.

Mietimme haastattelutilannetta ennakoon, jotta pysyisimme tiettyjen teemojen käsitteilyssä ja ilmaisumme olisi selkeää. Keskustelimme etukäteen siitä, miten kerromme haastattelutilanteesta haastateltaville. Luotettavuuden kannalta valitsimme haastatteluympäristöksi työntekijöille tutun paikan, jotta tilanne olisi mahdollisimman luonteva ja turvallisen tuntuinen. Korostimme haastattelutilanteessa vastaamisen vapaaehtoisuutta, jotta ilmapiiri olisi avoin ja luotettava. Haastatteluista kerätty aineisto on luotettavaa, sillä litteroimme yhdessä ja äänenlaatu oli selkeä. Hävitimme ääninauhat litteroinnin jälkeen.

Perustimme opinnäytetyöprosessin avoimeen ja luottamukselliseen vuorovaikutukseen yhteistyötahon ja oppilaitoksen kanssa. Laadimme kyselylomakkeet ja haastattelukysymykset niin, että emme johdattele vastaajia haluamiimme vastauksiin. Mahdollistimme

avoimen vuorovaikutuksen myös vanhempien kanssa antamalla jokaiselle perheelle saatekirjeen, jossa kerroimme työstä ja annoimme yhteystietomme. Jälkeen päin ajateltuna saatekirjeeseen olisi voinut tarkemmin kertoa seikkailukasvatuksen perusideasta. Kysyimme saatekirjeessä luvan lapsen osallistumiseen seikkailujen toteutuksessa sekä näkymiseen mahdollisiin oppaaseen tulevissa valokuvissa. Emme käytä tai talleta kuvia, joista lapsen henkilöllisyyden tunnistaminen olisi mahdollista. Emme jaa opinnäytetyöprosessiin osallistuneiden henkilötietoja, eikä heitä ole siitä mahdollista tunnistaa.

LÄHTEET

- Allinen, R. & Korhonen, H. 2007. ”Jännittäväntä oli, kun ensin pelotti ja sitten uskalsi” – Seikkailu- ja elämyspedagogiikkaa työväliseen päiväkotien esikouluryhmissä. Teoksessa Karppinen, S. & Latomaa, T. (toim.) Seikkaillen elämyksiä – Seikkailukasvatuksen teoriaa ja sovelluksia. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.
- Grönfors, M. 2015. Havaintojen teko aineistonkeräyksen menetelmänä. Teoksessa Valli, R. & Aaltola, J. (toim.) Ikkuna tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Hirsijärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2014. Tutki ja kirjoita. 19. painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Hurme, K. & Kyllönen, T. 2014. Turvassa! Vahvista lapsen turvallisuuden tunnetta ja varaudu vaaratilanteisiin. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Hännikäinen, M. 2013. Varhaiskasvatus pienten lasten päiväkotiryhmissä. Hoitoa, kasvatusta vai opetusta? Teoksessa Karila, K. & Lipponen, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen pedagogiikka. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.
- Kananen, J. 2008. Kvali. Kvalitatiivisen tutkimuksen teoria ja käytänteet. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Karila, K. 2013. Ammattilaissukupolvet varhaiskasvatuksen pedagogiikan toteuttajina ja kehittäjinä. Teoksessa: Karila, K. & Lipponen, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen pedagogiikka. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.
- Karppinen, S.J.A. 2010. Seikkailukasvatus – erilainen tapa opettaa ja oppia. Teoksessa Karppinen, S. & Latomaa, T. (toim.) Seikkaillen elämyksiä II – Elämyksen käsitehistoriaa ja käytäntöä. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.
- Karppinen, S. & Latomaa, T. 2007. Elämyksestä ja kokemuksesta teoriaa ja käytäntöä. Teoksessa Karppinen, S. & Latomaa, T. (toim.) Seikkaillen elämyksiä – Seikkailukasvatuksen teoriaa ja sovelluksia. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.
- Karppinen, S. & Latomaa, T. 2015. Seikkaillen elämyksiä III – Suomalainen seikkailupedagogiikka. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.
- Kataja, E. 2014. Yhteinen osallisuus varhaiskasvatuksen pedagogiikassa. Teoksessa Heikka, J., Fonsén, E., Elo, J. & Leinonen, J. (toim.) Osallisuuden pedagogiikkaa varhaiskasvatuksessa. Tampere: Suomen Varhaiskasvatus ry.
- Kettukangas, T. & Härkönen, U. 2014. Lasten osallisuus perustoiminnoissa. Teoksessa Heikka, J., Fonsén, E., Elo, J. & Leinonen, J. (toim.) Osallisuuden pedagogiikkaa varhaiskasvatuksessa. Tampere: Suomen Varhaiskasvatus ry.
- Kiiski, E. 1998. Seikkailua elämysten maailmassa. Teoksessa Lehtonen, T. (toim.) Elämän seikkailu. Näkökulma elämyksellisen ja kokemuksellisen oppimisen kysymyksiin Suomessa. Jyväskylä: Ateena Kustannus Oy.

Koivunen, P-L. & Lehtinen, T. 2015. Kasvu kiikarissa – Havainnoinnin käsikirja varhaiskasvattajille. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Kokljuschkin, M. 1999. Seikkailuun! – Varhaiskasvatuksen seikkailukirja. Tampere: Kirjayhtymä Oy.

Kokljuschkin, M. 2001. Unelmien päiväkotit – Kohti parempaa oppimisympäristöä. Helsinki: Tammi.

Kronqvist, E-L. & Kumpulainen, K. 2011. Lapsuuden oppimisympäristöt – Eheä polku varhaiskasvatuksesta kouluun. Helsinki: WSOYpro Oy.

Kroqvist, E-L. 2016. Varhaispedagogiikan kehityspsykologinen perusta. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. 3. päivitetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Lehtonen, K., Mäkelä, E. & Pulli, K. 2007. Ohjaus seikkailutoiminnassa. Teoksessa Karppinen, S. & Latomaa, T. (toim.) Seikkaillen elämyksiä – Seikkailukasvatuksen teoriaa ja sovelluksia. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.

Leinonen, J. 2014. Pedagogisia näkökulmia lasten osallisuuden tukemiseen varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Heikka, J., Fonsén, E., Elo, J. & Leinonen, J. (toim.) Osallisuuden pedagogiikkaa varhaiskasvatuksessa. Tampere: Suomen Varhaiskasvatus ry.

Linno, O. 2007. Seikkailukokemusten vaikuttavuuden tutkimus. Teoksessa Karppinen, S. & Latomaa, T. (toim.) Seikkaillen elämyksiä – Seikkailukasvatuksen teoriaa ja sovelluksia. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.

Lipponen, L. 2016. Tutkiva oppiminen varhaispedagogiikassa. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. 3. päivitetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Louhela, V. 2010. Seikkailu opetusmenetelmien monipuolistajana. Teoksessa Karppinen, S. & Latomaa, T. (toim.) Seikkaillen elämyksiä II – Elämyksen käsitehistoriaa ja käytäntöä. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.

Manninen-Riekkoniemi, A. & Partimaa, R. 2010. Seikkailukasvatuksen menetelmiä kouluopetuksessa – alakoulun näkemys. Teoksessa Karppinen, S. & Latomaa, T. (toim.) Seikkaillen elämyksiä II – Elämyksen käsitehistoriaa ja käytäntöä. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.

Mattinen, A. 2016. Lapsen matemaattinen maailma ja ajattelu. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. 3. päivitetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Opetushallitus. 2016. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy.

Paalasmaa, J. 2011. Vaihtoehtopedagogiikkojen ydin. Teoksessa Paalasmaa, J. (toim.) Lapsesta käsin. Kasvatuksen ja opetuksen vaihtoehtoja. Jyväskylä: PS-kustannus.

- Parikka-Nihti, M. & Suomela, L. 2014. Iloa ja ihmettelyä – Ympäristökasvatus varhaislapsuudessa. PS-kustannus. Jyväskylä.
- Pönkkö, A. & Sääkslahti A. 2016. Liikkuva lapsi. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. 3. päivitetty painos. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Raittila, R. 2013. Pienryhmätoiminta ja leikkialueet. Varhaiskasvatuksen pedagoginen toimintaympäristö rakentuu arkisissa käytännöissä. Teoksessa Karila, K. & Lipponen, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen pedagogiikka. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.
- Shier, H. 2001. Pathways to Participation: Openings, Opportunities and Obligations. Luettu 11.04.2017. http://www.ipkl.gu.se/digitalAssets/1429/1429848_shier2001.pdf
- Suomen nuorisokeskusyhdistys ry. 2013. Mitä on seikkailukasvatus? Luettu 11.04.2017. <http://www.seikkailukasvatus.fi/fi/verkosto/mika+seikkailukasvatus/>
- Suomen nuorikeskusyhdistys ry. 2016. Seikkailukasvatus. Luettu 11.04.2017. <http://www.snk.fi/seikkailukasvatusverkosto/seikkailukasvatus/>
- Telemäki, M. 1998. Kurt Hahn ja elämyspedagogiikka. Teoksessa Lehtonen, T. (toim.) Elämän seikkailu. Näkökulma elämyksellisen ja kokemuksellisen oppimisen kysymyksiin Suomessa. Jyväskylä: Ateena Kustannus Oy.
- Telemäki, M. & Bowles, S. 2001. Seikkailukasvatuksen teoria ja käytäntö. Osa 1. Oulu: Oulun yliopistopaino.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2013. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Turja, L. 2016. Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. 3. päivitetty painos. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Valli, R. 2015. Paperinen kyselylomake. Teoksessa Valli, R. & Aaltola, J. (toim.) Ikku-noita tutkimusmetodeihin 1. Jyväskylä: PS-Kustannus
- Varhaiskasvatuslaki laki 19.1.1973/36
- Vienola, V. 2016. Varhaisvuosien eettinen kasvatus. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. 3. päivitetty painos. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Vilkkä, H. 2015. Tutki ja kehitä. 4. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Väkevä, L. 2011. John Deweyn pedagogiikka: Tekemällä oppiminen ja kasvatus vapautteen. Teoksessa Paalasmaa, J. (toim.) Lapsesta käsin. Kasvatuksen ja opetuksen vaihtoehtoja. Jyväskylä: PS-kustannus.

LIITTEET

Liite 1. Saatekirje vanhemmille

1 (2)

17.1.2017

HYVÄT -- VANHEMMAT

Olemme kolmannen vuoden sosionomiopiskelijoita Tampereen ammattikorkeakoulusta. Toteutamme opinnäytetyötä työntekijöiden näkökulmasta aiheena seikkailukasvatus ja teemme yhteistyötä -- päiväkotiryhmän kanssa. Työmme tarkoituksena on tuoda seikkailukasvatusta päiväkodin arkeen muuttamatta oppimisympäristöjä tai päivärutiineja. Opinnäytetyöhömmme kuuluu ”Seikkailukasvatusta päiväkodin arkeen” – oppaan tekeminen, joka jaetaan Tampereen kaupungin varhaiskasvattajille.

Tarkoituksenamme on tuoda ryhmän työntekijöille yhteensä neljä seikkailusuunnitelmaa arjen tilanteisiin. Työntekijöillä on mahdollisuus kommentoida ja muokata niitä ryhmälle sopiviksi. Käymme havainnoimassa ryhmän toimintaa prosessin alussa sekä kerran jokaisen seikkailusuunnitelman toteuttamisen yhteydessä. Keskitymme havainnoinnissa työntekijöiden toimintaan ja seikkailujen toimivuuteen kokonaisuutena. Emme havainnoi yksittäisiä lapsia.

Opinnäytetyömme tutkimukseen on pyydetty asianmukainen tutkimuslupa Tampereen kaupungilta ja valmis työ julkaistaan Internetissä osoitteessa www.theseus.fi. Opinnäytetyömme ohjaajana toimii lehtori Raija Yliniemi (puh.)

Haluaisimme mahdollisesti liittää ”Seikkailukasvatusta päiväkodin arkeen” – oppaaseen valokuvia seikkailutilanteista. Kuvissa ei tule näkymään yksittäisten lasten kasvoja, vaan ne ovat yleisiä tilannekuvia. Haluaisimme kysyä Teiltä lupaa lapsenne esiintymiseen valokuvissa. Täytä alla oleva lomake ja palauta se ryhmän henkilökunnalle 20.1.2017 mennessä. Opinnäytetyössämme ei tule olemaan tietoja yksittäisistä lapsista eikä lapsenne ole tunnistettavissa siinä.

2 (2)

Vastaamme mielellämme mahdollisiin kysymyksiin sähköpostin välityksellä.

Yhteistyöterveisin
Essi Mäkelä, *sähköpostiosoite*
Ella Siiki, *sähköpostiosoite*

Lapseni saa [] / ei saa [] esiintyä ”Seikkailukasvatusta päiväkodin arkeen” – oppaan kuvissa.

Kuvissa ei tule näkymään yksittäisten lasten kasvoja, vaan ne ovat yleisiä tilannekuvia.

Huoltajan allekirjoitus ja nimenselvennys

Liite 2. Seikkailusuunnitelmat

1 (6)

SUUNNITELMA 1, 31.1.2017

- Teema: ”ilmaisun monet muodot”, musiikki
 Tarkoitus/tavoitteet: kehon ja ympäristön hyödyntäminen, ongelmanratkaisukyvyyn kehittäminen, luovan ajattelun kehittäminen
 Välineet: erilaisia soittimia
- Aloitus: Aikuinen ”huomaa” unohtaneensa kaikki musiikkihetkellä tarvittavat soittimet. Yhdessä lasten kanssa muistellaan, mitä soittimia ollaan soitettu sekä mietitään, mitä muita soittimia on.
- Toiminta: Aikuinen pohtii, muistaisiko hän soittimien olinpaikan, jos kuulisi erilaisten soittimien ääntä. Lapset saavat pohtia ja kokeilla, miten saisi tehtyä esimerkiksi rummun, marakassin, kapuloiden, pianon ja kitaran ääniä. Samalla voi esittää soittavansa. Kokeillaan aluksi yksi soitin kerrallaan, jokainen omalla tyylillään. Halutessaan lapset voivat esimerkiksi perustaa bändin.
- Lopetus: Aikuinen muistaa, missä soittimet ovat. Yhdessä lasten kanssa lähdetään tutkimusretkelle hakemaan soittimet ja viedään oikealle paikalle. Matkalla voidaan hyödyntää päiväkodin kalusteita esimerkiksi ylitettäväksi ja alitettäväksi esteiksi. Aikuinen voi muun muassa kulkea edellä tai antaa ohjeita liikkumiseen jonon viimeisenä.

SUUNNITELMA 2, 31.1.2017

- Teema: ”ilmaisun monet muodot”; kuvaamataito
 ”tutkin ja toimin ympäristössäni”; ympäristökasvatus, teknologiakasvatus
- Tarkoitus/tavoitteet: lumeen tutustuminen, taiteellisen ilmaisun mahdollistaminen, teknologiaan tutustuminen, mahdollisesti pettymyksen sietäminen
- Välineet: lumi, vesivärit, siveltimet, vesikuppeja, kepit, kamera
- Aloitus: Esimerkiksi aamupiirissä tarkkaillaan lumen sulamista vedeksi ja tutustutaan vesiväreihin. Kerrotaan, että lumeen tehdyt vesiväriteokset voivat sotkeutua ja/tai sulaa päivän aikana.
- Toiminta: Lumimaalaus. Lapset saavat maalata vesiväreillä oman taideteoksen lumeen. Lapsia voi kannustaa käyttämään ympäristöä hyödyksi taideteoksessa, esimerkiksi rakentamalla kepeistä kehykset.
- Lopetus: Jokainen lapsi saa ottaa kuvan omasta taideteoksestaan. Kuvat voidaan tulostaa lasten kanssa ja niitä voidaan tutkailla yhdessä.

SUUNNITELMA 3, 31.1.2017

- Teema: ”kasvan, liikun ja kehityn”; liikkuminen
”tutkin ja toimin ympäristössäni”; matematiikka (hahmottaminen)
- Tarkoitus/tavoitteet: ongelmanratkaisukyvyyn kehittäminen, hahmotuskyvyyn kehittäminen, yhdessä toimiminen
- Välineet: temppurataan sopivia välineitä
- Aloitus: Piilossa katseilta on piirustus, joka kuvaa temppurataa. Lapset käyvät pareittain katsomassa kuvaa ja yhdessä muiden lasten kanssa muodostavat näkemänsä mukaisen temppuradan. Aikuinen varmistaa, että temppurata on turvallinen.
- Toiminta: Temppurata. Yhdessä voidaan miettiä erilaisia tapoja temppuradan kiertämiseen, kuten jättiläismäisesti, koiramaisesti tai rapukävelyllä.
- Lopetus: Kerätään yhdessä temppurata pois niin, että esimerkiksi aikuinen kertoo samalla tarinaa tai jokainen päättää oman tavan kulkea tai aikuinen ohjeistaa ”ne, joilla on punaiset sukat käyvät viemässä palloja; ne, joilla on vihreää paidassa kantavat penkin”.

SUUNNITELMA 4, 31.1.2017

- Teema: ”ilmaisun monet muodot”
- Tarkoitus/tavoitteet: oman vuoron odottamisen harjoittelu, kannustetaan omaan ilmaisuun ja käsillä tekemiseen
- Välineet: erilaisia pieniä leluja, sanomalehteä, pieniä kiviä/helmiä/nauhaa/nappeja yms., pieniä soittimia, taskulamppu
- Aloitus: Lapset istuvat piirissä. Aikuinen asettaa piirin keskelle pieniä leluja, joista jokainen valitsee itselleen mieluisen ”ukkelin”.
- Toiminta: Lapset rakentavat sanomalehdestä majan omalle ”ukkelilleen”. Majojen valmistuttua jokainen rakentaa kivistä yms. polun oikealla puolella olevan ”ukkelin” majalle. Tämän jälkeen lapset saavat ottaa omalla polulla kulke-
misen ääntä kuvaavan soittimen. Aikuinen näyttää taskulampun valolla reittiä polkua pitkin. Lapsi saa soittaa soitinta silloin, kun valo on hänen omalla polullaan.
- Lopetus: Kerätään materiaalit pois käänteisessä järjestyksessä. Lopuksi toivotetaan ”ukkeleille” hyvät päivänjatkot.

SUUNNITELMA 5, 7.2.2017

Teema:	ulkopuolinen hahmo
Tarkoitus/tavoitteet:	ongelmanratkaisukyvyyn ja äidinkielen harjoittaminen, yhteistyötaitojen kehittäminen
Välineet:	kirje, aarrekartta tmv.
Aloitus:	Joku keksitty hahmo on käynyt ”viemässä” esimerkiksi maidot välipalalta, lasten kaulurit ja kaulahuivit, lasten kuvat, joilla valitaan tekeminen aamupiirissä tai autoleikin autot. Hahmo on jättänyt kirjeen, jossa on pahoittelut luvattomasta lainaamisesta sekä vihje tavaroiden löytämiseksi.
Toiminta:	Vihje johdattaa lapset esimerkiksi aarrekartan luo. Kartan/uuden vihjeen avulla tavarat löytyvät yksitellen, pienissä osissa tai kaikki kerralla.
Lopetus:	Lapset kirjoittavat/piirtävät hahmolle kirjeen. Hahmosta voi tulla pysyvä toiminta esimerkiksi kahden viikon välein tai hahmo voi vastata lasten kirjeeseen kertomalla lähtevänsä pitkälle matkalle.

Vinkki!

- Kirjeessä voi myös olla kaikille oma vihje.
- Apurina voi käyttää käsinukkea, joka on vakoillut varasta ja kirjoittanut vihjeitä.
- Esimerkiksi viskaritoiminnasta on voinut kadota kaikki numerot. Hahmo jättää vihjeitä, joiden avulla löydetään yksi numero jokaisella toimintakerralla.
- Hahmosta voidaan yrittää ottaa kuvia virittämällä ”valvontakamera” yön ajaksi.
- Hahmo voi myös esimerkiksi tuoda ”lemmikkinsä” ryhmään hoitoon, jolloin yhdessä voidaan rakentaa sille oma paikka, tehdä ruokaa, sopia hoitovuorot ym.

SUUNNITELMA 6, 14.2.2017

Teema:	herääminen ja siirtyminen: vastakohtat, laskeminen arjessa
Tarkoitus/tavoitteet:	lukujonojen harjoittelu (lasketaan lasten kanssa yhdessä taskulampun välähdykset), vastakohtien hahmottaminen (aamupiirissä nähdään valoa ja varjoa)
Välineet:	taskulamppu
Aloitus:	Aamupiirissä tutkitaan valoa ja varjoa. Aikuinen voi esimerkiksi näyttää varjokuvia ja lapset voivat kokeilla muodostaa varjokuvan samalla kun siirtyvät leikkeihin.
Toiminta:	Kun lapset ovat heräilleet päiväleivolta, aikuinen sanoo lapsen nimen ja väläyttää kattoon taskulampulla esimerkiksi lapsen iän verran. Välähdykset lasketaan yhdessä ääneen.
Lopetus:	Valoa tulee lisää, varjot vähenevät: pukeutumistilanteessa on jo enemmän valoa, välipalalla valot ovat päällä.

Vinkki!

- Valon avulla voidaan tehdä varjokuvia hämärässä käytävässä
- Lapset voidaan herättää kertomalla satua esimerkiksi ensimmäisestä hehkulam-pusta
- Siirtymätilanteissa lapset voivat liikkua eri tavoin esimerkiksi teeman mukaan (karhukävely, jättiläisen askeleet ym.)
- Siirtymissä voi käyttää hyväkseen tarinaa, jossa lapset tekevät erilaisia asioita; esimerkiksi olipa kerran Essi, joka liikkui eteenpäin vain pomppimalla ja hänellä on kaveri Ella, joka...
- Päivän teemana voi olla esimerkiksi avaruus, jolloin lapset voivat ulos lähtiessään vetää avaruuspuvut päälle ja lähteä pihalle raketin lailla, sisälle mentäessä lennetään takaisin avaruusaluksien
- Kurakeleillä lapset voivat sisälle mentäessä olla autoja, jotka kulkevat autopeson läpi: ensin suihkutetaan letkulla ja pestään pesusienillä, sitten ”kuivataan” pyyhkeellä

SUUNNITELMA 7, 14.2.2017

Teema:	”ilmaisun monet muodot”, lattiamaalaus
Tarkoitus/tavoitteet:	yhteistyötaitojen kehittäminen (välineiden vaihtaminen, samalle paperille maalaaminen), luovuuteen kannustaminen (jokainen saa ilmaista itseään, lopputuloksen ei tarvitse olla realistinen)
Välineet:	iso paperi, maalia, siveltimiä, erilaisia maalaamiseen sopivia välineitä (esimerkiksi kinder-muna, pikkuauto, kampa, tiskiharja, kivi, käpy, oksa)
Aloitus:	Lattialle on levitetty yksi iso paperi. Lasten kanssa keskustellaan maalaamisesta ja luonnosta (miten voi maalata, mitä luonnosta löytyy).
Toiminta:	Taustalle laitetaan soimaan luonnon ääniä. Lapset saavat maalata luontomaisemaa erilaisilla välineillä.
Lopetus:	Teos jätetään kuivumaan ja käydään yhdessä pesemässä maalaustarvikkeet. Lopuksi keskustellaan siitä, mitä teoksessa on.

Vinkki!

- Lapset voivat kerätä ulkoa maalaamistarvikkeita

SUUNNITELMA 8, 14.2.2017

- Teema:** ”tutkin ja toimin ympäristössäni”, muodot, rakentelu ja mitaaminen
- Tarkoitus/tavoitteet:** yhteistyötaitojen kehittäminen (esineiden haku, tornin rakentaminen), muotoihin tutustuminen (esineiden haku, miten torni kannattaa rakentaa)
- Välineet:** laput ryhmiin jakamista varten, mittanauha (muistilappu ja kynä)
- Aloitus:** Lapsille jaetaan laput, joissa on erilaisia kuvioita, numeroita tms. Lapset muodostavat pienet ryhmät etsimällä samanlaiset kuvat.
- Toiminta:** Lapset keräävät ryhmälleen erilaisia esineitä aikuisen ohjeiden mukaan, esimerkiksi jotain piikikästä, pitkää, kaunista, hyvän tuoksuista, vihreää, pyöreää. Ryhmien esineitä voidaan vertailla, jotta huomataan, että esimerkiksi kauniita esineitä voi olla monenlaisia. Kerättyään esineet lapset muodostavat esineistä esimerkiksi mahdollisimman korkean tornin.
- Lopetus:** Aikuinen mittaa lasten kanssa tornit. Kun kaikki tornit on mitattu, lapset vievät esineet paikoilleen.

SUUNNITELMA 8, 21.2.2017

- Teema:** retki leikkipuistoon
- Tarkoitus/tavoitteet:** hahmottamis- ja havainnointikyvyn kehittäminen (puiston tutkiminen), ”tutkin ja toimin ympäristössäni”: lähiympäristön tutkiminen, havainnointien laskeminen (kuinka monta jalanjälkeä), ”minä ja meidän yhteisömme”: intiaaneihin tutustuminen
- Välineet:** huomioliivit, sulat
- Aloitus:** Leikitään koko ryhmän voimin intiaaneja. Aamupiirissä voidaan kertoa intiaaneista. Lapsille kerrotaan, että lähdetään tutkimusretkelle. Lähdettyäessä jokainen saa päälleen huomioliivin, joka symboloi tutkijaintiaaneja, sekä sulan esimerkiksi taskuun. Mietitään yhdessä, miten tutkijaintiaanit liikkuvat ja äännelevät sekä miten voi tutkia ympäristöä.
- Toiminta:** Lapset etsivät puistosta jalanjälkiä, piirroksia, erilaisia hahmoja, muotoja, korkeuseroja yms. Aikuinen kirjaa havainnot ylös, jotta niistä voidaan keskustella päiväkodille palattua tai esimerkiksi välipalan jälkeen.
- Lopetus:** Havaintoja on tarpeeksi, joten palataan päiväkodille ja otetaan tutkijaintiaaneiden liivit pois, niitä ei tarvita intiaanileirissä.

Vinkki!

- Tutkimusretkelle voi ottaa pienet eväät mukaan
- Ennen retkeä voidaan askarrella tutkijaintiaaneille sopivat kiikarit/kompassi
- Hyödyntäkää geokätköilyä: etsikää olemassa olevia geokätköjä tai tehkää ja piilottakaa oma

Liite 3. Kyselylomake päiväkodin työntekijöille

1 (3)

KYSELYLOMAKE SEIKKAILUKASVATUKSESTA

Hei, olemme kolmannen vuoden sosionomiopiskelijoita. Teemme opinnäytetyön seikkailukasvatukseen liittyen yhteistyössä -- ryhmän kanssa. Teetämme kaikille -- päiväkodin varhaiskasvattajille kyselyn, jonka vastausten avulla pystymme rakentamaan opinnäytetyötämme mahdollisimman ajankohtaiseksi ja hyödylliseksi.

Yksittäiset vastaukset eivät tule näkymään opinnäytetyössä eikä vastaajaa pystytä tunnistamaan. Kiitos vastauksista!

Taustatiedot

Työnimike _____

Oletko toteuttanut seikkailukasvatusta työssäsi? _____

Avoimet kysymykset

Vastaa kysymyksiin tämän hetkisen tietopohjasi mukaan

Mitä seikkailukasvatuksella mielestäsi tarkoitetaan?

Mitä seikkailukasvatus mielestäsi vaatii työntekijältä?

Mitä mahdollisuuksia ja/tai haasteita seikkailukasvatuksen toteutukseen päiväkodin arjessa voisi liittyä?

Monivalintakysymykset

Valitse paras vaihtoehto jokaiseen väittämään.

1 = Täysin eri mieltä, 2 = Jokseenkin eri mieltä, 3 = En osaa sanoa, 4 = Jokseenkin samaa mieltä, 5 = Täysin samaa mieltä

	1	2	3	4	5
Mikä tahansa oppimisympäristö soveltuu seikkailukasvatukseen	☐	☐	☐	☐	☒
Oppimisympäristöjä täytyy muokata seikkailukasvatusta varten	☐	☐	☐	☐	☐
Kuka tahansa voi toteuttaa seikkailukasvatusta	☐	☐	☐	☐	☐
Lapset voivat osallistua seikkailun suunnitteluun	☐	☐	☐	☐	☐
Lapset voivat osallistua seikkailun toteuttamiseen	☐	☐	☐	☐	☐
Seikkailut tukevat lapsen monipuolista oppimista	☐	☐	☐	☐	☒

3 (3)

	1	2	3	4	5
Voisin toteuttaa seikkailukasvatusta varhaiskasvatuksessa	☐	☐	☐	☐	☐
Voisin toteuttaa seikkailukasvatusta retkillä	☐	☐	☐	☐	☐
Voisin toteuttaa seikkailukasvatusta ulkoillessa	☐	☐	☐	☐	☐
Voisin toteuttaa seikkailukasvatusta koko ryhmän toiminnassa	☐	☐	☐	☐	☐
Voisin toteuttaa seikkailukasvatusta pienryhmätoiminnassa	☐	☐	☐	☐	☐
Voisin toteuttaa seikkailukasvatusta pukeutumistilanteissa	☐	☐	☐	☐	☐
Voisin toteuttaa seikkailukasvatusta siirtymätilanteissa	☐	☐	☐	☐	☐

Liite 4. Havainnointikaavake

Havainnointikaavake		Havainnoija:	Pvm:
Aikuinen eläytyy ja innostaa lapsia	Aikuinen tarttuu lasten ehdotuksiin	Aikuinen kieltää lapsia	Aikuinen tekee lapsen puolesta
	<i>kannustus joustavuus</i>		<i>ero auttamisessa ja puolesta tekemisessä</i>

Tilanne ei ole turvallinen	Seikkailu kulkee tavoitteita kohti	Seikkailu toteutetaan pedagogisesti	Muut huomiot
<i>psykykinen ja fyysinen</i>	<i>osaamisen alueet yksittäiset tavoitteet</i>	<i>johdonmukaisuus yksilön ja ryhmän huomioiminen osallisuus oppimisympäristön huomioiminen ja hyödyntäminen lapsen luontaiset tavat toimia</i>	<i>esimerkiksi työntekijöiden väliset erot</i>

Liite 5. Haastattelurunko

1 (2)

Tarkoituksena on, että kerrot ajatuksiasi tummennetuista teemoista. Halutessasi voit käyttää apuna alakysymyksiä, mutta kaikkiin niihin ei tarvitse vastata. Olisi mukava, jos ehtisit lukea kysymykset läpi etukäteen. Voit myös kirjata ajatuksia ylös jo ennen haastattelua.

- Työnimike, työvuodet päiväkodissa, mitä seikkailuja olit toteuttamassa?
- **Seikkailukasvatus laaja-alaisen osaamisen* tukena**
 - Miten lapset kokivat seikkailut? Mitä lapset ovat kommentoineet seikkailuista työntekijöille tai vanhemmille?
 - Miten seikkailut tukevat lapsen oppimista?
 - Miten seikkailut mahdollistavat oppimisen alueiden** (vrt. sisällölliset orientaatiot) toteuttamisen?
- **Seikkailukasvatuksen pedagogiset mahdollisuudet ja haasteet**
 - Miten voisit hyödyntää seikkailuja omien pedagogisten näkemystesi tukena? Esimerkiksi osallisuuden toteuttamisessa, pienryhmätoiminnassa tai arjen perustoiminnoissa.
 - Miten seikkailukasvatusta voisi hyödyntää varhaiskasvatuksen keskeisten tehtävien toteuttamiseksi?
- **Seikkailukasvatus päiväkodin arjessa**
 - Miltä on tuntunut toteuttaa seikkailuja?
 - Mitä seikkailut vaativat sinulta työntekijänä?
 - Mitä mahdollisuuksia ja/tai haasteita seikkailukasvatuksen toteuttamisessa voisi olla?
 - Miten voisit hyödyntää oppimisympäristöjä ja olemassa olevia materiaaleja?
 - Millä tavalla voisit toteuttaa seikkailuja jatkossa? Esimerkiksi valmiin hahmotelman pohjalta tai itse suunniteltuja.
 - Miten seikkailukasvatusta voisi lisätä osaksi ryhmän arkea?
- **Vinkkejä seikkailuoppaaseen**
 - Miltä seikkailusuunnitelmat (myös toteuttamattomat) vaikuttavat? Olisiko niitä mahdollista toteuttaa? Parannusehdotuksia?
 - Minkälaisista seikkailuista olisi helppo lähteä liikkeelle, jos ei ole aiemmin toteuttanut seikkailukasvatusta?
 - Millaisia seikkailuja haluaisit itse toteuttaa?

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016:

http://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf

*Varhaiskasvatuksessa luodaan pohjaa lasten laaja-alaiselle osaamiselle. Laaja-alainen osaaminen muodostuu tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon kokonaisuudesta. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kuvataan viisi toisiinsa liittyvää laaja-alaisen osaamisen osa-alueita:

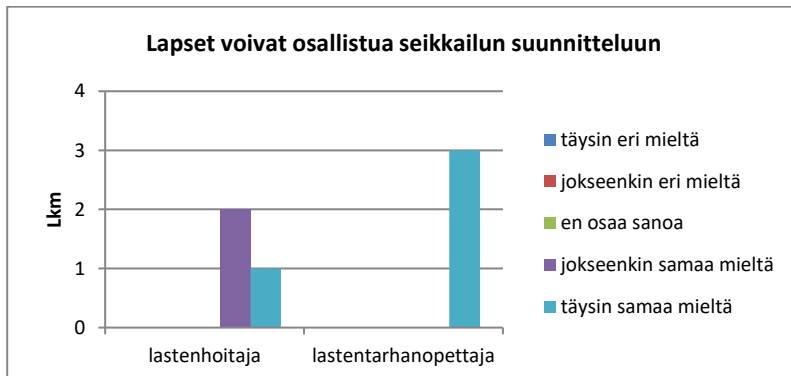
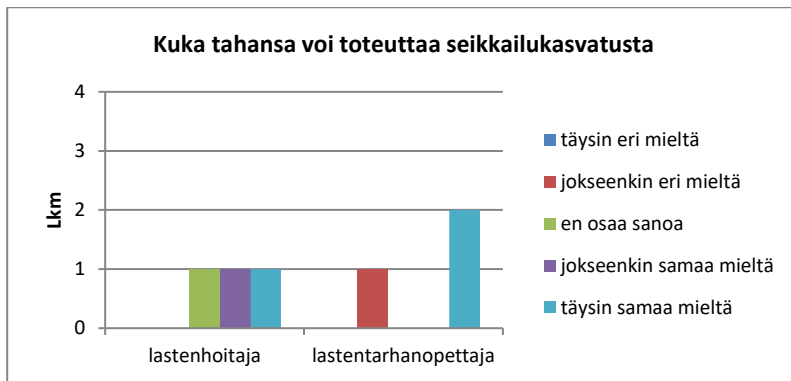
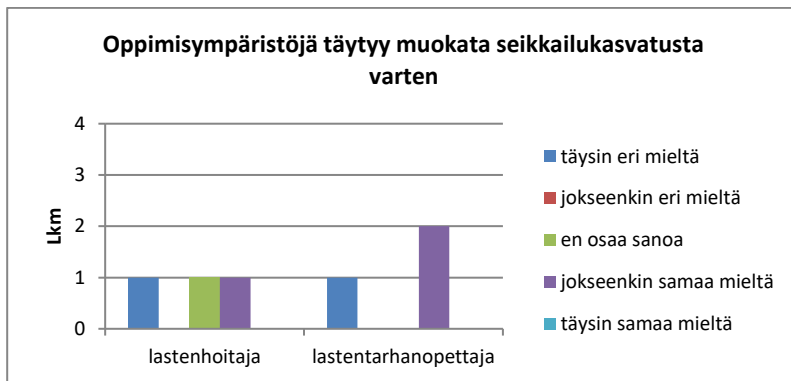
- ajattelu ja oppiminen
- kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu
- itsestä huolehtiminen ja arjen taidot
- monilukutaito ja tieto- ja viestintäteknologian osaaminen
- osallistuminen ja vaikuttaminen

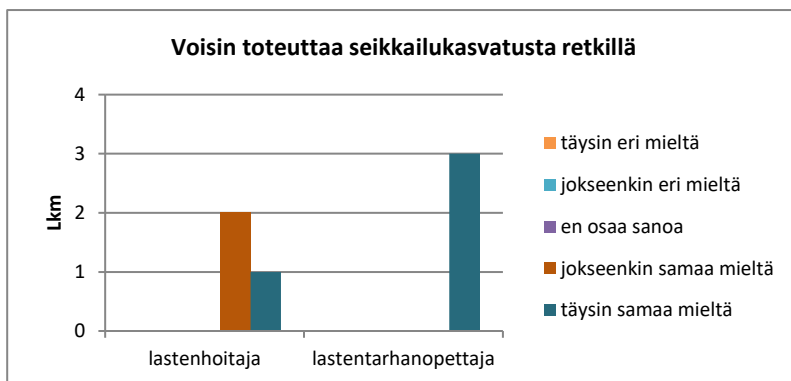
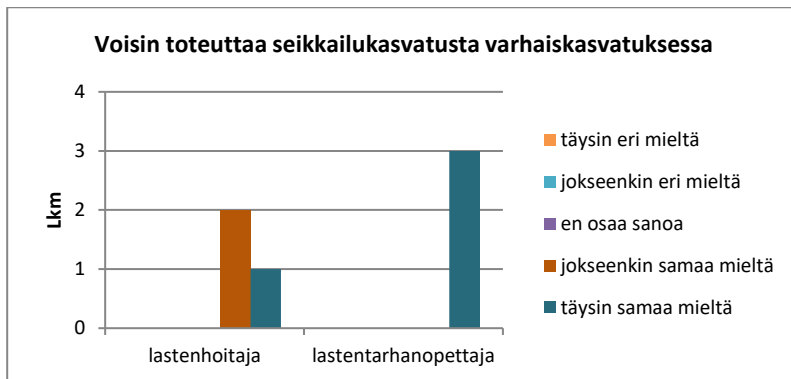
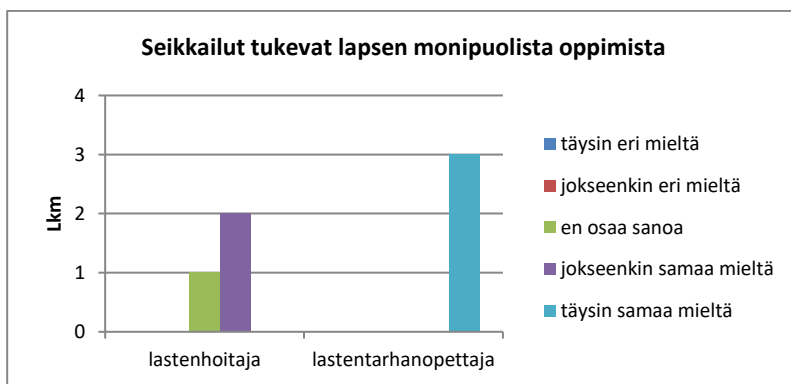
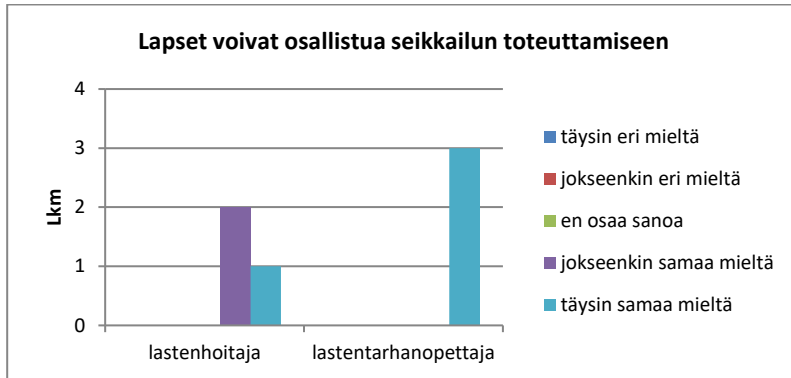
**Oppimisen alueet varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa 2016:

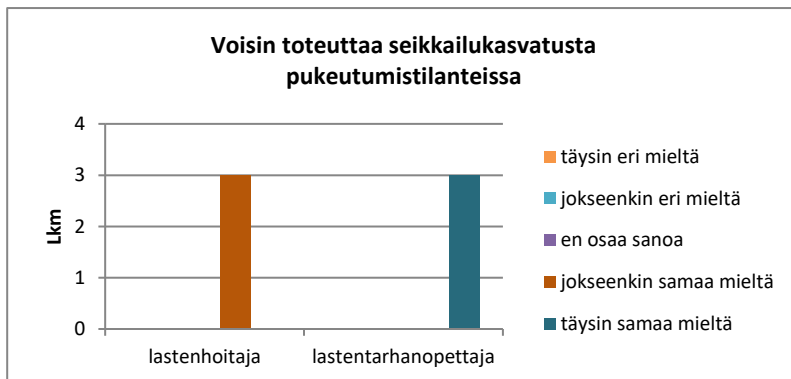
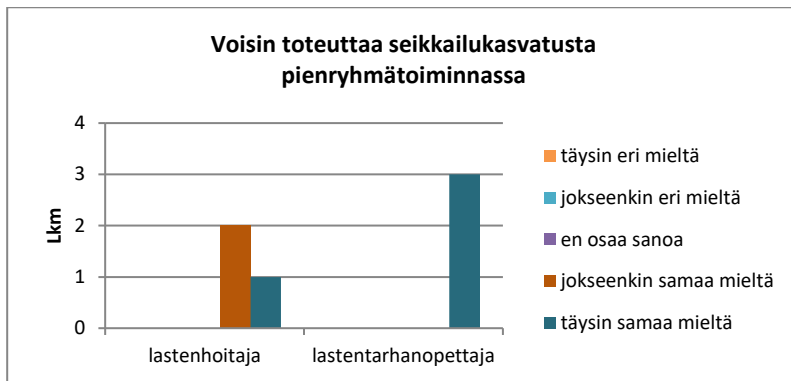
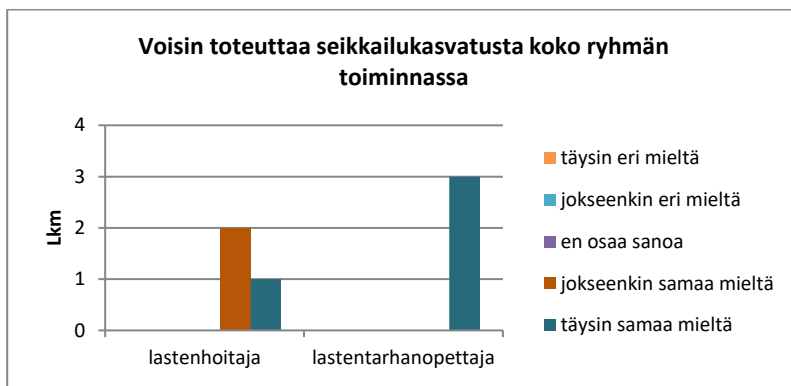
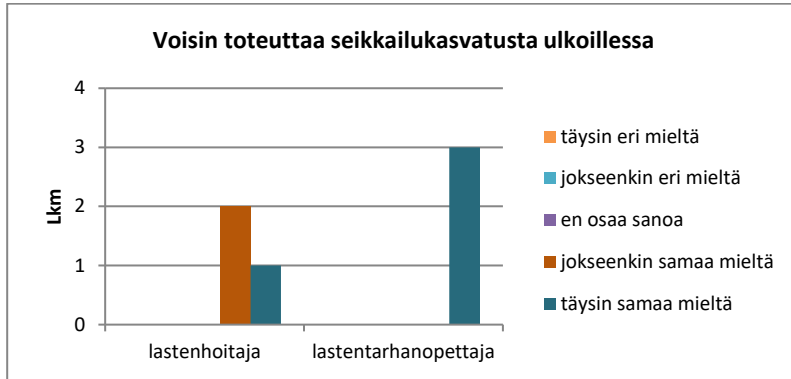
- kielten rikas maailma
- ilmaisun monet muodot
- minä ja meidän yhteisömme
- tutkin ja toimin ympäristössäni
- kasvan, liikun ja kehityn

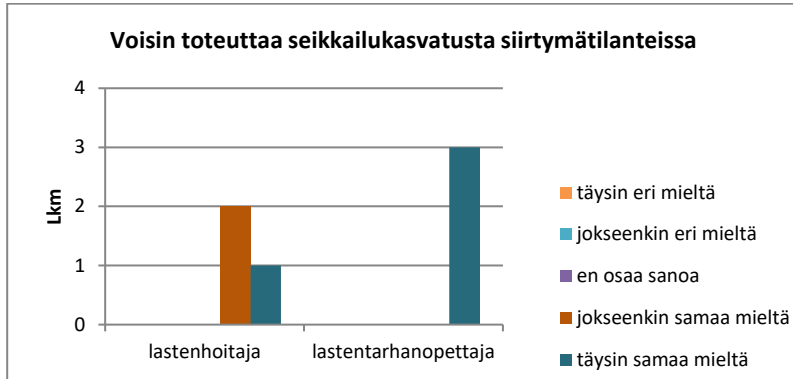
Liite 6. Asteikkokysymysten vastaukset

1 (4)

Liite 7. Seikkailukasvatusopas

HEI ME SEIKKAILLAAN!

Seikkailukasvatusta päiväkodin arkeen

Opinnäytetyön tuotos

Essi Mäkelä & Ella Siiki

SISÄLLYS

<u>ALKUSANAT</u>	<u>79</u>
<u>MITÄ SEIKKAILUKASVATUS ON?</u>	<u>80</u>
<u>SEIKKAILUOHJAAJAKSI EI SYNNYTÄ, VAAN KEHITYTÄÄN JA OPITAAN</u>	<u>82</u>
<u>SEIKKAILUT</u>	<u>84</u>
<u>Kadonneiden soitinten arvoitus</u>	<u>85</u>
<u>Sulaako lumi, jos siihen maalaa?</u>	<u>86</u>
<u>Kuka rakentaisi temppuradan?</u>	<u>87</u>
<u>Ukkeli, koti ja polku</u>	<u>88</u>
<u>Miten pikkuautolla maalataan?.....</u>	<u>89</u>
<u>Jotakin kaunista, jotakin vihreää, jotakin piikikästä.....</u>	<u>90</u>
<u>Hei, mikä tuolla välähti ja montako kertaa?.....</u>	<u>91</u>
<u>Kuka vei kaulurit?</u>	<u>92</u>
<u>Sulka taskuun ja menoksi!.....</u>	<u>93</u>
<u>Kesä keskellä talvea</u>	<u>94</u>
<u>Vinkkejä</u>	<u>95</u>
<u>HEI, ME RETKEILLÄÄN!</u>	<u>96</u>
<u>HYÖDYLLISIÄ MATERIAALEJA</u>	<u>97</u>

ALKUSANAT

Tämä opas on osa opinnäytetyötämme ”Se ehkä kuvittelee olevansa apina sen jälkeen, mut mitäs siitä ” – Seikkailukasvatus päiväkodin arjessa. Työmme tavoitteena on tuoda seikkailukasvatusta varhaiskasvattajien tietoisuuteen ja sitä kautta päiväkodin arkisiin tilanteisiin. Lähtökohtanamme oli seikkailujen arkisuus; lasten kanssa jo pienikin arjesta poikkeava toiminta voi olla seikkailu. Olemme käyttäneet oppaan pohjana opinnäytetyömme kirjallista osaa, erilaisia lähdemateriaaleja sekä yhteistyötä yhden pirkanmaalaisen päiväkotiryhmän kanssa. Ryhmän työntekijät toteuttivat suunnittelemissamme seikkailuja heidän ryhmälleen sovellettuina ja antoivat meille arvokasta palautetta sekä kasvattajan näkökulmaa.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa 2016 on paljon seikkailukasvatukseen sellaisenaan sopivia asioita ja teemoja, kuten oppimisen alueiden monipuolinen yhdisteleminen, toimintakulttuuri oppivan yhteisön sekä leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustavan yhteisön näkökulmasta ja osallisuuden mahdollistavat oppimisympäristöt. Varhaiskasvatuksessa on siis edellytyksiä seikkailukasvatuksen toteuttamiseen, varhaiskasvattajien täytyy vain nähdä mahdollisuudet uudelleen, osallistavaan toimintaan, seikkailuun. On kuitenkin tärkeää muistaa, että jännitys ei ole oleellista, vaan se, mitä lapsi oppii seikkailujen lomassa itsestään ja ympäristöstään

Tässä oppaassa kerromme lyhyesti seikkailukasvatuksesta varhaiskasvatuksen näkökulmasta. Keskitymme varhaiskasvattajan rooliin ja arkilähtöisyyteen seikkailujen mahdollistajina. Esittelemme myös suunnittelemissamme seikkailuja erilaisiin arjen tilanteisiin. Listasimme muutamia Tampereen seudun retkikohteita, joista voi saada ideoita toimintaan. Loppuun olemme koonneet tässä oppaassa käyttämämme lähdemateriaalit sekä listan muista hyödyllisistä kirjoista ja internet-sivuista.

Essi Mäkelä ja Ella Siiki

MITÄ SEIKKAILUKASVATUS ON?

Seikkailukasvatuksen lähtökohtana on utelias ihminen. Seikkailukasvatus on tavoitteellista elämyksen ja seikkailun suunnittelua ja toteutusta – seikkailut eivät vain vahingossa tapahdu. Seikkailukasvatusta voi toteuttaa monilla tavoilla, mutta toiminnasta löytyy aina tiettyjä ominaisuuksia kuten tavoitteellisuus, toiminnallisuus ja osallistaminen sekä arkielämästä poikkeava ympäristö, sosiaalisuus ja pyrkimys kokonaisvaltaiseen kokemukseen. Seikkailukasvatus on monialaista ja sen toteuttamiselle ei ole tarkkoja raameja. Vahvuuksia toiminnassa on muun muassa kehollisuus ja ihmisen huomioiminen kokonaisuutena, oppiminen kokemusten kautta ja arkiroolien mullistaminen sekä aitojen ympäristöjen hyödyntäminen, jotka haastavat luovaan ajatteluun.

Seikkailukasvatus tukee lapsen kokonaisvaltaista oppimista lapselle luonnollisilla tavoilla: leikkiminen, liikkuminen, tutkiminen sekä taiteellinen ilmaiseminen. Lapsi on luonnostaan utelias ja oppii niin maailmasta kuin itsestään tutkimalla, ihmettelemällä ja kysymällä. Seikkailukasvatusta käytetään mahdollistamassa kasvuprosessi, jossa lapsi on kokonaisvaltainen toimija. Oleellista on, että lapsi pääsee osallistumaan aktiivisesti toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen. Seikkailukasvatuksen avulla oppimisesta tehdään hauskempaa ja mielenkiintoisempaa muuttamalla sitä kokemuksellisemmaksi ja mielikuvituksellisemmaksi. Seikkailu toimii oppimisen innostajana ja sitä voikin käyttää arkipäiväisissä tilanteissa. Seikkailujen avulla lapsi saa onnistumisen ja pettymisen kokemuksia, joita on tärkeä oppia käsittelemään.

Seikkailukasvatus tukee lapsen kokonaisvaltaista oppimista

- Motoriset taidot
- Vuorovaikutus
- Sosiaaliset taidot ja avun antaminen
- Kognitiiviset taidot, kuten ongelmanratkaisukyky
- Minäkuvan muodostuminen ja itsetunnon vahvistaminen
- Luovuus ja ilmaisu

Seikkailulliset oppimisympäristöt kannustavat lasta uteliaisuuteen ja antavat hänelle mahdollisuuden tutkia ja kokeilla ympäristöään yksin, yhdessä muiden lasten kanssa tai varhaiskasvattajan johdolla. Varhaiskasvattajan täytyy uskaltaa lähteä seikkailuun, uskaltaa ottaa vastaan kaikenlaista ilman ennakkoluuloja. Seikkailut mahdollistavat omien voimien ja rajojen kokeilun turvallisessa oppimisympäristössä, joissa lasten luonnolliset toimintatavat pääsevät valloilleen. On tärkeää, että lapset voivat leikkiä seikkaillen myös päiväkodin sisätiloissa, joissa aikuinen on läsnä ja tilanne on turvallinen. Seikkailullinen oppimisympäristö syntyy, kun turhat kiellot ja säännöt jätetään pois.

SEIKKAILUOHJAAJAKSI EI SYNNYTÄ, VAAN KEHITYTÄÄN JA OPITAAN

Vaikka yhdessä tekeminen ja lasten osallisuus ovat seikkailukasvatuksessa oleellisia, varhaiskasvattajan rooli ohjaajana on erittäin tärkeä. Aikuisen tehtävänä on kulkea lasten rinnalla ja tarvittaessa ohjata tilannetta sekä antaa lasten tehdä omia ratkaisuja ja päätelmiä selittämättä tilannetta tarpeettoman paljon. Lähtökohtaisesti varhaiskasvattajalla on seikkailukasvatuksen toteuttamiseen vaadittavat kasvatukselliset tiedot ja taidot sekä mielikuvitusta ja harkintakykyä. Avainasemassa onkin kasvattajan asenne seikkailuja kohtaan sekä uskallus kokeilla uusia asioita ja luottaa siihen, että seikkailut monipuolistavat oppimista ja tukevat lapsen kokonaisvaltaista kasvua. Kun varhaiskasvattajalla on hyvä tunne seikkailusta ja hän eläytyy toimintaan, se auttaa lastakin heittäytymään seikkailuun.

Seikkailuohjaajan on varmistettava, että jokainen lapsi pääsee osaksi tekemisen riemua hänelle mielekkäällä tavalla. Varhaiskasvattajan rooli seikkailuissa on mahdollistaa lasten itsenäinen toiminta ja huomata syyt seikkailun lomassa syntyviin ongelmiin. On tärkeää tarjota lapsille haastavia tilanteita seikkailuissa, jotta lapset pääsevät kokeilemaan ja kehittämään taitojaan niin fyysisesti kuin psyykkisesti turvallisessa ympäristössä. Varhaiskasvattaja voi luoda ja ylläpitää turvallista seikkailuympäristöä, jossa kaikki pääsevät kokemaan seikkailun maailman luottavaisin mielin. Kun varhaiskasvattaja luottaa omiin taitoihinsa ja varmistaa turvalliset rajat, lasten on helpompi osallistua seikkailuihin ja oppia uutta. Itseluottamuksen ja oppimisen kannalta on erittäin tärkeää, että lapset osallistuvat seikkailuihin, joissa heillä on mahdollisuudet pärjätä.

Seikkailukasvatus on suunnitelmallista toimintaa. Ammattitaitoinen varhaiskasvattaja osaa suunnitella monipuolisia seikkailuja, jotka sopivat tietyille lapsiryhmälle ja joissa otetaan huomioon lasten kehitystasot. Varhaiskasvattaja voi hyödyntää suunnittelussa omia kokemuksiaan siitä, miltä seikkailu tuntuu, soveltaakseen seikkailun

tasoa lapsiryhmälle sopivaksi. Suunnitelmassa tulisi ottaa huomioon valmistelu, toteutus ja purku. Vaikka seikkailujen suunnittelu on välttämätöntä, jotta toiminta olisi tavoitteellista, joustavuus on ehdottoman tärkeää. Lasten mielikuvitukselle on jätettävä tilaa, jotta seikkailu pääsee muotoutumaan toiminnan yhteydessä.

Päiväkodin arjesta ja ympäristöstä löytyy paljon mahdollisuuksia seikkailuille, ja onkin hyvä sisällyttää seikkailuun tuttuja arkipäivän elementtejä, jotta se tuntuisi lapsista turvalliselta ja hallittavalta. Seikkailu voi perustua esimerkiksi tarinan ympärille tai siinä voidaan hyödyntää lasten sen hetkisiä kiinnostuksen kohteita. Suunnittelussa lähtökohtana on tavoite, jonka mukaan valitaan seikkailun sisältö. Varhaiskasvattajan olisi hyvä pohjustaa lapsille seikkailua jo etukäteen. Toteutusvaiheessa varhaiskasvattajan tulee olla avoin lasten ideoille ja spontaaniudelle. Purkuvaihe mahdollisimman nopeasti seikkailun jälkeen on oleellinen, jotta lapsi saisi kokemuksen siitä, että hänen tunteensa ja tuntemuksensa ovat tärkeitä, ja että muutkin kokevat samankaltaisia asioita. Seikkailun voi purkaa esimerkiksi keskustelemalla kuluneen päivän tapahtumista.

Muistilista seikkailuun!

- Hyödynnä suunnitellessa lasten kiinnostuksen kohteita ja ideoita
- Tiedosta seikkailun kohderyhmä
- Kaikki lähtee osallisuudesta – anna jokaisen osallistua omalla tavallaan
- Joustavuus ja spontaanisuus ovat avainasemassa
- Heittäydy mukavuusalueen ulkopuolelle
- Huolehdi kokonaisvaltaisesta turvallisuudesta

SEIKKAILUT

Suunnittelemamme seikkailut on suunnattu 3-5-vuotiaille lapsille. Olemme pyrkineet suunnittelemaan seikkailut niin, että niitä pystyy helposti muokkaamaan oman ryhmän tarpeiden ja tavoitteiden mukaisiksi. Joissakin suunnitelmissa on vinkkejä muun muassa vaikeustason muuttamiseksi ja seikkailun monipuolistamiseksi.

Kadonneiden soitinten arvoitus

- Teema:** ”ilmaisun monet muodot”, musiikki
- Tarkoitus/tavoitteet:** kehon ja ympäristön hyödyntäminen, ongelmanratkaisukyvyyn kehittäminen, luovan ajattelun kehittäminen
- Välineet:** erilaisia soittimia
- Aloitus:** Aikuinen ”huomaa” unohtaneensa kaikki musiikkihetkellä tarvittavat soittimet. Yhdessä lasten kanssa muistellaan, mitä soittimia ollaan soitettu sekä mietitään, mitä muita soittimia on.
- Toiminta:** Aikuinen pohtii, muistaisiko hän soittimien olinpaikan, jos kuulisi erilaisten soittimien ääntä. Lapset saavat pohtia ja kokeilla, miten saisi tehtyä esimerkiksi rummun, marakassin, kapuloiden, pianon ja kitaran ääniä. Samalla voi esittää soittavansa. Kokeillaan aluksi yksi soitin kerrallaan, jokainen omalla tyylillään. Halutessaan lapset voivat esimerkiksi perustaa bändin.
- Lopetus:** Aikuinen muistaa, missä soittimet ovat. Yhdessä lasten kanssa lähdetään tutkimusretkelle hakemaan soittimet ja viedään oikealle paikalle. Matkalla voidaan hyödyntää päiväkodin kalusteita esimerkiksi ylitettäväksi ja alitettaviksi esteiksi. Aikuinen voi muun muassa kulkea edellä tai antaa ohjeita liikkumiseen jonon viimeisenä.

Sulaako lumi, jos siihen maalaa?

- Teema:** ”ilmaisun monet muodot”; kuvaamataito
”tutkin ja toimin ympäristössäni”; ympäristökasvatus, teknologiakasvatus
- Tarkoitus/tavoitteet:** lumeen tutustuminen, taiteellisen ilmaisun mahdollistaminen, teknologiaan tutustuminen, mahdollisesti pettymyksen si-
etäminen
- Välineet:** lumi, vesivärit, siveltimet, vesikuppeja, kepit, kamera
- Aloitus:** Esimerkiksi aamupiirissä tarkkaillaan lumen sulamista vedeksi ja tutustutaan vesiväreihin. Kerrotaan, että lumeen tehdyt vesiväriteokset voivat sotkeutua ja/tai sulaa päivän aikana.
- Toiminta:** Lumimaalaus. Lapset saavat maalata vesiväreillä oman taideteoksen lumeen. Lapsia voi kannustaa käyttämään ympäristöä hyödyksi taideteoksessa, esimerkiksi rakentamalla kepeistä kehykset.
- Lopetus:** Jokainen lapsi saa ottaa kuvan omasta taideteoksestaan. Kuvat voidaan tulostaa lasten kanssa ja niitä voidaan tutkailla yhdessä.
- Vinkki!**
- hyödyntäkää katuliituja säiden salliessa

Kuka rakentaisi temppuradan?

Teema: ”kasvan, liikun ja kehityn”; liikkuminen

”tutkin ja toimin ympäristössäni”; matematiikka (hahmottaminen)

Tarkoitus/tavoitteet: ongelmanratkaisukyvyyn kehittäminen, hahmotuskyvyyn kehittäminen, yhdessä toimiminen

Välineet: temppurataan sopivia välineitä

Aloitus: Piilossa katseilta on piirustus, joka kuvaa temppurataa. Lapset käyvät pareittain katsomassa kuvaa ja yhdessä muiden lasten kanssa muodostavat näkemänsä mukaisen temppuradan. Aikuinen varmistaa, että temppurata on turvallinen.

Toiminta: Temppurata. Yhdessä voidaan miettiä erilaisia tapoja temppuradan kiertämiseen, kuten jättiläismäisesti, koiramaisesti tai rapukävelyllä.

Lopetus: Kerätään yhdessä temppurata pois niin, että esimerkiksi aikuinen kertoo samalla tarinaa tai jokainen päättää oman tavan kulkea tai aikuinen ohjeistaa ”ne, joilla on punaiset sukat käyvät viemässä palloja; ne, joilla on vihreää paidassa kantavat penkin”.

Vinkki!

- Temppuradan voi tehdä myös pihalle, esimerkiksi keinun ali voi ryömiä ja hiekkalaatikon reunoja pitkin tasapainoilla.

Ukkeli, koti ja polku

Teema: ”ilmaisun monet muodot”

Tarkoitus/tavoitteet: oman vuoron odottamisen harjoittelu, kannustetaan omaan ilmaisuun ja käsillä tekemiseen

Välineet: erilaisia pieniä leluja, sanomalehteä, pieniä kiviä/helmiä/nauhaa/nappeja yms., pieniä soittimia, taskulamppu

Aloitus: Lapset istuvat piirissä. Aikuinen asettaa piirin keskelle pieniä leluja, joista jokainen valitsee itselleen mieluisen ”ukkelin”.

Toiminta: Lapset rakentavat sanomalehdestä majan omalle ”ukkelilleen”. Majojen valmistuttua jokainen rakentaa kivistä yms. polun oikealla puolella olevan ”ukkelin” majalle. Tämän jälkeen lapset saavat ottaa omalla polulla kulkemisen ääntä kuvaavan soittimen. Aikuinen näyttää taskulampun valolla reittiä polkua pitkin. Lapsi saa soittaa soitinta silloin, kun valo on hänen omalla polullaan.

Lopetus: Kerätään materiaalit pois käänteisessä järjestyksessä. Lopuksi toivotaan ”ukkeleille” hyvät päivänjatkot.

Miten pikkuautolla maalataan?

Teema: ”ilmaisun monet muodot”, lattiamaalaus

Tarkoitus/tavoitteet: yhteistyötaitojen kehittäminen (välineiden vaihtaminen, samalle paperille maalaaminen), luovuuteen kannustaminen (jokainen saa ilmaista itseään, lopputuloksen ei tarvitse olla realistinen)

Välineet: iso paperi, maalia, siveltimiä, erilaisia maalaamiseen sopivia välineitä (esimerkiksi kinder-muna, pikkuauto, kampa, tiskiharja, kivi, käpy, oksa)

Aloitus: Lattialle on levitetty yksi iso paperi. Lasten kanssa keskustellaan maalaamisesta ja luonnosta (miten voi maalata, mitä luonnosta löytyy).

Toiminta: Taustalle laitetaan soimaan luonnon ääniä. Lapset saavat maalata luontomaisemaa erilaisilla välineillä.

Lopetus: Teos jätetään kuivumaan ja käydään yhdessä pesemässä maalaustarvikkeet. Lopuksi keskustellaan siitä, mitä teoksessa on.

Vinkki!

- Lapset voivat kerätä ulkoa maalaamistarvikkeita

Jotakin kaunista, jotakin vihreää, jotakin piikikästä

- Teema:** ”tutkin ja toimin ympäristössäni”, muodot, rakentelu ja mittaaminen
- Tarkoitus/tavoitteet:** yhteistyötaitojen kehittäminen (esineiden haku, tornin rakentaminen), muotoihin tutustuminen (esineiden haku, miten torni kannattaa rakentaa)
- Välineet:** laput ryhmiin jakamista varten, mittanauha (muistilappu ja kynä)
- Aloitus:** Lapsille jaetaan laput, joissa on erilaisia kuvioita, numeroita tms. Lapset muodostavat pienet ryhmät etsimällä samanlaiset kuviot.
- Toiminta:** Lapset keräävät ryhmälleen erilaisia esineitä aikuisen ohjeiden mukaan, esimerkiksi jotain piikikästä, pitkästä, kaunista, hyvän tuoksuista, vihreää, pyöreää. Ryhmien esineitä voidaan vertailla, jotta huomataan, että esimerkiksi kauniita esineitä voi olla monenlaisia. Kerättyään esineet lapset muodostavat niistä esimerkiksi mahdollisimman korkean tornin.
- Lopetus:** Aikuinen mittaa lasten kanssa tornit. Kun kaikki tornit on mitattu, lapset vievät esineet paikoilleen.

Hei, mikä tuolla välähti ja montako kertaa?

Teema: herääminen ja siirtyminen: vastakohtat, laskeminen arjessa

Tarkoitus/tavoitteet: lukujonojen harjoittelu (lasketaan lasten kanssa yhdessä taskulampun välähdykset), vastakohtien hahmottaminen (aamupiirissä nähdään valoa ja varjoa)

Välineet: taskulamppu

Aloitus: Aamupiirissä tutkitaan valoa ja varjoa. Aikuinen voi esimerkiksi näyttää varjokuvia ja lapset voivat kokeilla muodostaa varjokuvan samalla kun siirtyvät leikkeihin.

Toiminta: Kun lapset ovat heräilleet päivälevolta, aikuinen sanoo lapsen nimen ja väläyttää kattoon taskulampulla esimerkiksi lapsen iän verran. Välähdykset lasketaan yhdessä ääneen.

Lopetus: Valoa tulee lisää, varjot vähenevät: pukeutumistilanteessa on jo enemmän valoa, välipalalla valot ovat päällä.

Vinkki!

- Valon avulla voidaan tehdä varjokuvia hämärässä käytävässä
- Lapset voidaan herättää kertomalla satua esimerkiksi ensimmäisestä hehkulampusta

Kuka vei kaulurit?

Teema: ulkopuolinen hahmo

Tarkoitus/tavoitteet: ongelmanratkaisukyvyn ja äidinkielen harjoittaminen, yhteistyötaitojen kehittäminen

Välineet: kirje, aarrekartta tmv.

Aloitus: Joku keksitty hahmo on käynyt ”viemässä” esimerkiksi maidot välipalalta, lasten kaulurit ja kaulahuivit, lasten kuvat tai autoleikin autot. Hahmo on jättänyt kirjeen, jossa on pahoittelut luvattomasta lainaamisesta sekä vihje tavaroiden löytämiseksi.

Toiminta: Vihje johdattaa lapset esimerkiksi aarrekartan luo. Kartan/uuden vihjeen avulla tavarat löytyvät yksitellen, pienissä osissa tai kaikki kerralla.

Lopetus: Lapset kirjoittavat/piirtävät hahmolle kirjeen. Hahmosta voi tulla pysyvä toiminta esimerkiksi kahden viikon välein tai hahmo voi vastata lasten kirjeeseen kertomalla lähtevänsä pitkälle matkalle.

Vinkki!

- Kirjeessä voi myös olla kaikille oma vihje.
- Apurina voi käyttää käsinukkea, joka on vakoillut varasta ja kirjoittanut vihjeitä.
- Esimerkiksi viskaritoiminnasta on voinut kadota kaikki numerot. Hahmo jättää vihjeitä, joiden avulla löydetään yksi numero jokaisella toimintakerralla.

Sulka taskuun ja menoksi!

Teema: retki leikkipuistoon

Tarkoitus/tavoitteet: hahmottamis- ja havainnointikyvyn kehittäminen (puiston tutkiminen), ”tutkin ja toimin ympäristössäni”: lähiympäristön tutkiminen, havainnointien laskeminen (kuinka monta jalanjälkeä), ”minä ja meidän yhteisömme”: intiaaneihin tutustuminen

Välineet: huomioliivit, sulat

Aloitus: Leikitään koko ryhmän voimin intiaaneja. Aamupiirissä voidaan kertoa intiaaneista. Lapsille kerrotaan, että lähdetään tutkimusretkelle. Lähdettäessä jokainen saa päälleen huomioliivin, joka symboloi tutkijaintiaaneja, sekä sulan esimerkiksi taskuun. Mietitään yhdessä, miten tutkijaintiaanit liikkuvat ja ääntelevät sekä miten voi tutkia ympäristöä.

Toiminta: Lapset etsivät puistosta jalanjälkiä, piirroksia, erilaisia hahmoja, muotoja, korkeuseroja yms. Aikuinen kirjaa havainnot ylös, jotta niistä voidaan keskustella päiväkodille palattua tai esimerkiksi välipalan jälkeen.

Lopetus: Havainnot on tarpeeksi, joten palataan päiväkodille ja otetaan tutkijaintiaaneiden liivit pois, niitä ei tarvita intiaanileirissä.

Vinkki!

- Tutkimusretkelle voi ottaa pienet eväät mukaan
- Ennen retkeä voidaan askarrella tutkijaintiaaneille sopivat kiikarit/kompassi

Kesä keskellä talvea

- Teema:** Kesä keskellä talvea
- Tarkoitus/tavoitteet:** mielikuvituksen ja luovuuden käyttö
 “tutkin ja toimin
 ympäristössäni”
- Välineet:** Kesävaatteet, kesäistä rekvisiittaa ja musiikkia, mahdollisesti jäätelöt
- Aloitus:** Lasten kanssa keskustellaan kesästä: mitä siihen kuuluu, mitä silloin tehdään, miltä kesällä näyttää/tuoksu/kuulostaa. Pohdintojen jälkeen voidaan yhdessä askarrella/etsiä kesäisiä koristeita
- Toiminta:** Tehdään jostakin tilasta kesä. Puetaan kesävaatteet päälle ja siirrytään oleilemaan kesäiseen tilaan. Tilassa voi soittaa kesämusiikkia, pelata “rantalentopalloa”, hyppiä hyppynarulla yms. “Jäätelökioskista” saa ostaa jäätelön itselleen.
- Lopetus:** Kesä kerätään yhdessä pois. Lopuksi keskustellaan esimerkiksi siitä, miten kesäpäivä erosi oikeasta kesästä, mikä oli kivointa, mitä voisi tehdä kesällä uudestaan.

Vinkki!

- tämän voi toteuttaa monen ryhmän kesken, jolloin myös vastuut jakautuvat
- teema voi olla mikä tahansa, esimerkiksi Kalevala tai avaruus

Vinkkejä

- Kevätjuhlan voi pitää ulkona; esityksiä, vapaata olemista, grillaamista ja jäätelöt tai koko perheen tehtävärata
- Siirtymätilanteissa lapset voivat liikkua eri tavoin esimerkiksi teeman mukaan (karhukävely, jättiläisen askeleet ym.)
- Siirtymissä voi käyttää hyväkseen tarinaa, jossa lapset tekevät erilaisia asioita; esimerkiksi olipa kerran Essi, joka liikkui eteenpäin vain pomppimalla ja hänellä on kaveri Ella, joka...
- Pukeutumistilanteessa lapsille voi heitellä hanskoja yms., ja kutsua niitä esimerkiksi banaaneiksi. Lapset voivat halutessaan leikkiä olevansa apinoita.
- Päivän teemana voi olla esimerkiksi avaruus, jolloin lapset voivat ulos lähtiessään vetää avaruuspuvut päälle ja lähteä pihalle raketin lailla, sisälle mentäessä lennetään takaisin avaruusalukseen
- Kurakeleillä lapset voivat sisälle mentäessä olla autoja, jotka kulkevat autopesun läpi: ensin suihkutetaan letkulla ja pestään pesusienillä, sitten ”kuivataan” pyyhkeellä
- Hyödyntäkää geokätköilyä: etsikää olemassa olevia geokätköjä tai tehkää ja piilottakaa oma
- Hahmosta voidaan yrittää ottaa kuvia virittämällä ”valvontakamera” yön ajaksi.
- Hahmo voi myös esimerkiksi tuoda ”lemmikkinsä” ryhmään hoitoon, jolloin yhdessä voidaan rakentaa sille oma paikka, tehdä ruokaa, sopia hoitovuorot ym.
- Hahmo voi kulkea lasten mukana ympäri vuoden, esimerkiksi viikon jokaisen lapsen luona. Hahmolla voi olla muistikirja, johon kirjoitetaan, mitä hahmo on lapsen kanssa tehnyt.

HEI, ME RETKEILLÄÄN!

Listasimme tähän muutamia retkikohteita Tampereen seudulta. Muistakaa hyödyntää myös lähiympäristöänne, kuten leikkipuistoja ja urheilukenttiä, pienikin retki on seikkailu!

- Tampereen kaupungin kirjastojen satutunnit
- Poliisimuseo
 - www.poliisimuseo.fi
- Tiitäisen satupuisto Näsinpuistossa
 - <http://www.tampere.fi/asuminen-ja-ymparisto/ymparisto-ja-luonto/puistot-ja-viheralueet/puistot-ja-reitit/nasinpuisto.html>
- Pikku Kakkosen leikkipuisto Koskipuistossa
 - <http://www.tampere.fi/asuminen-ja-ymparisto/ymparisto-ja-luonto/puistot-ja-viheralueet/puistot-ja-reitit/koskipuisto.html>
- Ahlmanin opetusmaatila ja puutarha
 - www.ahlman.fi/palvelut
- 2-3 km pitkät luontopolut: Niihaman luontopolku, Vaakkolammin luontopolku, Härmälän luontopolku, Tammerkosken luontopolku
 - <http://www.tampere.fi/asuminen-ja-ymparisto/ymparisto-ja-luonto/luonnon-virkistyskaytto.html>
- Pispalan uittotunneli
 - http://www.kahvilaepila.com/uittotunneli_kahvila.html
- Hatanpään arboretum
 - <http://www.tampere.fi/asuminen-ja-ymparisto/ymparisto-ja-luonto/puistot-ja-viheralueet/puistot-ja-reitit/hatanpaan-arboretum.html>
- Angry Birds Land – leikkipuisto Särkänniemessä
 - <http://www.sarkanniemi.fi/sarkanniemi/elamyskohteet/angry-birds-land/>

HYÖDYLLISIÄ MATERIAALEJA

Karppinen, S. & Latomaa, T. (toim.) 2007. Seikkaillen elämyksiä – Seikkailukasvatuk-
sen teoriaa ja sovelluksia. Lapin yliopiskustannus. Tampere.

Karppinen, S. & Latomaa, T. (toim.) 2010. Seikkaillen elämyksiä II – Elämyksen käsite-
historiaa ja käytäntöä. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.

Karppinen, S. & Latomaa, T. 2015. Seikkaillen elämyksiä III – Suomalainen seikkailupe-
dagogiiikka. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.

Kokljuschkin, M. 1999. Seikkailuun! – Varhaiskasvatuksen seikkailukirja. Tampere: Kir-
jayhtymä Oy.

Kokljuschkin, M. 2001. Unelmien päiväkotii – Kohti parempaa oppimisympäristöä. Hel-
sinki: Tammi.

Opetushallitus. 2016. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016. Tampere: Juve-
nes Print – Suomen Yliopistopaino Oy.

Saarinen, S. L. Aistiseikkailu-sarja. PS-kustannus

Suomen nuorisokeskusyhdistys ry. 2013. Mitä on seikkailukasvatus? <http://www.seikkailukasvatus.fi/fi/verkosto/mika+seikkailukasvatus/>

Suomen nuorikeskusyhdistys ry. 2016. Seikkailukasvatus. <http://www.snk.fi/seikkailukasvatusverkosto/seikkailukasvatus/>

Telemäki, M. & Bowles, S. 2001. Seikkailukasvatuksen teoria ja käytäntö - Osa I. Oulun
yliopistopaino. Oulu.

Oppaan lähteet

Hurme, K. & Kyllönen, T. 2014. Turvassa! Vahvista lapsen turvallisuuden tunnetta ja varaudu vaaratilanteisiin. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Karppinen, S. & Latomaa, T. 2007. Elämyksestä ja kokemuksesta teoriaa ja käytäntöä. Teoksessa Karppinen, S. & Latomaa, T. (toim.) Seikkaillen elämyksiä – Seikkailukasvatuksen teoriaa ja sovelluksia. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.

Karppinen, S. & Latomaa, T. 2015. Seikkaillen elämyksiä III – Suomalainen seikkailupedagogiikka. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.

Kokljuschkin, M. 1999. Seikkailuun! – Varhaiskasvatuksen seikkailukirja. Tampere: Kirjayhtymä Oy.

Kokljuschkin, M. 2001. Unelmien päiväkotiki – Kohti parempaa oppimisympäristöä. Helsinki: Tammi.

Lehtonen, K., Mäkelä, E. & Pulli, K. 2007. Ohjaus seikkailutoiminnassa. Teoksessa Karppinen, S. & Latomaa, T. (toim.) Seikkaillen elämyksiä – Seikkailukasvatuksen teoriaa ja sovelluksia. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.

Lipponen, L. 2016. Tutkiva oppiminen varhaispedagogiikassa. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. 3. päivitetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Louhela, V. 2010. Seikkailu opetusmenetelmien monipuolistajana. Teoksessa Karppinen, S. & Latomaa, T. (toim.) Seikkaillen elämyksiä II – Elämyksen käsitehistoriaa ja käytäntöä. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.

Parikka-Nihti, M. & Suomela, L. 2014. Iloa ja ihmettelyä – Ympäristökasvatus varhaislapsuudessa. PS-kustannus. Jyväskylä.

Suomen nuorisokeskusyhdistys ry. 2013. Mitä on seikkailukasvatus? <http://www.seikkailukasvatus.fi/fi/verkosto/mika+seikkailukasvatus/>

Suomen nuorikeskusyhdistys ry. 2016. Seikkailukasvatus. <http://www.snk.fi/seikkailukasvatusverkosto/seikkailukasvatus/>